

K. Nagy Emese

Komplex Instrukciós Program és differenciált fejlesztés az óvodákban

K. Nagy Emese

**Komplex Instrukciós Program és
differenciált fejlesztés az óvodákban**

Miskolci Egyetemi Kiadó
2023

Szakmai lektor
Kövecsesné Gősi Viktória

ISBN 978-615-5626-94-4 (in print)
ISBN 978-615-5626-91-3 (pdf)

TARTALOM

1. Bevezetés	7
2. Az ismeretekhez való egyenlő hozzáférés	9
2.1. A képességek sokfélesége	9
2.2. Az óvodapedagógus szerepe a gyerekcsoport hetero- genitálásának a kezelésében	10
3. A kooperatív munka.....	11
3.1. A csoportmunka eredményességét segítő társas interakció és tanulás	11
3.2. Gyerekek között kialakult rangsor	22
3.3. A csoporton belüli státuszrangsor és kezelése	24
3.4. A státuszkezelő kooperatív technika bemutatása – Komplex Instrukciós Program.....	33
3.5. Munka tudásban heterogén csoportban	34
4. A gyermek személyre szabott differenciálásának lehetséges módjai	37
4.1. Gardner többszörösintelligencia-elmélete szerinti munkaszervezés	37
4.2. A Bloom-féle taxonómia alkalmazásának helye a differenciálásban.....	38
4.3. Integrációs mátrix	39
5. Minta-foglalkozástervek egyéni és csoportfoglalkozáshoz	41
5.1. A Komplex Instrukciós Programnak megfelelő feladatsorok	41
5.2. Egyéni differenciálást lehetővé tevő, az integrációs mátrixban elhelyezett, Bloom taxonómiája figyelembevételével készült feladatok	124
6. Összegzés.....	161
Felhasznált irodalom.....	162

1. BEVEZETÉS

Ez a tudományos igényű megírt, ugyanakkor gyakorlati tanácsot, foglalkozásterveket is tartalmazó könyv bemutatja, a gyerekek szociális viselkedésének a javítását eredményező speciális csoportmunka, a Komplex Instrukciós Program alkalmazásának a lehetőségét. Emellett bemutatásra kerül, hogy milyen lehetősége van az óvodapedagógusoknak a személyre szabott fejlesztésre a gardneri többszörösintelligencia-területek és a Bloom-féle taxonómia felhasználásával. A könyv külön érdeme, hogy 5–7 évesek számára megkomponált, számos foglalkozástervet ajánl a pedagógusok részére, mind az egyéni fejlesztés, mind a szocializációs folyamatok elősegítése tekintetében.

A témához erősen kapcsolódó két fogalom a hierarchia és a státusz, amely fogalmakat az alábbiakban határozzuk meg.

Hierarchia: Poitou (1980) egy csoporton belül hierarchiának nevezi a szociális pozícióknak egy vagy több kritériumon alapuló rangsorát, amelyet nagyban befolyásol a társadalmi osztályhoz tartozás. A hierarchia egyének vagy alcsoportok által birtokolt pozíciókra, különböző szintekre bontható, amely szinteket általában vertikálisan képzeljük el, és ahol a hierarchia alján elhelyezkedők hátrányban vannak a hierarchia magasabb fokán lévőkkel szemben.

Liskó (2002) szerint a leszakadók, a hierarchikus rangsor alján elhelyezkedők csoportját általában a társadalmi ranglétra legalsó fokán elhelyezkedő szülők gyermekei alkotják, akik gyakran találják szemben magukat diszkriminációval a csoporton belül, és akik azért is tekinthetők hátrányos helyzetűeknek, mert „nem áll mögöttük érdekérvényesítésre, vagy az óvodai szolgáltatások kiegészítésére, illetve kompenzálására képes család”.

A *Cambridge Dictionary* több szemszögből is definiálja a hierarchia fogalmát. A legegyszerűbb értelmezés szerint (2019) olyan rendszer, amelyben az emberek vagy a dolgok fontosságuk szerint vannak elrendezve.

A *Magyar Értelmező Kéziszótár* alapján a hierarchia megszabott alá- és fölérendeltségi viszony, illetve ilyen viszonyok valamilyen rendszere.

A személyek közötti hierarchia kialakulásában több szempont érvényesülhet, ilyenek a hatalom, a státusz vagy a presztízs. A tanulás úgy hat a személyes kapcsolatokra, hogy a gyerekek személyiségének egyes vonásai és teljesítményének az eredményei meghatározott helyet vívnak ki számukra a csoporton belül.

Státusz: A státuszt nagyon általánosan, mint egy bármilyen (formális vagy informális) hierarchiában betöltött, adott pozíció értékét definiáljuk. Reményi (1997) szerint a státuszok mindig diádikusak, egy másik személy viszonylatában értelmezhetőek, vagyis Ego mindig Alterhez hasonlítja magát. Egy informális hierarchiát, amely szervezeteken belül és kívül is megtalálható, a szinte végtelen számú emberi jellemző, dimenzió, attribútum közül egy definiál, és a közösség értékrendszere dönti el ezen attribútumok egymáshoz viszonyított fontossági sorrendjét, mégpedig úgy, hogy ezen attribútumokhoz a közösség tagjai (bár nem azonos beleeszéssel) valamilyen értéket rendelnek. Például a gazdagság, az egészség, a tudás, a testi felépítés vagy erő, az ízlés, a szakértelem, a „kapcsolatok”, a tekintély, vagy

akár egy vallási, etnikai vagy hivatásbeli csoporthoz való tartozás mind definiál egy-egy informális hierarchiát.

Mérei (2001) úgy véli, hogy az egyén beleszületik a társadalomba, ezen belül a családba, valamelyik társadalmi rétegbe, amely megjelöli induló státuszát az életben. Azt is gondolja azonban, hogy a társadalomba való belépés az egyén életének későbbi „fordulataiban” is bekövetkezik, például iskolába jár, munkahelyet választ vagy valamilyen szervezetnek a tagjává válik. Rámutat továbbá arra a fontos jellemzőre, hogy az egyén nemcsak részesévé, passzív befogadjává, hanem formálójává is válik környezetének.

Magyar Értelmező Kéziszótár szerint állapotot, helyzetet jelent, amely a személyek közötti alá- és fölérendeltség kifejezője.

Cohen (1994), *Cohen és Lotan* (2014), majd *K. Nagy* szerint (2021) a státusz egy sorrendben elfoglalt hely, a társadalom olyan elfogadott rétegződése, amelyben mindenki érzi, hogy jobb magasabb, mint az alacsonyabb rangot elérni. A problémát az okozza, hogy azok a gyerekek, akik a közösségből társadalmi okok miatt kirekesztődnek, vagy azok, akiknél tanulásukban lemaradás tapasztalható, gyakran vonakodnak részt venni a közös munkában, emiatt azonban kevesebbet tanulnak, mint azok, akik aktívabbak. Ha a munka során a gyerekek nem egyenlő mértékben vesznek részt a munkában, a tanulásban történő előrehaladás egyenlőtlen lesz. A rangsor élén elhelyezkedő gyerekek nagyobb befolyást gyakorolnak a csoport döntéshozatalára, gyakrabban kérik őket segítségadásra, és több alkalom jut véleményük kifejtésére, mint a rangsor alján elhelyezkedőknek, akiknek véleményét általában figyelmen kívül hagyják, mely megnyilvánulás a *státuszprobléma* jelensége.

Úgy véljük, hogy a gyermeknek az egymás közötti rangsorban elfoglalt helye elsősorban a teljesítmény (művészi, sport-, zenei teljesítmény stb.) alapján alakul ki, amelyet az adott társadalmi réteghez való tartozás, társadalmi státusz (a hátrányos helyzet esetleges kiváltója) befolyásol. A foglalkozások alatt, az adott témakör tekintetében a státuszrangsort, az óvodában nem ezek a jegyek határozzák meg.

2. AZ ISMERETEKHEZ VALÓ EGYENLŐ HOZZÁFÉRÉS

Kutatások támasztják alá, hogy a tudásban és szocializáltságban heterogén gyermekcsoport számára szervezett foglalkozás elősegíti a gyerekek ismeretsajátítását. *Sharan és Sharan* (1995) kutatásai azt bizonyítják, hogy a gyerekek között megmutatkozó sokszínűség előnyt jelent mind az új információk könnyebb befogadásában, mind a szociális viselkedés pozitív irányba történő elmozdítása tekintetében. A gyerekek azonban rendkívül eltérő szocializáltsággal érkeznek az óvodába, de bármilyen is ez a háttér, bármilyen családból is érkeznek, biztosítani kell számukra a képességeket kibontakoztató, minőségi fejlesztést, amelynek egyik titka a kellően motiváló feladatok összeállítása. Fontos, hogy a gyerekek játékos és életszerű feladatokon dolgozzanak, kérdéseket fogalmazzanak meg és a feladattal kapcsolatos élnk beszélgetést generáljanak. A cél, hogy mindezt egymást teljesítményét elismerve, egymás tudását értékelve tegyék (*Caro-Bruce et al.*, 2007).

2.1. A képességek sokfélesége

Az óvodában a gyerekek között, akarva-akaratlanul, státuszrangsor alakul ki, leginkább aszerint, hogy az óvodapedagógus által kijelölt feladatok megoldását ki hogyan képes teljesíteni. A gyerekek sok olyan képességgel, tudással, fel nem ismert tehetséggel érkeznek az óvodába, amelynek megmutatására nem kapnak lehetőséget, amelyeket az óvoda nem használ ki, nem kovácsol előnyt belőle a gyermek számára. A tapasztalat azt mutatja, hogy a gyerekek hajlamosak azt gondolni, hogy ha valaki egy területen jó teljesítményt mutat fel, akkor minden tekintetben hasonlóan jó. Például gondolhatják, hogy a jó memorizálók jók a rajzolásban, éneklésben vagy akár a mozgásban is. Mindnyájan tudjuk, hogy ez nem így van. Valós véleményalkotást alakíthatunk ki, ha a feladat megkívánja a különböző képességek felhasználását, esélyt adva arra, hogy a teljesítésük közben a gyerekek elismerést vívjanak ki a társaik szemében. A pedagógus a sokféle ismeret felhasználását lehetővé tevő feladatokon keresztül elérheti, hogy ráirányítja a gyerekek figyelmét arra, hogy ki miben jó, ki mihez ért. Ezeknek a feladatoknak a jellemzője, hogy többféle képesség felhasználását teszik lehetővé, gondolkodásra készítetnek és nyitott végűségük miatt pozitív vitára, kommunikációra ösztönöznek.

Nincs olyan ember, aki mindenben tehetséges. Az óvodákban viszont gyakran találkozunk azzal, hogy a feladatok a gyerekek szűk rétegének szólnak, azoknak, akik az óvodai tanuláshoz szükséges ismeretek szűk skáláját birtokolják. Ezek legtöbbször a jó szülői háttérrel rendelkező gyerekek. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy sok gyereknek nincs lehetősége tehetsége megmutatására. Ennek kiküszöbölésére, a pedagógus felelőssége olyan feladatok összeállítása, amelyek lehetővé teszik a gyerekek sokoldalú képességének, tehetségének a bemutatását, felhasználását.

Gardner (1983) megalkotta a többszörös intelligencia elméletét. Munkájának legfontosabb gondolata számunkra az, hogy az intelligencia nem egységes értelmi képesség. Az alapgondolat, amely a többszörös intelligencia-modellje mögött áll,

az, hogy az emberek többfajta, különböző típusú intelligenciával rendelkeznek és ezek közül egy vagy több magasabb szinten áll, mint a többi.

2.2. Az óvodapedagógus szerepe a gyerekcsoport heterogenitásának a kezelésében

A gyerekek sokféle képességgel, ismerettel, tudással rendelkeznek, amelyre a pedagógus építhet, és amelyek mozgósításával megmutathatják, hogy miben jók. Ez lehet mozgás, rajz, ének vagy akár jó kommunikációs képesség is. Éppen ezért az összeállított feladatok olyanok legyenek, amelyek a sokféle képesség felhasználásáról, a különböző erős oldaluk megmutatásáról szólnak. Amikor a gyerekek többféle képességet igénylő feladatokon dolgoznak, az óvodapedagógus feladata kiemelni a jól teljesítőket, különösen azokat, akik a „hagyományos” óvodai követelmények szerint alulteljesítenek. Az óvónéni, az ilyen irányú elismerésével, megváltoztathatja a gyerekeknek az egymásról kialakított véleményét, az egymással szembeni elvárását. Ennek eredményeképpen azok, akik az esetleges hagyományos, szűk elvárási mezsgye szerint nem jeleskednek, egy új, többféle képesség felhasználását igénylő helyzetben kompetensnek érezhetik magukat. Ez különösen fontos a szociokulturálisan hátrányos családokból jövő gyermekek tekintetében.

Tapasztalat, hogy a pedagógusok általában a beszédkészségben legjobbakat emelik ki és értékelik pozitívan. Egy méltányosságot megteremtő csoportban azonban a gyerekek a feladatokon keresztül megmutathatják tudásukat, a feladathoz való hozzáértésüket és tehetségüket, amely hozzáértés a többféle képesség felhasználásán keresztül tudatosítható. Ha erre nem kapnak alkalmat, akkor a hagyományos feladatok, a jelenlegi gyakorlatnak megfelelően, csak a gyerekek egy szűk rétegének adnak lehetőséget képességeik kibontakoztatására. Mérések támasztják alá, hogy a követelmények csak a gyerekek körülbelül 60%-ának teszik lehetővé, hogy képességeiket kibontakoztassák (*Bauman et al.*, 2005; *Cohen és Lotan* 2014; *K. Nagy*, 2012, 2015). Keresni kell tehát a megoldást arra, hogy minden gyerek sikerélményhez jusson és jó teljesítményt mutasson fel munkája során.

3. A KOOPERATÍV MUNKA

A csoportfoglalkozás az óvodák mindennapjainak a tevékenysége. A pedagógus a segítségével fejleszti a gyermekek szociális viselkedését és segíti a tudásuk bővülését. Mivel könyvünkben bemutatásra kerül egy, a gyerekek között státuszrangsor rendezését segítő, speciális kooperatív munkaszervezési módszer, a Komplex Insturkációs Program, ezért fontosnak tartjuk megértésének az elméleti megalapozását. A kooperatív munka mind az öndifferenciálás, mind a személyre szabott differenciálás terepe, amely a kognitív képességek fejlesztése mellett lehetőséget ad a szociális viselkedésformák alakítására. Az ideális esetben 4-5 főből álló gyerekcsoportban különböző képességekkel, kulturális háttérrel és egyéni tulajdonsággal rendelkeznek a gyerekek. Cél, hogy a közös munka során megtanulják az együttműködésért, a dolgoknak a különböző nézőpontból való megközelítését, tanuljanak és tanítsák egymást.

A kooperatív munkában az óvopedagógus a meghatározó, aki a gyerekek ismeretében alakítja ki a csoportokat. Figyelembe veszi az eltérő képességeket, a gyerekek kulturális háttérét, személyi tulajdonságait, sőt olykor még a kisgyerek nemét is. A kooperatív munkaforma gondosabb előkészületet igényel, mint a hagyományos. Az óvónő feladata az irányítás mellett a körültekintő szervezés.

Az alábbiakban arra a kérdésre szeretnénk választ adni, hogy milyen elméletek, nézőpontok, szervezési technikák támasztják alá, magyarázzák a csoportmunkán alapuló foglalkozás szervezését. Témánk szempontjából a képességben, tudásban és szocializáltságban heterogén csoportok kerülnek vizsgálódásunk középpontjába, annak előnyét kiemelve.

3.1. A csoportmunka eredményességét segítő társas interakció és tanulás

E fejezet *K. Nagy* (2007, 2012, 2015) munkái felhasználásával készült.

A kutatók a múlt század kezdetétől, sokat foglalkoztak a tanulási folyamat és a szociális interakció összefüggésével. *Mead* kutatásaiban fontos jelentőséget tulajdonított a szereptanulásnak. Ő volt az első, aki felismerte a gyerekek társas kapcsolatában a tanulás lehetőségét (*Mead*, 1973; *Giddens*, 2003). Azt állapította meg, hogy mielőtt a gyerek eljut a szimbolikus fogalmak elsajátításának szintjére, jelbeszéddel tart kapcsolatot az anyjával vagy gondozójával, ahol az együttműködés folyamatában a gyermek szerepet tanul, a felnőtt pedig szereptanítást végez. *Mead* megállapítása előtt a kutatók az interakciós rendszer egyik tagjának viselkedésében bekövetkezett változásokra összpontosítottak és mellékesnek tartották, hogy a változások legtöbbször olyan folyamat eredményeként jöttek létre, melynek során valamennyi résztvevő viselkedésében kisebb-nagyobb változás következett be. Később több kutató is vizsgálata tárgyának választotta a szociális interakciót.

Míg a pszichológia a társadalmi viselkedés szempontjából lényeges egyéni jellegzetességekre összpontosít, addig a szociológia „azoknak a csoportoknak a jellegzetességeit kutatja, amelyekben a szocializáció végbemegy, azokat a közös készségeket vizsgálja, amelyeket az egyének változatos összefüggésekben elsajátítanak” (*Goslin*, 1995). Munkánkban a nevelési folyamat pszichológiai és szociológiai

giai megközelítése közül az utóbbira kívánunk koncentrálni, mivel a csoportfolyamatokat nem genetikus, fejlődéselv szempontjából vizsgáljuk, hanem a csoportproduktivitást elemezzük, és a csoportot, mint feladat vezérelte, munkavégző, produktív rendszert tekintjük. Vizsgálódásunkban arra szeretnénk választ kapni, hogy miként tanulják meg a gyerekek a hatékony részvételt az interakciójuk során.

Gondolatsorunk alapját képező három fő elmélet, amely a társas interakció és a tanulás kapcsolatára épül, a vizsgálódás fókuszába helyezve a heterogén csoportösszetétel fontosságát, a következők: *Vigotszkij* önszabályozás (selfregulation), *Piaget* szociális-kognitív tanulás (socio-cognitiv) és *Bandura* szociális tanulás (social learning) elmélete.

A gyermek saját viselkedésének a szabályozása, önkontrollja

Vigotszkij (1987) számára a magasabb pszichikus funkciók társadalmi-történelmi determináltsága nem egyszerűen a biológiai meghatározottság tagadását, hanem a bonyolult struktúraként és dinamikus változásában értelmezett gyermeki személyiség és a környezet kölcsönhatásának dialektikus folyamatát jelenti. Rámutat arra, hogy e fejlődést a biológiai és szociális tényezők egysége határozza meg, de ez az egység nem e két tényezőrendszer valamilyen mechanikus és statikus összegeződése, hanem bonyolult, differenciált, dinamikus változó folyamat. Úgy véli, hogy a magasabb pszichikus funkciók (tudatos és értelmes bevésés, a logikai elemzés, az aktív figyelem, az elvont gondolkodás magasabb formái stb.), a viselkedés és a jellem fejlődése egyfelől sokkal jobban függ a környezettől, a közvetítés-közvetítettség minőségétől (a gyermek nevelésének jellemzőitől; a felnőtt-gyermek kapcsolatok jellegétől, módjától, tartalmától; a folyamatban szerepet játszó kultúrtechnikai eszközöktől), mint az öröklött adottságoktól. Másfelől hangsúlyozza, hogy e fejlődés igen jellegzetes eltéréseket mutat az egyes életkorokban.

Vigotszkij (1978) az ismeretelsajátítást a szociális interakcióval (társas kapcsolattal) hozta összefüggésbe. Azt állapította meg, hogy a tanulás a felnőttel, vagy tudásban magasabb szinten álló, érettebb társal történő együttműködés közben jön létre. Amikor a létrejött kapcsolatban a gyerekek megfigyelik a felnőttet vagy érettebb társaikat, és tevékenyen vesznek részt a feladatok megoldásában, gyakorlatkattá válnak a folyamat során. Ez a haladás segíti elő az egyén fejlődését és ekkor történik meg a külső szabályozottságból az önszabályozásra, saját viselkedésének irányítására való áttérés. *Vigotszkij* szerint a kommunikáció, a beszéd a kognitív fejlődés legfontosabb közvetítője. Miközben a gyerek megtanul utasításokat adni, és fokozatosan elsajátítja az önszabályozást, belső beszéde, gondolatai fejlődnek, amelynek következtében alkalmassá válik a különböző tevékenységek elvégzésére. Gondolkodása egyre magasabb szintre emelkedik a szociális üzenetek feldolgozása következtében, miközben fejlődése, tudásának gyarapodása szinte észrevétlenül következik be. Ezt az elméletét a gyerek önálló problémamegoldó képessége és a felnőttnek vagy a tudás magasabb fokán álló társnak a potenciális tudása közötti különbséggel magyarázza.

Ebből a szemszögből az ideális tanulási körülmény egy kezdő, problémamegoldásban gyakorlatlan alanyt és egy felnőttet vagy tudásban magasabb szinten lévő

társat feltételező állapot (lásd a csoportok tudásban és szocializáltságban heterogenitása vagy az életkor tekintetében vegyes csoportok), ahol ez utóbbi személyek problémamegoldásra ösztönző viselkedést és a feladatmegoldás terén gyakorlottságot mutatnak, amivel arra ösztönzik a gyermeket, a társat, hogy fejlessze saját tudását. Amikor a felnőtt vagy tapasztaltabb társ segíti a tanulást, akkor a tanulás mozzanatainak fokozatos egymásra épüléséről van szó. A felnőtt, vagy a tapasztaltabb társ a probléma megoldásának a kulcsa: miközben a gyermek a társa viselkedését figyelemmel kíséri és segíti, azt vizsgálja, hogy vajon a feladat végrehajtása megfelelő mederben zajlik-e, vagyis metakognitív kontrollal bír.¹ Ezen a metakognitív kontrollon keresztül a gyerek fokozatosan tudatában lesz annak a követelménynek, amit a feladat megoldása igényel. Az irányító személy tehát ösztönözi és segíteni tud, ha szükséges. Amint a kezdő egyre magasabb szintre jut a tanulásban, egyre kevesebb segítségre lesz szüksége és egyre inkább képes lesz önállóan megoldani a problémát (*Newman et al.*, 1981).

Vigotszkij (1987) úgy véli, hogy a magasabb szint, a pszichológiai funkció a szociális interakción keresztül fejlődik, amelyen a csoporttagok kölcsönös egymásra hatását, egymás kölcsönös befolyásolását érti. A csoportban történő tanulás egyik jellemzője, hogy a tapasztalatokat, a tevékenységet és a normákat minden csoporttag elsajátítja. A felnőtt és a társak teszik lehetővé az előrelépést, ők mutatják meg a viselkedés szabályait, magyarázzák meg a feladatok lényegét, és hívják fel a figyelmet a helyes eljárásokra, viselkedésre. Az új jártasság elsajátítása nemcsak tudásbeli gyarapodáshoz vezet, hanem a külvilággal is kapcsolatot teremt, vagyis az új jártasság környezete kezelésében is segíti az egyént. A csoportban végbement tanulás segítségével tehát formálódik az egyén, a személyiség.

A gyermekek aktív részvétele az ismeretsajátítás folyamatában

A korszerű pedagógia jellemzője, hogy tekintettel van a gyerekek életkori, ismeretszerző és feldolgozó sajátosságaira, fejlettségi szintjére, alkalmazkodóképességére, a kollektív tevékenységben megmutatkozó együttműködési képességeire és készségeire. *Piaget* (1973: 73) *Où va l'éducation?* című művében azt írja: „Csak olyan közösségben, társadalmi miliőben alakítható ki az autonóm erkölcsi személyiség, amelyben érvényesülhet a spontán és szabad tevékenység, ahol megvan az együttműködés lehetősége.” Ő nem az érzékszervek közvetítő mechanizmusait tartja meghatározónak, hanem a cselekvést, a gyermek környezetet befolyásoló, átalakító tevékenységét (*Nahalka*, 2022).

A nevelés és oktatás hatékony módszereinek keresésében *Piaget* jelentős szerepet játszott. A tudós bírálja a hagyományos nevelést-oktatást, amely kész ismereteken, ténymegállapításokon és verbális közlemények passzív befogadásán és megőrzésén alapszik. Úgy véli, hogy a gyerekeknek aktívan kell részt venniük az ismeret-

---

¹ A metakogníció olyan meglehetősen tudatos gondolkodási folyamat, (a gondolkodásról való gondolkodás), amely szűkebben az információfeldolgozásról, információátvitelről, előhívásról, alkalmazásról szóló legfontosabb tudnivalókat jelenti (*Flavell és Wellmann*, 1977).

retelsajátítás folyamatában, vagyis a jelenségek elemzésében, sajátos jegyek feltárásában, működési elvek felismerésében, tények megállapításában, törvényszerűségek felfedezésében. Fontos didaktikai elvnek tekinti a hatékony gyermeknevelésben a tanulás megfelelő módját. Az értelmi fejlődés a gyermek megismerő, alkalmazkodó, feladatmegoldó tevékenységei – megismerés, vizsgálódás, problémamegoldás, kísérletezés, tanulás, cselekvés és ellenőrzés, megfontolás és következtetés – folyamán megy végbe. Ez a folyamat a szocializáció, a természeti és a társadalmi környezethez alkalmazkodás megtanulása, a közösségbe való beilleszkedés.

A szociális érzelmek és a szociális magatartás kialakításának, a tanulásnak fontos színtere a csoport. *Piaget* (1957) a társas interakciót a kognitív fejlődés, a tanulás központi és kritikus tényezőjének tartja. Azt állítja, hogy az egyének közötti kapcsolat alapvető eleme a tanulásnak, a megismerő szakasztól kezdve egészen a konkrét alkalmazásig. Mivel a gyerekek a preoperációs időszakban egyre inkább elvesztik egocentrikus beállítottságukat, ezért felismerik a különbséget és a máságot a saját és társaik gondolatai között. Az ismeretsajátítás folyamatában kibontakozó beszélgetés, vita, formálja, alakítja gondolataikat és ötleteiket, miközben a megismerés magasabb fokára jutnak.

A társas kapcsolat, a közös munka lehetőséget ad az eltérő vélemények kibontakoztatására és ütköztetésére. Ennek a konfliktusnak külső társas, és belső megismerő aspektusa létezik. A kognitív konfliktus az intellektuális egyensúly felborulásához és az egyensúly visszaállításának a kereséséhez vezet (*Doise és Palmonary*, 1984). Az ilyen konfliktus nem feltétlenül jelent ütközést vagy ellenállást, hanem inkább egy olyan helyzetet, amelyben a gyerek nyitottá válik és kész megváltoztatni véleményét és nézetét, miközben elfogadja másokét (*Perret-Clermont és Schubauer-Leoni*, 1981). Szociokognitív konfliktus akkor fordul elő, amikor azok a gyerekek, akik egy probléma megoldásán közösen dolgoznak, a tudás és az ismeretek eltérő szintjén állnak. A probléma megoldásához különböző megközelítési módok, eltérő stratégiák alkalmazásán keresztül jutnak el. Miközben a gyerekek vitatkoznak, eltérő véleményen vannak, magyaráznak és megpróbálják meggyőzni egymást, új helyzetek, ötletek, és az egész folyamat során fejlettebb gondolkodás jön létre. A csoportos döntéshozatalt vizsgáló szerzők a csoportpolarizáció jelenségét figyelemre méltónak tartják. *Stoner* (*Avermaet*, 1995) kísérlettel bizonyította, hogy a közös vita után az egyéni vélemények a kockázatosabb döntés irányába megváltoztathatók. Olykor azonban éppen az ellenkezőjével találkozunk. *Moskovići és Zavalloni* (*Avermaet*, 1995) arra a következtetésre jutottak, hogy a csoportvitát követő eltolódás a döntésben fennálló, teljesen eltérő véleményi dimenziók esetében is megfigyelhető. A csoport véleménye bármilyen irányban hajlamos afelé tolni, amelyet eleve előnyben részesítenek, így csoportpolarizáció következik be, vagyis a vita eredményeként a már eredetileg is uralkodó álláspont erősödik.

A kutatók összefüggést mutattak ki a megoldást eredményező vita és az okos érvelés, valamint az ismeretsajátítás között. *Light és Glachan* (1985) azt állapította meg, hogy azok a gyerekek, akik együttműködéssel, a feladatok megvitatásán keresztül keresték az utat a megoldáshoz, érvelési szintjük többet fejlődött, mint azoknak a gyerekeknek, akik nem vitatkoztak, vagy akik erejükénél vagy hatalmuk-

nál fogva érvényesítették akarataikat a vitában. *Bearison, Magzaman és Filardo (Rogoff, 1990)* 5–7 éves kor között lévő olyan gyerekpárokat vizsgáltak, akik együtt dolgoztak és oldottak meg feladatokat. Ebben az életkorban a szocializáció, a kapcsolatok nagy száma ellenére is alacsony szintű, mert ezek a kapcsolatok még nem tagoltak. A vizsgálatban arra az eredményre jutottak, hogy a szociokognitív konfliktus és a tanulásban bekövetkezett változás között kapcsolat van. Iskolába kerüléskor, hét éves kor után a szocializációs szint magasabb, mert a társas kapcsolatok egyre jobban tagoltak, az alá-fölé rendelési szerepek körülhatároltabbak, és ami fontos, az együttműködés kidolgozottabbá válik.

A szocializáció az emberré válás folyamata, egy változási sor, amelyben kibontakozik az „érzékenység” a társaktól érkező üzenetre. *Piaget* munkásságában nem foglal el központi helyet a szocializáció vizsgálata, de gondolatai meghatározóak a kutatók számára. Három időszakra bontható a szocializáció jelenségével foglalkozó kutatási periódusa. Először az 1930-as években, az *Erkölcsei élet a gyermekkorban* című munkájában, majd a *Francia Enciklopédia Nevelés és oktatás* című fejezetében foglalkozott a témával. Ez utóbbi egyik alfejezete a szocializáció azon folyamatával foglalkozik, amelyben nagy jelentőséget tulajdonít az együttműködésnek, a kooperációnak. Legmélyrehatóbban azonban a *Gurvitch* szerkesztette *Szociológiai Kézikönyvben* találkozunk elméletével. Bár a szociálpszichológia ismérveit elemzi, nagy hangsúlyt fektet a szocializáció folyamatában a gyermek-felnőtt (társadalmi transzmisszió), gyermek-gyermek (a gyermeki egocentrizmus fokozatos megszűnése) kapcsolatra.

Inhelderrel közösen szerkesztett munkájában szintén kiemelt részt szán a szocializációnak (*Piaget és Inhelder, 2000*). Ennek a munkának a tanulmányozása után válik világossá számunkra, hogy *Piaget* szocializáción a gyermeki egocentrizmus felbomlását érti, a decentralálás megjelenését és készségszintű kibontakozását. Szerinte az egocentrizmus az egyik olyan tényező, amely az intelligencia fejlődését, kibontakozását korlátozza. Az ilyen gyerek csak fokozatosan kezdi felismerni a különbséget más emberekben, viselkedésükben, hangulataikban, szándékaikban. Az interperszonális intelligencia ebből az alapvető képességből alakul ki, és a társas képességek fejlődésében, valamint a mások iránti empátia és a másoktól való tanulás képességében mutatkozik meg. Minden gyerek számára hasznos, ha együtt tanul a többiekkel, párban vagy kiscsoportban, vagy ha tanítja társait. A sikeres élethez szükséges interperszonális készségek részben annak segítségével alakulnak ki, amit a gyerek másokkal együtt dolgozva tanul meg. Megtanulja, hogyan kooperáljon a többiekkel, hogyan tanuljon tőlük, és hogyan irányítsa őket.

Piaget a fejlődés fogalma helyett gyakran használja a szocializáció kifejezést. A két fogalom egymás mellett használata azt fejezi ki, hogy a felnőtté válás folyamatának két oldalról történő megközelítéséről beszélünk. Az egyik felfogás szerint a belső változást a fejlődés belső törvényei vezérlik, míg a másik szerint társadalmi környezet tanít meg az élet dolgaira.

Piaget (1960) gondolatmenetét követve két értelemben használhatjuk a szocializáció szót. Tágabb értelemben az örökletességnek megfelelő nevelést értjük alatta, a pszichés fejlődés minden vonatkozását: az értelmi, érzelmi és társas jellegek

mindenfajta strukturálódását. *Piaget* gyakran hangsúlyozza, hogy a fejlődés három fontos feltétele – a megismerő, az érzelmi és a társas – szétválaszthatatlan, illetve csak elemzéssel választható szét. Szűkebb értelemben (*Piaget és Inhelder, 2000*) mint társas viselkedést, mint az értelmi fejlődés mindenkori függvényét használjuk a fogalmat, amely a társas viselkedés, különösen a decentralálásnak és a kooperációnak az alakulását jelenti. A gyerekek nem születnek társas lénynek, hanem fokozatosan lesznek azzá. Nem tartjuk feladatunknak *Piaget* ezen állítását *Wallon* (1971) azon nézetével ütköztetni, miszerint a szociális effektus közvetlenül, a születés pillanatától érvényesül. *Piaget* szerint a gyermek okosodik és ezért szocializálódik, *Wallon* szerint azonban szocializálódik, tehát okosodik. Ehhez csatlakozik *Freud* (1994) gondolata, amely szerint a gyermek érzelmileg érik, tehát szocializálódik és okosabb is lesz közben. A fenti gondolatokat úgy ötvözhethetjük, hogy a kognitív, szociális és az emocionális fonál adja a széles értelemben vett szocializációt.

Piaget szocializációfogalma a társadalom együttes nevelői ráhatásával definiálható. A szocializáció kritériuma a társ, a másik ember, aki hatást gyakorol az egyén cselekedeteire. *Doise* és *Moskovici* (1980) *Allport* azon elméletére mutat rá, miszerint az egyéneknél a csoport jelenlétében „önalávetési attitűd” figyelhető meg. Ennek indítéka az attól való félelem, hogy a többi megítélővel nem lesz azonos a véleménye, így az egyének az a késztetése nyilvánul meg, hogy hasonló akar lenni társaihoz és szeretné, ha a közösség elfogadná.

A felnőtt-gyermek kapcsolatban a felnőtt intellektuális, érzelmi és morális hatása érvényesül. Ebben a kapcsolatban fontos szerepet tölt be a jelrendszer, a nyelv és a fogalmi rendszer átadása. Az átvételhez azonban aktivitás, tevékenység szükséges. A befogadás ne receptív, hanem aktív vagy kreatív legyen, különben nem éri el célját. A kommunikáció elengedhetetlen eszköze a nyelv. *Piaget* a nyelvet „az érzékszervi – mozgásos intelligencia utolsó stádiumában – annak szükségszerű derivátumaként – megjelenő szimbolikus funkció” egyik formájának tartja *Piattelli-Palmarini* (1980), és úgy véli, hogy az értelmi műveletek segítik elő a nyelvi haladást.

Piaget szerint az ismeretátadás a megismerés mechanizmusán alapszik. A hagyományos tanítás a tanulást mechanikus folyamatnak tekinti, ahol az ismeretszerzésben a verbalitásnak jelentős szerepe van. Azt is gondolja azonban, hogy a tanítás nem lehetséges a gyerekek aktív (teljes személyiséget mozgósító) részvétele nélkül, vagyis a szemléltetés nem elég, hanem a gyerekek aktív cselekvésére is szükség van.

A szocializáció magasabb szintje, az együttműködés, kooperáció akkor következik be, amikor a gyermek eljut a reverzibilitás, tehát a folyamat gondolatban történő megfordításának szintjére, vagyis társa szemszögéből is képes mérlegelni cselekedetét, amely a társas együttélés és a szabályokhoz való igazodás feltétele. A fejlődésnek ebben a szakaszában a reverzibilitással együtt megjelenik a reciprocitás, amely lehetővé teszi a konfliktushelyzetben az ellentmondások feltárását, ami már az értelmi fejlődés egyik láncszeme.

Az értelemmel együtt fejlődik az érzelem is. *Piaget* úgy véli, hogy az intelligencia és az effektus fejlődése együtt jár, vagyis a magatartást az intelligenciának

az adott fejlődési szintje határozza meg. A legfontosabb változás pedig az intelligencia szocializálása. *Piaget* szinte azonos értelmet tulajdonít a szocializáció és a nevelés fogalmaknak, és az intelligencia fejlesztését, a kognitív alapú kreativitás kibontakoztatását jelöli meg a nevelés feladatákként. A gyermek, fejlődése során egyre inkább elfogadja és betartja a szabályokat, amelynek magyarázata a gyermek egocentrizmusa és a felnőtt hatalma, kényszere között meglévő ellentmondás. A gyermek a felnőtt felé egyoldalú tiszteletet, engedelmességet tanúsít, a szabály követését kényszerűségből teszi, amely sokszor csak látszatszocializáltsághoz vezet, miközben konformista lesz.

Az együttműködés sok olyan magatartásforma kiindulásánál megtalálható, amely a logika fejlesztésére szolgál. „Az intelligencia rendszerében az együttműködés objektív módon lejátszódó beszélgetés, a munkában való együttműködés, a gondolatok cseréje, a kölcsönös ellenőrzés” (*Piaget*, 1997: 224). Az együttműködés lépésről lépésre szocializál, amely először cselekvésben, majd gondolkodásban mutatkozik meg, később a gyermek már maga is képessé válik szabályok felállítására, ami majd erkölcsi normává válik. A gyerek tehát ráébred arra, hogy a szabály az egyenlő esélyek és az egyetértés létrejöttének egyik feltétele. A szocializáció folyamatában az egocentrizmus kooperációba, az önközpontúság kölcsönösségbe csap át, vagyis a morális és a logikai fejlődés találkozik.

Piaget munkáiban sokat foglalkozik a pedagógus szerepével is. Úgy véli, hogy a pedagógusnak a munkája során új szerepet kell vállalnia, mert a gyakorlat azt mutatja, hogy a felnőtt legtöbbször gátja a kreatív gondolkodásnak. Az utasító – követő – korrigáló helyzet erősségének a csökkentésével a szervező szerepet kell erősítenie, amelyben a gyerekek munkájának előkészítése, szervezése lesz a központi feladat. Szerinte úgy kell megszervezni a gyerekek munkáját, hogy alkalmat adjanak az önálló, pedagógustól független, aktív tevékenységre. A pedagógus irányító szerepének átruházása, a gyerekek pedagógustól független, együttes munkavégzése az ismereteknek a gyerekek által történő újra felépítését eredményezi. Az érdeklődés felkeltése elősegítheti a folyamatot, ezért engedni kell a gyerekeknek az önálló munkát, a kísérletet, próbálgatást, az önálló gondolatmenet követését, hisz olyan gyerekek nevelése a cél, akik környezetüknek nem automatikus másolói, hanem kreatív formálói. *Piaget* személyiségfejlődési elmélete és a nyelvi fejlődés-elmélet szerint azonban csak akkor tanul a gyerek, ha az, akitől tanul, a fejlődés magasabb fokán áll (*Kagan*, 2001).

Piaget az értelmi fejlődés vizsgálatán kívül más pszichikus funkcionális rendszer vizsgálatával is foglalkozott, de kutatásának középpontjában mindvégig a kognitív funkciók fejlődése és fejlesztő tényezőinek vizsgálata állt (*Popper*, 1985). A piaget-i alapelvek a KIP-ben a következő területeken jelennek meg:

A pedagógus

- önálló feladatmegoldásra, tevékenységre ösztönöz,
- a gyerekek közötti interakcióra ösztönöz,
- a gyerekekkel az egyenlőség elve alapján kommunikál,
- a tanítást játékos kontextusba helyezi,
- a gyerekek válaszai felé elfogadó attitűdöt mutat,

- módszere harmonizál az elsajátítandó ismeretekkel,
- a munka során a tartalmat és a folyamatot egyaránt fontosnak tekinti.

A viselkedés tanulása

A szocializáció során a közösség tagjai átadják és elsajátítják az adott közösség kultúráját. Ebben a folyamatban az egyén a közösségben való hatékony részvétele érdekében szerepet sajátít el. A szereptanulás a szereptanítás fogalmával szorosan összefüggő olyan folyamat, amelyben mindenki lehet tanító és tanuló egyaránt. *Brim* (1994) úgy véli, hogy a szocializáció folyamán az egyének szert tesznek egy bizonyos tudásra, amelynek eredményeként olyan képességeket és készségeket sajátítanak el, amelyek birtokában a csoportok a társadalom eredményes tagjaivá válhatnak, és amelyek a társadalmi viselkedéshez szükséges feltételeket biztosítják.

A 20. század elején *Tarde* és *McDougall* voltak az elsők, akik az utánzási hajlamot velünk született, ösztönös megnyilvánulásnak tekintették, majd 1941-ben *Miller* és *Dollard* a fogalmat a viselkedéselmélethez kapcsolta és ekkor fogalmazódott meg annak tanulási jellege is (*Bandura*, 1976).

A szociális tanulás elmélete újradefiniálta az ismeretszerzés, tanulás folyamatát. Az elmélet szerint a gyerekek készségeket sajátítanak el a megfigyelés és az utánzás alkalmával, vagyis egymást figyelve tanulnak, miközben a megfigyelt lehet, hogy nem is tud arról, hogy viselkedésével befolyásolja társa tanulását. Az utánzáselmélet szerint a „vikariáló” (behelyettesítéses) megerősítés lappangó instrumentális tanulási folyamat, amely esetben az utánzó az utánzott megfigyelésének lappangó gyakorlása révén sajátítja el az utánzások válaszokat. Az előző fejezetben ismertetett tanulási eljárással ellentétben, a társas tanulás nem az interakción vagy a résztvevők kölcsönös kapcsolatán alapszik. *Bandura* (1969) szerint tanítani annyit jelent, mint mutatni, megmutatni.

A szociális tanulás folyamatban a gyermek tudatosságának egyik jele, hogy figyelmét fokozottabban azokra a helyzeti jelzésekre fordítja, amelyek lehetővé teszik saját szerepteljesítésének a megítélését, a másik jele az, hogy megtudja, milyen viselkedést várnak el tőle. Az, hogy a gyerekek egymást figyelve tanulnak, nem jelenti feltétlenül azt, hogy utánozzák egymást. Számos tényező befolyásolhatja a figyelt tevékenység átvételét, mint például a várt reakció (megerősítés vagy büntetés), vagy az utánzó és az utánzott személyes tulajdonságai. Kísérletek bizonyítják, hogy a gyerekek szívesebben utánozzák azokat, akik egy társaságban szociálisan népszerűbbek, amely felismerés ahhoz a feltevéshez vezet, hogy a szociális megerősítés az utánzás kiváltója. *Bandura* szociális tanulás elmélete szerint a megerősítés és a modellnyújtás befolyásolja a gyerekek viselkedését, és úgy véli, hogy a személyiség a tanult viselkedés gazdag repertoárjával rendelkezik, amelyet főként szociális helyzetek, interakciók során sajátítanak el. Az elmélet szerint az ember viselkedését nemcsak az aktuális szükségletei és a környezet ingerei szabályozzák, hanem ebben meghatározó szerepet játszanak az elvárások, a szemléleti és verbális modellek, ugyanis minden viselkedés szabályozásának az a kiinduló feltétele, hogy

létezen valamilyen viszonyítási alap (szükséglet, elvárás), amelyhez a viselkedés folyamata, eredménye visszacsatolható.

Bandura a megerősítés mellett az utánzásos tanulás fontosságára is felhívja a figyelmet, amely folyamatban az utánzás alapjául a modell – felnőtt, társ – pozitívan megerősített viselkedése szolgál. A tanulási képesség *Bandura* szerint egy járulékos tényező, egy további faktor, amely arra készíti a gyerekeket, hogy elfogadják az utánzást, és az interakció közben kölcsönös befolyásolási folyamat zajlik. Elméletének felhasználásával *Morrison* és *Kuhn* (1983) arra a megállapításra jutottak, hogy hároméves kortól a gyerekek már rendelkeznek azzal a képességgel, hogy társaikat utánozzák, és ez a hajlam az életkor előrehaladásával egyre erősödik. Az önszabályozás és az önmegerősítés mechanizmusa elősegíti az utánzást, mielőtt a gyerekek elérnek egy bizonyos fokú alkalmasságot. A szociális tanulás ezért relatíve kis kölcsönösséget feltételez. Ez a magyarázata annak, hogy a kisgyermekkor miért különösen fontos, amikor a gyerekek még nem rendelkeznek szociális és kognitív jártassággal a közös munkához és az együttműködéshez. A gyerekek hajlamosak a társas tanulás eredményeként létrejött viselkedés utánzására, még külső megerősítés nélkül is, de *Hill* és *Mowrer* szerint a pozitív megerősítés mindenképpen kiváltja azt (*Bandura*, 1976; *Zsolnai*, 2004).

A szociális tanulás – amely nemcsak a gyermekkorban, hanem egész életünk alatt végigkísér bennünket – abban a társadalmi környezetben megy végbe, aminek a gyerek szerves része, és amire ő a mások felől érkező, az ő szocializációját befolyásoló ingerekre válaszol, amely válaszok további fontos ingerek a gyerek szocializációjáért felelős felnőttek számára (*Goslin*, 1995). *Bandura* etnikai, kulturális különbségeket is figyelembe vevő szociális tanulás elmélete a megerősítésnek tulajdonít nagy jelentőséget a viselkedésben. A megerősítés gyakorisága és intenzitása azonban jelentős egyéni eltéréseket indukálhat.

Csoportmunka, mint a társas kapcsolat erősítője

A munka során a gyerekek közötti társas kapcsolatok erősítésével eredményeket lehet elérni az előnyösebb helyzetű gyerekekhez történő felzárkózás terén. A hagyományos módszerek ezt a hátrányt konzerválják, míg a gyerekek közös munkájára alapozott tanulás ennek ellentétét eredményezi. *Mugny* (*Doise et al.*, 1980) kísérleteiben azt igazolta, hogy a társas interakció bizonyos formái, amelyek lehetővé teszik, hogy a gyerekek összehangolják tevékenységüket, jobban strukturált kognitív teljesítményt eredményeznek, mint azokban a helyzetekben, amelyekben egyedül hajtják végre a feladatokat. Kísérleteivel azt is megállapítja, hogy ezeket a kognitív változásokat a gyerekek internalizálják, vagyis elraktározzák, magukévá teszik, amit aztán a későbbiekben, olyan helyzetekben is képesek aktivizálni, amikor a felek között nincs egyenlő szintűről történő kölcsönhatás. Talán érdemes megjegyezni a pontosabb elemezhetőség miatt, hogy *Mugny* a kísérleteket úgy választotta meg, hogy a jobb eredmény elérése soha ne egyetlen csoporttag teljesítményének legyen köszönhető. Vagyis a számunkra érzékelhető előny szignifikánsan különbözik attól az előnytől, amit akkor kapnánk, ha a csoport teljesítménye egyetlen gyerek teljesítményétől függne. A fenti kísérlet tehát azt igazolja, hogy a társ

nélküli és a csoportos munkavégzés közötti teljesítményben az utóbbi javára eltérés mutatkozik.

Perret-Clermont és *Schubauer-Leoni* (1981) a társas interakciónak az egyén tevékenységére kifejtett hatását vizsgálták, arra keresve a választ, hogy a csoportos cselekvés folyamán ható internalizálás milyen mértékben emeli a gyermekben a folyamatok megértését. Arra a megállapításra jutottak, hogy a társas helyzetben átélt interakció pozitívan hat a gyerek tevékenységére. Az eredmények azt mutatják, hogy a csoport tagjainak összehangolt tevékenysége elősegíti a feladattal összefüggő gondolkodást, míg ezzel szemben az egyedül tevékenykedő gyermek egocentrizmusa tovább maradhat fenn.

Az önálló ismeretsajátítás feltételei

A közös munkavégzés a gyerekek tudásának gyarapodását segíti elő, amely felszínre hozza az eltérő képességeket és véleményütközéseket generál. Ez a konfrontálás tölti be a központi helyet a gyerekek tudásának elősegítésében, a pedagógusnak pedig meg kell ragadnia az alkalmat arra, hogy ezt kihasználja. Ezért azokat a tényezőket, amelyek a képességek kibontakoztatását akadályozzák, korlátozzák, vagy gátat szabnak a gyerekek közötti kommunikációnak, el kell távolítani. A felnőtt – jelen esetben az óvopedagógus – irányítása, felügyelete korlátozó tényező lehet. *Rogoff* (1990) úgy véli, hogy a gyerekek másként viselkednek egy olyan szituációban, ahol a pedagógus irányító szerepet tölt be, mint egy olyan helyzetben, ahol jelen van, de irányító szerepe nem dominál. A pedagógus irányító munkájának csökkenésével a gyerekek felszabadultabbak, játékosabbak, kíváncsibbak és gondolkodóbbak lesznek. Ez a játékos kíváncsiság az előmozdítója az újfajta, kreatív problémamegoldásnak.

A kutatók (*Perret-Clermont* és *Schubauer-Leoni*, 1981; *Rogoff*, 1990) arra a megállapításra jutottak, hogy a társak elősegíthetik az ismeretsajátítást. A gyerekek közötti együttműködés serkentőleg hat a felfedezőmunkára és az ötletek megfogalmazására, miközben egymás felé észrevétlen tisztelet alakul ki. *Kruger* és *Tomasello* (*Rogoff*, 1990) vizsgálati eredményei szerint a gyerekek hajlamosabbak az egymás között folytatott érvelésre és igazuk érvényesítésére, mint az óvónénivel folytatott vitákra. A gyerekek egymás között érveket alkalmaznak, fejtegetésekbe bocsátkoznak, és latba vetik problémamegoldó képességüket is (*Light* és *Glachan*, 1985). *Kruger* (*Rogoff*, 1990). Azt állapították meg, hogy azok a gyerekek, akik vitákba bocsátkoznak egymás között, fejlettebb erkölcsi magatartást mutatnak azokkal szemben, akik ezt az eszmecserét anyjukkal folytatják. Ezt a feltevést egy francia kutató szintén alátámasztja (*Rogoff*, 1990) azzal, hogy mérései szerint a gyerekek és anyjuk között lévő párbeszédben az édesanyjának jut a domináló szerep, a gyerekek kevesebb lehetősége van elképzelései kifejtésére, viszont a gyerekek között végbemenő párbeszéd, interakció nagyobb lehetőséget ad a fejlődésre, a kölcsönös fejlesztésre.

Subbotskij (1987) egy óvodában végzett kísérletet, ahol megkérte a felnőtteket, hogy irányító és parancsoló szerepüket félretéve a gyermekekhez hasonlóan viselkedjenek: tevékenységük során játsszanak el egy bizonyos fokú bizonytalanságot

és ejtsenek tudásbeli hibákat. Ebben a szituációban a gyerekek sokkal aktívabban, kreatívabban tevékenykedtek, valamint szabadabban és függetlenebbül viselkedtek. Ez és más (Rogoff, 1990) kutatás azt az eredményt mutatja, hogy a gyerekek között kialakult szabad vita fontos tényezője a gyerekek tudását gyarapító társas kapcsolatok kialakulásának. Ilyen körülmények között a gyerekek képesek egymás véleményét meghallgatni, figyelembe venni, közösen dolgozni, szerepet játszani, amely felsorolt tevékenységek mind a problémamegoldás feltételei. Amikor a gyerekek kikerülnek a felnőtt közvetlen irányítása alól, hajlamosabbak szabályokat alkotni, alternatív megoldásokat keresni, és ismeretelsajátításba kezdeni.

A társaktól történő tanulás, tehát, a „mindentudó felnőtt” irányítása és felügyelete nélkül teremti meg a lehetőséget a tanuláshoz. A vita, a megértés, a magyarázat, a biztonság és az együttműködés azokkal, akik szintén választ keresnek a kérdésekre, feléleszti a már kicsi korban meglévő érdeklődést, tudásvágyat a gyerekekben. Tanulás akkor jön létre, amikor a gyerekeknek lehetőségük nyílik viszonylag független, felnőtt által nem befolyásolt munkára, problémamegoldásra. Ebben az esetben aktív tanulás megy végbe a gyerekek problémamegoldó gondolkodásával, eszközök használatával, kérdések feltevésével, válaszok keresésével egy időben. Ahhoz, hogy ez a fejlődés végbemenjen, a felnőttnek lehetővé kell tenni a gyermek számára az önálló gondolkodást és munkavégzést. A pedagógus nemcsak azzal járul hozzá a tanuláshoz, hogy irányítói tevékenységét, beavatkozását minimális szintre csökkenti és a gyerekek függetlenségét növeli, hanem azzal is, hogy tervezetten irányítja a munkát. A pedagógusnak kérdéseket kell feltennie, problémákat kell felkínálnia ahhoz, hogy elősegítse a gondolkodást és az együttműködést. Ez a stimulálás idézi elő az együttműködést és tanulást, miközben a pedagógus közvetlen irányító szerepe minimálisra csökken, megszűnik.

A csoportmunka hatékonysága

A nemzetközi pedagógiai irodalomban a szerzők pozitív eredményről számolnak be a csoportmunkák közösségfejlesztő hatását illetően.

Cousinet (1945) és *Petersen* (1998) nemzetközileg ismert képviselői a csoportmunka-kutatásnak. A francia reformpedagógia legjelentősebb képviselője, *Cousinet* szerint a frontális tanítás során a nevelő az egyetlen, aki cselekszik és a gyerekek aktivitásukat az intézményen, óvodán kívül élik ki, amely aktivitásról úgy véli, hogy az élet fontos meghatározója. A csoportmunka legnagyobb jelentőségét abban látja, hogy megtanítja a gyerekeket az együttműködésre. Elvárása, hogy az óvoda közelítsen azokhoz a munkaformákhoz, amelyek minden gyermek számára lehetővé teszik fejlődésük biztosításához a legmegfelelőbb tevékenység megválasztását, és megkívánja, hogy a gyermek munkája a természetes érdeklődéssel összhangban legyen. *Petersen* – bár nem akar mindent a szabad csoportmunkára alapozni – azt tartja, hogy az egyén a közösséggel való együttélés során válik értékes személyiséggé. Óvodájában minden gyermek a közösség tagjaként, de a maga egyéniségével van jelen, így az óvodai élet során társas kapcsolatok sorában fejlődik személyiséggé.

Tomasello (2002) a csoportmunka pozitívumai között tartja számon, hogy a csoport felelősséget vállal saját tevékenységéért. A csoport tagjai az együttműködés alkalmával figyelembe veszik egymás javaslatát, a munka a társak állandó kontrollja közepette folyik, és ritkán lehet találkozni a munkát zavaró fegyelmetlenséggel. A közösség tagjai szabadnak érzik magukat, gondolataikat változatos formában fejezhetik ki, fokozott mértékben tapasztalható a motiváltság és a munka öröme, valamint a gyakori segítségnyújtás.

Okon (1966) szerint egy jól szervezett kollektíva lehetőséget ad a személyes és az általános érdekek ütköztetésére, olyan célrendszert kialakítva, amelyben a személyes és társadalmi érdekek között harmónia van.

3.2. Gyerekek között kialakult rangsor

A gyerekek közötti rangsor kialakulását több tényező befolyásolhatja, amely jelentősen függ a szülőknek a véleményétől. Ilyen például a tudás, az erő vagy a külső megjelenés, sőt az etnikai hovatartozás is. Ezek a tulajdonságok egyeseket magasabb, másokat alacsonyabb státuszba helyeznek. *Nagy József* (1996) és *K. Nagy* (2021) szerint hierarchikus egyensúly esetén a rangsorban lejjebb elhelyezkedők elfogadják a fennálló rangsort, kiszolgálják a náluk fentebb elhelyezkedőket, míg az ellentétes csoport elismerést és engedelmességet vár el. Az egyensúlyban változás következik be abban a pillanatban, amikor az alacsonyabb státuszúak reményt látnak a rangsor megváltoztatására. A rangsorképzési hajlam nagy energiákat képes mozgósítani, ami az egyén és a közösség, és végső soron a társadalom fejlődésének egyik fontos motorja. Ennek a rangsorképzésnek az alapja az egyéni tudás, ezért a rangsorban való elhelyezkedés a gyermek teljesítménye alapján megváltoztatható.

Buzás (1980) majd *K. Nagy* (2021) szerint a hierarchia élén azok a gyerekek állnak, akikkel nagy lehetőség van az interakcióra, amely a gyermek társas és intellektuális vonásainak fejlettségével függ össze. A magas státuszt élvezők mutatják a csoport értékeit. Általános tapasztalat, hogy minél inkább megfelel a gyermek a közösségi igényeknek, annál feljebb helyezkedik el a rangsorban. Ezt a státuszt jelentősen befolyásolja, hogy a csoport normáit hogyan fogadja el egy gyerek.

A heterogén összetételű, hierarchikusan rétegzett csoportokban a gyerekek eltérő tudásszintjének kiegyenlítése fontos feladata a pedagógusoknak. A cél elérése megkívánja azoknak a hatásoknak a vizsgálatát, amelyek ezt a szintbeli eltérést előidézik, és az okok feltárása maga után vonja az egyenlőtlenség felszámolására való törekvést is. Az óvodák gyermekpopulációja nem egységes, ami nemcsak a tudás, hanem a már említett neveltetési szint (szociális, etnikai, nevelési hatásrendszer) miatt is kialakul. Mivel a társadalmi háttér befolyással van a tudásban történő előmenetelre, a különböző társadalmi rétegből érkező gyerekek között mind kulturális, mind tudásszintben eltérés mutatkozik. Az alsóbb rétegből érkezők tudása általában gyengébb. A tudatosan szervezett csoportmunkában lehetőség nyílik a csoportrangsor megváltoztatására, mivel a képességek kibontakoztatását célzó eljárás csökkenti a családi háttérből adódó lemaradásokat, és a helyesen szervezett csoportmunka nagyban hozzájárul az esélyegyenlőség megteremtéséhez.

Ha egy csoport tekintetében egyöntetűségről beszélünk, akkor arra gondolunk, hogy a gyerekek a követelményszintnek egyöntetűen mindannyian eleget tesznek. A valóságban persze ez nem így van, sőt ma inkább ennek ellenkezőjét tapasztaljuk, vagyis a különbségek egyre nőnek a gyerekek között. Egyre több az olyan gyerek, akinek nem felel meg a hagyományos foglalkozásszervezés és a számára magas szintű követelményt nem tudja teljesíteni. Várnagy (2000: 35) arra hívja fel a figyelmet, hogy a környezeti és társadalmi okokból nehezebben alkalmazkodó gyerekek rendszerint normálisan fejlettek, csak nem érték el a megismerő tevékenységnek azt a szintjét, amelyet az **óvodai nevelés feltételez**”. Úgy véli, hogy ezen gyermekcsoport esetében olyan módon kell felszínre hozni a szunnyadó képességeket, hogy az átlagos teljesítményt felmutató vagy jó képességű, tehetséges gyerekek számára továbbra is biztosított legyen a tudásbeli fejlődés a foglalkozásokon. Ezzel szemben a gyengébb teljesítményt felmutató csoportok, amelyeket nagy részben hátrányos helyzetű gyerekek alkotnak, nem képesek követni a foglalkozáson történeteket, ezért számukra esélyt kell biztosítani a felzárkózásra, a leszakadás elkerülésére.

Bábosik (2000) úgy véli – amely vélekedés ma is helytálló –, hogy a kirekesztéstől szenvedő gyerekek első csoportja a feladatrendszerrel kapcsolatban nem álló, megbízással, tisztséggel nem rendelkezőket foglalja magába. A következő csoportot a családi szerkezeti háttér alapján jelöli meg. Ezek a gyerekek sérült szerkezetű családban nevelt gyerekek. A család értékközvetítő sajátosságai szerinti csoportot a gyerekekkel nem törődő családban, az erkölcsileg kifogásolható életvitelű, a kulturális szempontból igénytelen, a szabadjára engedő, a túlzottan büntető és testi fenytést alkalmazó, az elkényeztető és a munkát nem végeztető családokban élő gyerekek alkotják. Figyelemre méltó csoport az alacsony teljesítőképességű, a valamely speciális képességükben elmaradt fejlettségi szintű és egyetlen területen sem kimagasló teljesítményű gyerekek köre. És végül a társadalmi helyzetük szerinti besorolás alapján valamely társadalmi kisebbséghez, illetve anyagilag számottevően hátrányos helyzetben lévő réteghez tartozó gyerekek csoportja is hátrányt szenved.

A besorolás azt mutatja, hogy a gyerekek jelentősebb tömegeit fenyegeti a kirekesztődés mint óvodai ártalom, ha érvényesülését tudatos pedagógiai beavatkozásokkal nem akadályozzák meg. Az alacsonyabb iskolázottsággal rendelkező szülők gyermekei gyengébb teljesítményt nyújtanak, mint azok, akiknek a szülei magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek. A társadalom középrétegeiből érkező gyerekek számára a jelenlegi foglalkozások sokkal alkalmasabbak az ismeretelsajátításra, mint azoknak, akik az alsóbb társadalmi rétegekből érkeznek. Jelenleg ugyanis feltételezik azoknak a képességeknek a meglétét, amelyek a tananyag-elsajátítás kiinduló követelményei, és ezzel figyelmen kívül hagyják az alsóbb társadalmi rétegből érkező gyerekekben szunnyadó képességeket. A probléma akkor jelentkezik, amikor mintegy előítéletet alkotva, elfogadják lemaradásukat, és nem tesznek kellő erőfeszítést kiküszöbölésükre, és velük szemben „kialakulnak azok a preferált rétegek, amelyek folyamatosan feladatokhoz jutnak, mintegy birtokolják a tevékenység lehetőségének monopóliumát, míg más rétegek a feladatrendszer elosztásának során folytonosan háttérbe szorulnak, mellőzötté válnak” –

erősíti meg a fentieket *Bábosik* (2000: 12). A hátrányos helyzetű gyerekek lemaradásának gyakori oka, hogy a pedagógusok olyan eszközöket alkalmaznak, amelyek szándékaik ellenére sem vezetnek hátrányaik felszámolásához, sőt, olykor növelik vagy tartósítják azokat.

Csoportmunka egyik jellemzője, hogy a gyerekek közös cél, munka érdekében együtt dolgoznak, amelynek során a csoport minden tagja felelősséggel tartozik a csoport munkájáért. De nem minden csoport tud együttműködni. Azért, mert a pedagógus csoportokat alakít, nem jelenti azt, hogy kooperatív munkáról beszélünk. Ahhoz, hogy együtt tanulásról beszéljünk, az alábbi elemeknek kell teljesülnie:

- A közös cél elérése érdekében történő munka közben a csoportmunkához szükség van a tagok között létrejött kölcsönös függőségre, hiszen ha az egyik csoporttag nem teljesíti a feladatát, az egész csoport munkája veszélybe kerül.
- A csoport tagjai között létrejött közvetlen kapcsolat is elengedhetetlen, mivel a siker záloga az egymás becsülése, ösztönzése, támogatása vagy segítése.
- Egyéni elszámoltathatóság értelmében minden csoporttagnak számot kell adnia végzett munkájáról, hogy hiányosság esetén elkerülhetetlenné váljon a csoport másik tagjának a hibáztatása.
- A vezetői készség, döntésképeség erősítése a csoportmunka alkalmazása során kitűnően fejleszhető, amely tulajdonságok segítik a közös munka elvégzését.

A csoportban észlelhető folyamatok lehetőséget adnak a gyerekeknek és a pedagógusoknak a csoporton belül észlelt problémák megoldására. Lehetőség van arra, hogy véleményt nyilvánítsanak mindazokról a folyamatokról, amelyek a csoport számára előnyösek, illetve előnytelenek, amely véleménynyilvánítás célja, hogy kiszűrjék a nemkívánatos viselkedési formákat és örüljenek a csoport elért sikereinek.

Az alábbiakban egy olyan kooperatív munkaszervezést lehetővé tevő metódust mutatunk be, amelynek célja a tudásban és szocializáltságban heterogén gyermekcsoport fejlesztése. Gondolatainkat a státuszprobléma bemutatásával indítjuk.

3.3. A csoporton belüli státuszrangsor és kezelése

A nyolcvanas évek végétől egyre gyakoribb jelenséggé válik a multikulturális, sokszínű csoportok létrejötte, amely csoportokban a gyerekek tudása és kommunikációs készsége széles skálán mozog, amely jelenség arra enged következtetni, hogy hathatós beavatkozás nélkül a tudásbeli és a kommunikációban fellelhető heterogenitás komoly egyenlőtlenséget eredményezhet a gyerekek között. A jelenséggel egy időben az is egyértelművé vált, hogy a hagyományos foglalkozás sok gyereket kudarcra ítél, azt az üzenetet hordozva, hogy alkalmatlanok a megfelelő szintű teljesítményre.

Cohen 1982-ben végzett kutatásaira támaszkodva *Cohen és munkatársai* (1989) abból a feltételezésből indultak ki, hogy a kulturálisan sokszínű csoportokban a gyerekek teljesítményének kiegyenlítése fontos feladat. Úgy vélték, hogy a csoport

szociális szerkezetének megváltoztatásával olyan helyzet teremthető, ahol minden gyerek képességei szerint tud teljesíteni, és amely változás a pedagógusnak a gyerekek közötti státuszkülönbség kezelésében segíthet. A kutatók alapvető célkitűzése az volt, hogy a pedagógusokat a módszer alkalmazásán keresztül megtanítsák arra, hogyan lehetséges mindenki számára biztosítani a tudáshoz való egyenlő hozzáférést. Célként fogalmazták meg, hogy a pedagógusoknak legyen eszköze, módszere a gyerekek nyelvi és kulturális sokszínűségének kezelésére, a megfelelő technika és technológia alkalmazása mellett.

Alapgondolatuk, hogy minden gyerekről azt kell feltételezni, hogy mind az alapismereteket, mind a magasabb szintű összefüggéseket képesek elsajátítani. Fontos szempont továbbá, hogy a gyerekek egymás közötti érintkezése a státuszbeli egyenlőségen alapuljon, azaz valamennyi gyerek aktív és befolyásoló résztvevő legyen a feladatok feldolgozásában. Olyan módszert kívántak kidolgozni, amelynek hatására a gyerekek között kialakult jelentős tudásbeli különbség mérséklődik, ugyanakkor a legsikeresebbek továbbra is kiválóan teljesítenek, a kevésbé sikeresek pedig a csoport átlagteljesítménye körül szóródnak.

Státuszrangsor

Mivel a kulturálisan sokszínű csoportokban fennáll annak a veszélye, hogy a gyerekek státuszában mutatkozó különbségek miatt komoly tudásbeli egyenlőtlenségek alakulnak ki. A gyerekek szociális háttere, szülei iskolázottsága rányomja a bélyegét a teljesítményükre. Az alacsony iskolázott szülők gyermekei nagyon eltérő tudásszinttel érkeznek az óvodába és eltérő, szóródó teljesítmény mutatnak fel még az óvoda utolsó évében is (*Sharan és Shachar 1988; Cohen et al., 1989*).

A státuszrangsor negatív hatással van az alacsony státuszú gyerekek viselkedésére és teljesítményére. A csoportmunka alatt azok a gyerekek, akik a státuszrangsorban magasabb helyet foglalnak el, többet beszélnek, és véleményüket jobban figyelembe veszik, mint azokét a gyerekekét, akik a rangsorban alacsonyan helyezkednek el. Az alacsony státuszú gyerekek nehezen tudják véleményüket érvényesíteni, így legtöbbször nincs lehetőségük a feladathoz való hozzáféréshez, vagyis kimaradnak a csoportmunkából (*K. Nagy, 2021*).

Amikor a gyerekek etnikailag vegyes csoportban dolgoznak, a csoport tagjai között szövődő barátságoknak az ismeretelsajátítás szempontjából jelentős hozadéka lehet. A csoportmunkában a gyerekek az egyedül dolgozóknál, illetve a versenyszellemre épülő csoportok tagjainál jobban teljesítenek. Ha azonban a státuszbeli különbség hatására a gyerekek csak kisebb mértékben vagy nem vesznek részt a munkában, az a teljesítményükre is hatással van (*Cohen és Lotan, 2014*).

A problémára adott válaszként *Cohen* és *Lotan* az együttműködő ismeretelsajátítás olyan modelljét dolgozta ki, amely a státuszkülönbségekből eredő problémákat képes kezelni. A modell neve: „complex instruction”. A csoportmunkában megoldandó feladatok olyanok voltak, amelyek a gyerekeknek a feladatokban való aktív részvételét követelték meg, egyetlen személy segítség nélkül nem tudta volna a rendelkezésre álló időben maradéktalanul elvégezni. A feladat megoldásához tehát szükség volt a csoport minden tagjának a munkájára.

A csoportmunka-feladatokkal kapcsolatos vizsgálatok (Cohen és Lotan, 2014; K. Nagy, 2021) egyöntetűen azt mutatták, hogy minél többet beszélgetnek és dolgoznak a gyerekek együtt, annál sikeresebb ismeretelsajátítás jön létre.

A státuszprobléma keletkezése

Az alábbiakban azokra a kérdésekre keressük a választ, hogy mi az oka annak, hogy egyes gyerekek meghatározóan, míg mások alig vesznek részt a kiscsoportmunkában.

A státuszjelenséghez kapcsolódó probléma olyan, státuszjellemzőkben mutatózó különbségekkel kezdődik, amelyben mindenki úgy érzi, hogy a magas rangsorbeli pozíció jobb, mint az alacsony. Mivel a legtöbb helyzet többféle státuszjellemzőt érintő eltéréseket rejt magában, a csoport összetételének ismerete nélkül, amelyben a vizsgált gyermek dolgozik, nem lehet eldönteni, hogy ő maga eredendően magas vagy alacsony státuszú személy-e (Berger *et al.*, 1972). Ugyanaz a személy az egyik helyzetben magas státuszú, egy másikban pedig alacsony státuszú lehet. A gyerekek közötti említett különbségek nem jelentenének problémát, ha az adott státuszjellemzőt illetően elfoglalt magas vagy alacsony státuszhoz nem kapcsolódnának eltérő kompetenciaelvárások (Cohen és Lotan, 2014).

Amikor a pedagógus tudásban és státuszban heterogén csoportot állít össze, és olyan feladatot ad, amelyen együtt kell dolgozniuk a gyerekeknek, adott a helyzet ahhoz, hogy a tudással, kompetenciával kapcsolatos eltérő elvárások az új feladatra is kiterjedjenek. Státuszáltalánosításnak nevezzük azt a folyamatot, amelynek révén a státuszjellemzők a gyerekek közötti interakcióra oly módon hatnak, hogy a csoporton belüli presztízs- és erőrangsor a kiinduló státuszkülönbségeket tükrözi (Cuseo, 1992). Azoktól a gyerekektől, akik a rangsorban egy vagy több státuszjellemzőt tekintve magasan állnak, azt várják, hogy az új együttműködési feladatban is kompetensebbek lesznek, míg azoktól, akik a státuszjellemzőket tekintve alul állnak, azt várják, hogy itt is kevésbé kompetensek bizonyulnak majd. Más szavakkal, a státuszkülönbségekhez eredetileg hozzákapcsolt kompetenciaelvárások az új feladattal kapcsolatos kompetenciaelvárások alapját képezik még akkor is, ha semmilyen racionális alapja nincs az adott gyerektől elvárni azt, hogy az új feladatban is kitűnjenek majd. Mihelyt az elvárások kialakulnak, különböző viselkedésformák állnak elő. A magas státuszúak többet beszélnek az alacsony státuszúaknál. Mi több, a csoport tagjai úgy találják, hogy az, amit a magas státuszúak mondanak, fontosabb, mint amit az alacsony státuszúak közölnek. Önbeteljesítő jóslat lép működésbe, amelynek révén azok, akikről eleve azt várták, hogy kompetensebbek lesznek, aktívabbá és befolyásosabbá válnak, és a csoport minden tagja úgy látja, hogy nekik értékesebb gondolataik vannak, és a csoport irányítása érdekében többet tehetnek. Azok viszont, akikről azt várták, hogy kevésbé lesznek kompetensek, kevesebbet tevékenykednek, és amikor hozzászólnak, a többiek hajlamosak arra, hogy ne figyeljenek rájuk, úgy tekintik őket, mint akiknek kevés értékes gondolatuk van, és keveset tesznek a csoport teljesítménye érdekében (Feldman és Prohaska, 1979).

A csoportban a közösségen belüli népszerűség a legfontosabb státuszjellemző. A szociális háttérre, a közösségi státuszra, illetve a feladatok végrehajtására szerveződött csoportokban való részvételre vonatkozó elemzések során, a közösségi státuszt figyelembe véve az a tény, hogy egyes gyerekek a társadalomban is alacsony státuszú csoportba tartoznak (például: romák, lányok), már nem befolyásolja a feladatban való részvételüket (*Cohen és Lotan, 2014*).

Számos pedagógus olyan erősen összpontosít az etnikai hovatartozásra, hogy nem hiszi, hogy a csoportbeli viselkedést nem elsősorban ezek a tényezők határozzák meg. A pedagógusok gyakran abból indulnak ki, hogy a gyerekek közötti státuszbeli különbségek legfontosabb forrásai az olyan jellegzetességek, mint hogy mennyire sötét a gyerek bőre, szeme. Mivel a csoport erőteljes szociális rendszer, lehetősége van arra, hogy olyan státuszbeli sorrendet hozzon létre, amelyek a csoportbeli helyzeteket illetően közvetlenebb relevanciával rendelkeznek. Az olyan státuszbeli sorrendek, mint a népszerűség, jóval erősebben befolyásolhatják a csoportokban való viselkedést, mint az etnikai hovatartozás. Ezért a pedagógusoknak nem kellene azt feltételezniük, hogy a roma gyerekek alacsony státusszal rendelkeznek. Az effajta feltételezés lehetséges következménye, hogy a pedagógus az ilyen háttérrel rendelkező gyerekek kompetenciája iránt kisebb elvárásokat támaszt.

Az olyan státuszjellemzők, mint a társadalmi osztály, illetve az etnikai hovatartozás, gyakran szoros összefüggésben van az olyan csoporton belüli státuszjellemzőkkel, mint a népszerűség (*Humphreys és Berger, 1981*). Amikor többféle státuszjellemző játszik szerepet – és a heterogén csoportokban ez a helyzet –, akkor a feladat szempontjából leginkább releváns státuszoknak van a legnagyobb súlya. Ha például a feladat rajztudást igényel, akkor a csoportnak a teljesítményét elsősorban azok a gyerekek határozzák meg, akik rendelkeznek azzal a konkrét státuszjellemzővel, hogy a rajzolásban jók. Mivel ez a sajátos státuszjellemző az adott feladat esetében nagymértékben releváns, a csoport viselkedését minden más státuszjellemzőnél nagyobb súllyal befolyásolja.

Annak meghatározása, hogy státuszában ki van alul és ki felül, a csoport többi tagjának státuszától függ. Ennek következtében az, hogy egy gyerek egy adott csoportban alacsony státuszú, az a gyerek relatív és nem abszolút jellemzője. Fontos megérteni, hogy az a tény, hogy egy gyerek a csoportban alacsony státusszal rendelkezik, az nem egy rá jellemző és minden helyzetben megnyilvánuló személyiségjegyre (*Lloyd és Cohen, 1999*).

Státuszkezelés és a csoport szociális szerkezetének megváltoztatása

A státuszjellemzők elméletének felhasználása lehetővé tette olyan órai beavatkozások kidolgozását, kifejlesztését és tesztelését, amelyek arra szolgálnak, hogy az alacsony státuszú gyerekekkel szembeni kompetenciaelvárásokat javítsák. A pedagógusok módosíthatják a státuszhelyzetet azáltal, hogy mind a gyerekeknek önmagukkal, mind egymással szemben a kompetencia tekintetében támasztott elvárásait megváltoztatják. Röviden „státuszkezelésnek” hívják azt a beavatkozást, amelyet az egyenlő vagy közel egyenlő státuszú interakció megvalósítása céljából dolgoz-

tak ki (Cohen et al., 1990, K. Nagy, 2015). A státuszkezelés két fajtája bizonyult hatékonynak: az egyik a többféle képesség kezelése, a másik az alacsony státuszú gyerekek kompetenciával való felruházása (Cohen és Lotan, 1997).

A pedagógus a már ismertett státuszkiegyenlítő beavatkozások használatával arra törekszik, hogy a gyerekek egymás intellektuális kompetenciája iránti elvárásait megváltoztassa. A pedagógus a nyitott végű, többféle intelligenciát felhasználó feladatok segítségével a gyerekek számára lehetővé teszi, hogy felismerjék egymás képességeit, kompetenciáit. A harmonikus kapcsolattal jellemezhető csoportban a gyerekek egymás számára információforrásként szolgálnak, miközben innovatív gondolkodást igénylő feladatokon dolgoznak, a pedagógus pedig a gyerekek teljesítményét követi. Amennyiben a cél a csoport szociális szerkezetének megváltoztatása, úgy előtérbe kerül a gyerekek között létrejött kapcsolatokat befolyásoló oktatási stratégiák és a gyerekek szerepének vizsgálata, a feladatok sajátosságainak elemzése, valamint a gyerekek egyéni és csoportos produktumainak értékelése.

A komplex tevékenység szempontjából kívánatos csoport jellemzője az együttműködés. Az együttműködő tanulás elősegíti a gyerekek számára a kognitív, szociális és attitűdbeli eredmények növelését, amelynek eredményeképp a gyerekek jobb szociális készségekről és fejlődő csoportbeli kapcsolatokról is tanúságot tesznek.

A pedagógus irányító szerepének a csökkentése

A gyerekek a csoportban végzett munka során innovatív gondolatokat elindító kérdéseket tesznek fel, megbeszélik, hogyan végezzék el közösen a feladatot, döntéseket hoznak, megtanulják kezelni és megoldani a feladattal kapcsolatban felmerült kérdéseket, valamint szocializációs folyamattal kapcsolatos konfliktusokat kezelnek. A tudásban színes csoportokban a gyerekek eltérő intellektuális erősségekkel, különböző szintű ismeretekkel és készségekkel rendelkeznek, a csoportba eltérő tapasztalatokkal és eltérő, bár egyformán értékes problémamegoldási stratégiákkal érkeznek. Azzal, hogy egymás számára tudásforrásként szolgálnak, a gyerekek az említett intellektuális sokszínűségből profitálni képesek. Amikor olyan problémán dolgoznak, amelynek több lehetséges megoldása van, minél többet beszélgetnek és dolgoznak együtt, annál többet tanulnak. A gyerekek akkor válnak egymás információforrásává a tanulási folyamatban, ha a feladat összetett és nyílt végű. A gyerekek elmagyarázzák egymásnak a lehetséges megoldási módokat. A közös munka során szerepjátékokat játszanak, közös produktumot, megoldást hoznak létre. Mivel az interakció célja a tudásban történő előrehaladás, az óvónéninek az irányító szerepét gyengíteni, a szervező szerepet erősíteni kell. Amikor a gyerekek csoportban dolgoznak, a pedagógus többé már nem tölt be központi szerepet, nem ő az információ és tudás egyetlen forrása, aki a gyerekek viselkedését és munkáját folytonosan szabályozza, segíti és közvetlenül irányítja. A saját és csoporttársaik előmeneteléért maguk a gyerekek válnak felelőssé. Cohen és Lotan (2014) ezalatt a folyamat alatt érti, hogy a pedagógus a döntés és a csoport irányításának, a csoporttagok tanulási folyamatban való részvételének és a feladat végrehajtásának felelősségét a csoportokra és a csoportokban levő egyénekre részben ruházza.

Ha a pedagógus nem mérsékli irányító szerepét és nem tanítja meg a gyerekeket arra, hogyan működjenek kis csoportokban együtt, a nyitott végű feladatok inkább kedvezőtlen hatást érnek el, mivel a több megoldási lehetőséggel szembesülve sok gyerek frusztrálttá válik, és szeretné, ha a pedagógus segítene neki a feladat megoldásában. Ha a pedagógus enged a kérésnek, akkor kiiktatja a gyerekek kreatív problémamegoldó tevékenységét, és ezzel megakadályozza őket abban, hogy megtanulhassák, hogyan dolgozzanak együtt, hogy gondolkozzanak és legyenek innovatívak. Sok pedagógus azon tépelődik, hogy nem csúszik-e ki ilyenkor a kezéből a vezető szerep. Aggódik amiatt, hogy közvetlen és állandó felügyelete hiányában a foglalkozás nem az akarata szerint zajlik, fél, hogy a gyerekek nem tudják, hogy mit kell tenniük, esetleg túl sok hibát ejtenek vagy nem vesznek részt a munkában. A csoportmunka speciális szabályainak a rendszere segíti a pedagógust az irányító szerep csökkentésében és helyette a szervező szerepben történő erősödésben. A pedagógushoz hasonlóan a gyerekeknek is meg kell tanulniuk, hogy a társakkal való érintkezés új módjai új viselkedési szabályokat és újfajta kommunikációt kívánanak meg.

A csoportépítésbe befektetett munka (Cohen és Lotan, 2014; K. Nagy, 2015), a kívánatos viselkedés és munkavégzés tudatosítása és az, ha a pedagógus pozitív visszajelzéseket ad az együttműködés sikerességéről, termékenyebb csoportmunkát eredményezhet (Johnson et al., 1990). A hatékony munkához a tanult együttműködő viselkedési normáknak nemcsak konkrétaknak, hanem az egyes feladatokhoz társított viselkedési kívánalom vonatkozásában is relevánsaknak kell lenniük, tehát itt nem csak egyfajta, a gyerekek közötti kapcsolatokra vonatkozó általánosabb hozzáállásról van szó, amely az érzékenység, a befogadókészség, a nyíltság és a kölcsönösség kialakítását hangsúlyozza. Johnson és munkatársai (1990) több olyan viselkedési formát emeltek ki, amelyek az együttműködő csoport szempontjából különösen relevánsak: valamennyi csoporttag teljesítményének követése, a csoporttagok aktív részvételének bátorítása különösen fontos ebben a kontextusban.

Cohen és Lotan (2014) Smith és munkatársai (1981) kutatásaira alapozva azt ajánlja, hogy a pedagógusok használjanak olyan készségfejlesztő feladatokat, amelyek segítségével megtanítják a gyerekeknek az együttműködő viselkedésformák olyan sajátos normáit, amelyek a jogkörök átruházását segítik. Ilyen lehet például, hogy a gyerekek egymás számára segítségül szolgáljanak, illetve egymás tudásbeli előrehaladásáért felelősséget vállaljanak.

Ugyancsak annak érdekében, hogy a pedagógust az irányító szerepének átadásában segítsék, a gyerekek eltérő szerepeket töltenek be a csoportmunka során (kisvónéni/kisvónébácsi, beszámoló, eszközfelelős, rendfelelős). E szerepek betöltésével a gyerekek mind a csoportjukat, mind önmagukat irányítják. Mivel a gyerekek közötti interakció célja az ismeretelsajátítás előmozdítása, a munkamegosztás és a kölcsönös egymásrataltság között egyensúlyt kell teremteni. A szerepek jelentősége abban is jelentkezik, hogy hozzájárulnak a társadalom szempontjából lényeges szociális készségek kialakításához.

Az irányító szerep csökkentése nem azt jelenti, hogy a pedagógus teljesen kivonja magát a csoport munkájából, hogy nem vesz részt többé a tevékenységekben.

Inkább azt jelenti, hogy többé már nem ő áll a csoport középpontjában, irányító szerepénél hangsúlyosabb lesz a szervező szerep. Feladata, hogy miközben a gyerekek a csoportfeladatokon dolgoztak, csendben figyelje őket. Feljegyezze egy-egy gyerek viselkedését, jó gondolatait, tetteit, amelyet a foglalkozás végén megoszt a gyerekekkel.

A gyerekek által betartandó szabályok, így az önállóság megadásával, az óvópedagógus felelőssé teszi a gyerekeket saját munkájukért. Miközben a gyerekek a kis csoportokban tevékenykednek, a pedagógus a feladatokon keresztül vonja be őket a kérdések, feladatok megvitatásába, gondolkodásra készíti őket, visszajelzést ad az egyénnek és a csoportnak és kezeli az egyenlőtlen részvételből adódó problémákat. Minél inkább képes a pedagógus csökkenteni az irányító szerepét, annál inkább megnő az együtt dolgozó és beszélgető gyerekek aránya. Ismételten megerősítjük, hogy az irányító szerepe mérséklése nem jelenti egyben a pedagógusi ellenőrzés háttérbe szorulását: a pedagógus a gyerekek munkájának az értékelésekor teljes mértékben érvényesíti ezt a feladatát.

Az innovatív gondolkodás fejlesztése

A komplexitást jelentő feladatmegoldás szempontjából érdemes különbséget tenni az elsősorban a tanulási készségeket igénylő feladatok és az innovatív gondolkodást, problémamegoldást igénylő, nyílt végű feladatok között.

Vannak csoportfeladatok, amelyek megoldásához kívánatos megoldási lépések kapcsolódnak, és a feladat megoldásaként gyakran csak egyetlen helyes válasz adható. Ebben az esetben a gyerekek úgy végzik el a feladatokat, hogy betartják a megoldás lépéseit, illetve felkutatják és memorizálják az információkat. Az ilyen feladatok elvégzéséhez – annak ellenére, hogy sok gyerek hasznára válik – a csoportmunka nem is lenne szükséges (Lord, 2001). Azok a gyerekek (és ők az adott területen a tehetségesek körébe tartozó gyerekek), akik segítenek társaiknak a feladatmegoldásban, mélyül a tudásuk, probléma megoldási készségük.

Az innovatív gondolkodást igénylő csoportfeladatok a valós élethelyzetekhez, lehetséges problémákhoz kapcsolódnak. A nyílt végű feladatok és problémamegoldási tevékenységek a gyerekek tapasztalatát, véleményét és értelmezését kívánják meg. Az ilyen tevékenységek során a gyerekek elemeznek és értékelnek, megbeszélnek az okokat és következményeket, feltárják az ellentmondásokat és következtetéseket vonnak le. Az olyan feladatok kitűzésével, amelyek mind folyamatukat, mind kimenetelüket tekintve nyílt végűek, a pedagógusok önálló gondolkodásra, véleményalkotásra, munkára ösztönzik a gyerekeket. Ebből azonban gyakran az a helyzet adódik, hogy a pedagógusok a gyerekek váratlan és olykor nem várt válaszal szembesülnek, amely helyzetet nehezen kezelnek. Sok pedagógus úgy próbálja a gyerekek munkáját irányítása alatt tartani, hogy szigorúan felügyeli a tanulási folyamatot, túlságosan részletes utasításokat ad, illetve a bizonytalanság csökkentése érdekében előre megtanítja a feladatot. A csoportfeladatokban a feladat elvégzésének vagy a probléma megoldásának többféle lehetséges módja kihívást jelent mind a pedagógus, mind a gyerekek számára (Lotan, 2006).

Többféle képesség használatát igénylő feladatok

Az alacsony státuszú gyerekeknek a tananyaghoz való egyenlőtlen hozzáférése-ből adódó probléma orvoslásának egyik módja az, ha kiszélesítjük annak fogalmát, hogy mit jelent okosnak lenni egy sokféle képesség (nyelvi, matematikai, zenei, mozgásos, vizuális, kommunikációs stb.) felhasználását kívánó feladat végrehajtásakor. A kezelés egyik eszköze, hogy a pedagógus a többféle képesség felhasználását nyilvános elismerésben részesíti. Ahelyett, hogy a gyerekeket egy okos-buta skálán rangsorolná, lehetőséget ad a gyerekeknek a sajátos készségek és képességek felhasználására, megmutatására, amelyekre a gyerekeknek az egyes feladatok során szükségük van. Az említett többféle képesség között minden gyereknek vannak személyes erősségei és gyengeségei. A nagymértékben verbális típusú gyerekek például nehézségei támadhatnak a térbeli és vizuális kompetenciát igénylő feladatokkal. Ugyanakkor a szókinccsteszten gyengén teljesítő gyerek ügyes megfigyelő lehet. Az ilyen képességfelfogás egybevágh azokkal a pszichológiai munkákkal, amelyek az intelligenciát többdimenziós jelenségnek tekintik (*Gardner, 2003*).

A kompetencia hozzárendelése a gyermeknek a többféle képesség felhasználását igénylő csoportfeladat megoldásához való hozzájárulását erősíti. A pedagógusok bármelyik gyerekhez hozzárendelhetnek kompetenciát, de különösen fontos és hatásos a figyelmet azokra összpontosítani, akik csoportjukon belül alacsony státuszú gyerekként viselkednek. A pedagógusoknak először azonosítaniuk kell, hogy ki cselekszik alacsony státuszú tagként, majd meg kell figyelniük, hogy az alacsony státuszú tagok a csoport munkájához milyen teljesítménnyel járulnak hozzá.

A pedagógus az alacsony státuszú gyerekekhez egy adott státuszjellemző tekintetében, a többféle képesség felhasználásának a kijelölésével és sikeres végrehajtásával magas státuszt rendelhet hozzá. Minél magasabb az egyén státusza, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy meghatározó értékelés forrásává válik: a magas státuszú gyerek befolyásolhatja egy alacsonyabb státuszú önértékelését. Ha az óvónéni, mint magas státuszú egyén, egy gyerek teljesítményét pozitívan értékeli, úgy ő elhiszi, hogy képessége az értékelésnek megfelel. Ahhoz, hogy a pedagógus ne csak a gyerek kompetenciaelvárásait változtassa meg, hanem a csoportnak a gyerekekkel kapcsolatos elvárásait is növelje, az egyén kompetenciáját nyilvánosan, minden gyerek előtt kell hozzárendelnie annak érdekében, hogy a csoport minden tagja hallja. A kompetencia hozzárendelésének konkrétan kell lennie azért, hogy mind a gyerek, mind a csoport pontosan tudja, mit tud az elismert teljesítményű jól csinálni. Rá kell mutatni, hogy a gyerek intellektuális képessége a csoport munkája szempontjából releváns.

A fenti igények kielégítése miatt a csoportfeladatok középpontjában a többféle képesség felhasználásának igénye áll, ami kulcsfontosságú a sikeres státuszkezeléshez. Ez adja meg a hátteret a pedagógus és a gyerekek kompetenciával kapcsolatos elvárásainak és arra vonatkozó elképzeléseinek megváltoztatásához, hogy egy, a gyerek státuszában kiegyenlített csoportban mit jelent okosnak lenni.

A komplex csoportfeladatok sikeres megoldásához többféle intellektuális képességre van szükség. Az ilyen feladatok lehetővé teszik a gyerekek számára, hogy

többféle tehetségüket, intelligenciájukat, illetve problémamegoldási stratégiáik eltérő módját bemutathassák. Arra is lehetőséget adnak, hogy erősségeiket továbbfejleszthessék és újakra is szert tegyenek. Ha a feladatok többdimenziósak, több gyereknek van lehetősége intellektuális kompetenciájának a megmutatására. Azzal, hogy a feladatokat inkább többdimenzióssá, mintsem egydimenzióssá (kizárólag alapvető tanulási készségeket igénylő) teszik, a pedagógusok nemcsak a tanulási feladatot definiálják újra, hanem a csoport hagyományos szociális rendszerét is. A többdimenziós, többféle képességet igénylő feladatok előfeltételei annak, hogy több gyereknek adnak lehetőséget arra, hogy „okosnak” mutakozzék, valamint hogy a pedagógus és a társai kompetensnek is lássák őket. A többféle képesség megmutatását magukban foglaló csoportfeladatok egy további célt is szolgálhatnak: több gyereket vonzanak és ezáltal a feladathoz való hozzáférési utakat nyitnak meg.

Mivel a feladathoz több olyan gyerek nyer hozzáférést, akiknek egyébként gyengék a tanulási képességei, így intenzívebben vesznek részt a munkában. Az alapkészségeket releváns kontextusban használják, szóban kommunikálnak és problémákat oldanak meg.

A csoport és az egyén teljesítményének értékelése

A multikulturális csoportokban a csoportmunka képes javítani a csoporton belüli kapcsolatokat és alkalmas a kognitív képességek fejlesztésére (Johnson és Johnson, 1999). A csoportfoglalkozások aktivizálhatják az alapkészségeket és széles körű ismereteket tudnak nyújtani, miközben a gyerekek általános fogalmakat is elsajátítanak. A legnehezebb és legelvontabb fogalmak hatékonyabban taníthatóak csoportban, mint egyéni gyakorlatok formájában (Cohen, 1991). A csoportmunkát alkalmazó pedagógusoknak tudniuk kell, hogyan értékeljék a gyerekek teljesítményét (Lord, 2001). A csoportmunka folyamán a pedagógusnak tudnia kell, hogy a gyerekek profitálnak-e a csoportmunkából. A fogalmak csoportmunka segítségével történő tanításának egyik legnehezebb része az, hogy milyen módon adjon a pedagógus a csoportoknak értékelést munkájuk eredményéről. Ha a feladat kreatív és nyílt végű, nem lehet előre tudni, hogy mi lesz a gyerekek által előállított feladat, a pedagógusok pedig gyakran tanácstalanok abban a tekintetben, hogy a csoportmunkáról hogyan adjanak konkrét és konstruktív visszacsatolást. Az értékelésnél fontos, hogy az elvárások legyenek egyértelműek (Shepard, 2001), ellenkező esetben a gyerekek nem tudják, hogyan mutassák be kompetenciáikat, és ennek következtében saját tanulásuk irányítási folyamatában kevésbé vesznek részt.

***

Bár a csoport szociális közegének megváltoztatása kihívást jelent a pedagógus számára, a többféle képesség felhasználását lehetővé tevő feladatok alkalmasak arra, hogy ez a változás, változtatás a feladatok segítségével menjen végbe. A feladatok hozzájárulnak a gyerekek közötti különbségek mérsékléséhez, a státuszbeli rangsor rendezéséhez. A kis csoportban végzett közös munka sikeres feladatmegoldást és ismeretsajátítást eredményez az alacsony státuszú gyerekek számára is.

A program egyik sarkalatos pontja a folyamatos pozitív megerősítés, amely hozzásegíti a gyerekeket az együttműködéshez, egymás kompetenciájának megismeréséhez és elismeréséhez.

Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a kooperatív technika, a nem státuszkezelő csoportmunka alkalmazása és a komplex instrukciós módszer között sok a párhuzam, a közös elem. Kíváncsú annak jelzése is, hogy a komplexitás előtérbe helyezése, valamint *Gardner* (2003) a többféle intelligencia elméletének a feladatok megoldásában való felhasználása, figyelembevétel sem a komplex instrukcióban jelenik meg kizárólagosan.

Mely tehát a könyvünkben bemutatásra kerülő Komplex Instrukciós Programra jellemző, megkülönböztető karakterisztikum? A Komplex Instrukciós Programra jellemző sajátossága a státuszproblémának a kompetenciaelvárások megváltozásán keresztül történő kezelése.

3.4. A státuszkezelő kooperatív technika bemutatása – Komplex Instrukciós Program

A gyerekek közös munkavégzésére több módszer, jó gyakorlat is létezik, de közülük a gyerekek között kialakult státuszrangsor kezelésére a ma alkalmazott munkamódszerek közül csak a Komplex Instrukciós Program (továbbiakban KIP) alkalmas. Ennek a speciális, státuszkezelő kooperatív ismeretsajátítási programnak a jellemzője, hogy alkalmazása során a nevelés és oktatás kognitív, morális és affektív komponenseit egyformán fontosnak tartja, vagyis a tudományos-intellektuális, társadalmi-állampolgári és a személyiségfejlesztésre irányuló célok közül egyiket sem helyezi előbbre a többinél. A módszer komplexitása a gyerekek személyiségének fejlesztéséhez szükséges tevékenységek együttes alkalmazását jelenti.

A KIP alkalmazása segíti a csoportfoglalkozások alatt a tudásban heterogén összetételű csoportokban a speciális instrukciós eljárás alkalmazásán keresztül lehetőség nyílik a gyerekeknek az együttműködési szabályokra történő felkészítésére, a felszín alatt megbúvó tehetségek kibontakoztatására a sokféle, eltérő képességet megmozgató feladatokon keresztül. A feladatok alkalmasak a gyerekeknek, hogy eltérő képességeikkel vagy eltérő problémamegoldó stratégiáikkal hozzájáruljanak a sikeres problémamegoldáshoz, amely lehetőségek továbbfejlesztik a gyerekek erősségeit, miközben újakra is szert tesznek. A feladatok összetettsége teret ad minden gyereknek a feladatokhoz való hozzáféréshez és intellektuális kompetenciájának felvillantására, amelyen keresztül a különböző szociális háttérrel, tudással rendelkező gyerekeknek is alkalmas nyílik a feladatok sikeres véghezvitelére, a csoportmunka megoldására.

A speciális munkaszervezés lehetőséget ad a pedagógusnak arra, hogy a feladatok megfelelő végrehajtása érdekében megtanítsa a gyerekeket a csoporton belüli együttműködési szabályokra, a meghatározott szerepek elsajátítására, mivel a gyerekeknek a foglalkozás során alkalmas nyílik a csoport egésze és a csoporttagok egyedi munkájának követésére. Ebben a speciális csoportmunka-szervezésben a pedagógus célja az, hogy minden gyereknek megadja a lehetőséget a munkában való egyenrangú munkavégzésre és tudatosítsa, hogy mindenkinek van olyan ké-

pessége, amely alkalmassá teszi a feladatok megoldásában való sikeres közreműködésre. Ahhoz, hogy minden gyerek számára biztosított legyen a képességeinek megfelelő előrehaladás, a pedagógusnak meg kell tanulnia a gyerekek között meglévő különbségek kezelését.

A módszer egyik fontos célja a pedagógus szakmai hozzáértésének fejlesztése a csoportmunka-szervezés során. Míg a hagyományos csoportmunka során a pedagógus hajlamos a direkt beavatkozásra, irányításra, addig ennél a módszernél a beavatkozás szükségtelen. A gyerekek csak végső esetben fordulnak segítségért a pedagógushoz, hisz a betartandó szabályok alapján lehetőségük nyílik a feladatok egymás közötti megbeszélésére. A csoportban a gyerekek különböző szerepeket töltenek be, van olyan felelős, akinek az a feladata, hogy segítséget kérjen a pedagógustól (kisóvónéni, kisóvóbácsi), és e gyermek magyarázata segítségével jusson a csoport előbbre a feladat megoldásában, miközben nyelvi kifejezőképességük, a kommunikációs készségük javul.

A módszer alkalmazása közben a program alapelveinek betartására fokozottan ügyelni kell. A módszer elvei között szerepel a nem rutinszerű feladatok alkalmazása, amely minden esetben nyitott végű, több megoldást kínáló, sokféle, eltérő képességek mozgósítására alkalmas feladatot jelent. A felelősség megosztásának elve magában foglalja az egyén felelősségét a saját és a csoport teljesítményéért és a csoport felelősségét az egyén teljesítményéért. A csoportfeladat igényli az egymásra támaszkodást, a csoporttagok kölcsönös támogatását, mert amennyiben egy gyermek egyedül is képes lenne a feladat elvégzésére, elvesztené ösztönző szerepét a csoportmunkára. Abban az esetben, ha a feladat sokrétű, színes, nyitott végű, sokféle képességet mozgósít, ha az idő korlátozott, ha a pedagógus a csoportmunka fontosságát meg tudja teremteni, akkor a feladat sikeres végrehajtása biztosított.

3.5. Munka tudásban heterogén csoportban

Néhányan attól tartanak, hogy a gyermekpopulációban fellelhető nagy fokú tudásbeli heterogenitást hathatósan kezelni képtelenség. Aggodalmuk részben abból a feltevésből ered, hogy minőségi foglalkozást szervezni, a tudásban és szocializált-ságban heterogén csoportokban eredményt elérni, különösen a tehetséggondozás terén, szinte lehetetlen. A nehézséget a gyerekek szociális és képességbeli eltérése, valamint az eltérő motiváció okozza. Sok szülő attól fél, hogy azok a gyerekek, akik könnyebben veszik az akadályokat, nem kapnak tudásszintjüknek megfelelő fejlesztést, nem lesznek megfelelően motiváltak és ezért veszélybe kerül a fejlődésük. Emiatt hajlamosak másik intézménybe vinni a gyerekeiket, amely az intézmény egész működésére hatással lesz, de gátolja az ott maradó, különösen az alulfejlesztett tehetséges gyerekek előrehaladását is. Az ilyen félelmekből adódó egyik következtetés és igény a homogén összetételű gyermekcsoportok létrehozása, ahol a hasonló képességű gyerekek együtt jutnak el a tudás következő szintjére. Az ilyen homogén csoportokban a gyerekek közötti különbséget, amely akadályt jelenthet az oktatásban és a tudásbeli gyarapodásban, minimálisra csökkentik. Természetesen a homogén csoport is heterogénné válik egy idő után, legtöbbször

azért, mert a státuszukban egy másik csoportban fent elhelyezkedő gyerekek új, homogénnek tűnő környezetükben már lentebb helyezkedhetnek el, ami demotiválóan hathat teljesítményükre.

Ezzel ellentétben valljuk, hogy a képességbeli heterogenitás pozitív jelenség, amelynek előnyeit, ha felismerik és kihasználják, minden gyerek előrehaladását szolgálja, a gyengékét éppen úgy, mint a jó képességűekét, és amellyel a gyerekek társas viselkedés-tanulásának egyik alapvető feltételét teremtik meg. Ez az alulteljesítő, a hátrányos helyzetű és a sajátos nevelési igényű gyerekek teljesítményére pozitív hatással lehet.

A képességbeli homogenitás megszüntetése és a heterogén csoportok létrehozása természetesen nem elég a probléma megoldásához. Megfelelő eljárások alkalmazása és feltételek biztosítása segíti elő azt, hogy a szintbeli eltérésből a pedagógusok olyan előnyt kovácsoljanak, amely tudásbeli gyarapodáshoz vezet. A szociális interakción és az egyén önállóságán keresztül kell megteremteni a fejlődéshez szükséges feltételeket, vagyis teret kell adni a közös és egyéni munkavégzés harmonikus kapcsolatának a megvalósulásához. A heterogén csoportban az együttműködő gyerekek teljesítménye az adott témában, tevékenységi területen eltérő. Ebben a csoporttípustban a közös feladatmegoldáshoz kapcsolódóan a gyengébb vagy alulteljesítő gyerekek sikeresebb társaiktól problémamegközelítési módot, feladatmegoldási stratégiát is tanulhatnak. Ugyanakkor a heterogén csoportban érvényesülhet a gyengébbek segítségéből adódó sajátos kooperáció, amely a szociális késések és ezen keresztül a kognitív képességek fejlesztésében jótékony hatású lehet. Amennyiben a gyengébb képességűek ilyen módon lehetőséget kapnak a felzárkóztatásra, a pedagógus a jobb képességűek és a tehetségesek számára előnyt kovácsolhat abból, hogy figyelmét fokozottabban fordíthatja tehetséges gyerekekre.

A heterogén összetételű, hierarchikusan felépített csoportokban ez nagy kihívást jelent a pedagógus számára. A pedagógusok kérdések sorával találják szemben magukat. Ha átlagos szintű feladatok végrehajtását kéri a gyerekektől, akkor szinte biztosak lehetnek abban, hogy azt nem minden gyerek tudja maradéktalanul értelmezni vagy végrehajtani, mivel sok gyereknél megértési nehézségek, szókincsbeli hiányosságok tapasztalhatóak. Ha a pedagógus azt a megoldást választja, hogy könnyít a feladatokon, akkor a nevelési tervben előírt követelmények teljesítése kerül veszélybe. A tehetséggondozás szintén veszélybe kerülhet. Úgy tűnik tehát, hogy a pedagógusok hagyományos foglalkozási technikákat alkalmazva nem képesek egyazon időben megoldani a képességben gyengék, a lemaradtak, az alulteljesítők és a tehetségek hatékony kezelését. Ezért van szükség a csoportmunka sokszínűségére, többféle képesség felhasználásának az igényére, mert a jelenlegi eljárások sok tekintetben figyelmen kívül hagyják a csoportban a leszakadók vagy a tehetségeseket és leginkább az átlagos képességű gyerekeknek szólnak. Olyan elsajátítandó ismereteket kell felkínálni, amely a feladatok sokféleségét kínálja, biztosítja a leszakadók felzárkóztatását, a tehetségek gondozását, életszerűek, több oldalról megközelíthetők, kreatív gondolkodásra készítőek és a legfontosabb, hogy minden gyereket sikerélményhez juttatók.

A heterogén csoport jellemzői

A pedagógusoknak problémát jelent, hogy a legjobb szervezés mellett is nehéz a megfelelő színvonalat differenciálás nélkül tartani a csoportokban, hiszen a csoporton belül mindig vannak olyan gyerekek, akik szárnyalni tudnak, de vannak olyanok is, akiknek a feladatok megértéséhez külön magyarázatra van szükségük. A jól szervezett csoportmunka során a gyerekek egy olyan heterogén összetételű munkacsoport tagjai, ahol vannak olyanok, akik a feladatokat alkalmazás szintjén hajtják végre, és olyanok is, akik gondolkodva, új megoldásokat keresve, magas szinten teljesítenek.

A csoportmunka eredményességét a gyerekek közötti együttműködés és a tudásban való előrelépés jelzi. Mindkettő egyaránt fontos mind az egyén, mind a csoport számára. Ez a munkaszervezés természetesnek tartja, hogy a gyerekek egymástól segítséget kérnek, és egymásnak segítséget adnak. Az együttműködés túllép a hagyományos értelemben vett interakciónál, amelyhez azonban szükség van a lemaradt vagy alulteljesítő gyerek magáról alkotott, negatív véleményének megváltoztatására, és arra is, hogy társainak a vele szemben fennálló előítélete megszűnjön.

A pedagógus feladata, hogy minél szorosabb együttműködésre és maximális teljesítményre ösztönözze a gyerekeket. A gyerekekben ki kell alakítani az egyéni és a csoport fejlődéséhez szükséges ismeretszerzési eljárásokat és azon kell munkálkodnia, hogy mind a csoport egészét, mind a csoport tagjait egyenként ellássa munkával a foglalkozás alatt. Jó alkalom adódik a gyerekek teljesítményének nyomon követésére akkor, amikor a csoport nyitott végű feladaton dolgozik, amely nyitott végűség minden esetben azt jelenti, hogy nem csak egyetlen jó megoldása van a feladatnak. A feladatokat úgy állítják össze, hogy mindenkinek alkalma legyen képességeinek a kibontakoztatására, a csoportmunkában való aktív részvételre. Ezért az alkalmazott módszer középpontjában, a pedagógus szervezőmunkájának eredményeképpen, az egyenlő munkavégzés elve áll. A foglalkozás során az eltérő képességet megmozgató feladatok azt eredményezik, hogy a rangsor alján elhelyezkedő, az alulteljesítő, a tehetséges és a sajátos nevelési igényű gyerekek is tevékenyen vesznek részt a munkában.

***

Fontosnak tartjuk előrebocsátani, hogy a KIP nem kizárólagos módszer az ismeretelsajátítás folyamatában. A módszer alkalmazása mellett továbbra is létjogosultsága van a hagyományos értelemben vett csoportmunkának, a párban és egyénileg végzett munkának. Kutatásaink szerint (K. Nagy, 2006, 2012, 2015) a KIP-et a foglalkozások 20%-ban érdemes alkalmazni. Ez a gyakoriság mérhető pozitív hatást fejt ki a szocializáltságban és tudásban heterogén csoporton belül a gyerekek viselkedésére, a gyerekek közötti státuszhelyzet rendeződésére és a sikeres ismeretelsajátításra. A 20%-nyi KIP-foglalkozásszervezés lehetővé teszi, hogy az addig az ismeretek iránt nem érdeklődők a „maradék” 80% foglalkozáson a képességeiknek megfelelően teljesítsen és a csoportmunka során megszerzett tudását használni, kamatoztatni tudja.

4. A GYERMEK SZEMÉLYRE SZABOTT DIFFERENCIÁLÁSÁNAK LEHETSÉGES MÓDJAI

Ma az egyik legnagyobb kihívást az jelenti az óvópedagógusok számára, hogyan szervezzék meg a nevelést a tudásban heterogén gyermekcsoportban, hogyan igazítsák azt hozzá a gyerekek folyamatosan változó igényeihez és érdeklődéséhez, valamint hogyan faragják le az egyéni teljesítményeket jelentősen befolyásoló, a szociális hátrányból adódó lemaradásokat. Az óvópedagógusoknak fel kell ismerniük, hogy a személyre szabott nevelés, a differenciálás hatékony módja az egyéni teljesítmények kibontakoztatásának. A személyre szabással, a differenciálási technikáik alkalmazásával az óvópedagógusok célja, hogy motiválják a gyerekeket, bevonva őket a képességeik fejlesztéséhez szükséges leginkább megfelelő tevékenységekbe. Vannak gyerekek, akik a csoportmunkában jeleskednek és vannak olyanok is, akik az egyéni fejlesztés, differenciálás segítségével teljesítenek jobban. Amellett érvelünk, hogy a sikeres ismeretelsajátításnak nincs egyetlen és kizárólagos módja. A gyerekek eltérő ismeretelsajátítási technikákat igényelnek, amely igények kielégítése az egyéni siker záloga.

A gyerekek egyéni fejlesztésében jelentős szerepet kap Gardner többszörös intelligenciaelmélete és Bloom taxonómiája. A következőkben *Gardner* (1983) többszörösintelligencia-elméletére és a *Bloom* (1956) taxonómiájára épülő differenciálási technika alkalmazásának a lehetőségét mutatjuk be.

4.1. Gardner többszörösintelligencia-elmélete szerinti munkaszervezés

Az óvodákban az egyéni fejlesztés, felzárkóztatás része a nevelésnek, de az alábbiakban mi a teljes gyerekcsoportokra, a közösen végezt munkára, foglalkozásokra koncentrálunk, ott keressük meg az egyéni feladat kijelölés, felzárkóztatás vagy tehetséggondozás helyét. Ahhoz, hogy a csoportban mindenkit megfelelő módon motiváljunk, szükség van annak a feltérképezésére, hogy melyik gyerekek mi az érdeklődési területe, erőssége. Ennek kiderítéséhez a *Gardner* (2003) által megalkotott intelligencia-kérdéssor használható. A kérdések nyolc érdeklődési (intelligencia) terület köré csoportosulnak: nyelvi-verbális, logikai-matematikai, térbeli, testi-mozgásos, zenei, interperszonális, intraperszonális és természeti. Bár a teszt írásos formában áll a rendelkezésünkre, az óvodákban a kérdésekre a választ szituációk megteremtésével, a tevékenységek megfigyelésével és az egyes kérdéseknek a beszélgetés útján történő válaszok alapján kapjuk meg. A kérdőív az óvodáskorú gyerekek nyelvezetéhez igazított, amely alapján iránymutatást kapunk arra vonatkozóan, hogy milyen feladatokat jelöljünk ki a gyerekek érdeklődési körének megfelelően. Egy-egy intelligenciaterület nem kizárólagos érvényességű. Az emberek, így a gyerekek is többszörös intelligenciával rendelkeznek, amely azt is jelenti, hogy a foglalkozások alatt többféle feladattípus is motiváló lehet egy-egy gyermek számára. Könyvünkben önálló fejezetben mutatunk be a többszörösintelligenciaterületeket magában foglaló foglalkozásterveket, de a megértéséhez, előzetesen az alábbi, nagycsoportosok számára készült csoportfoglalkozás-feladatsort közöljük.

Gardneri intelligenciák szerint szervezett csoportfoglalkozás feladatai

Az alábbiakban a Gardner-féle intelligenciák közül négy figyelembevételével készült feladatsort mutatunk be. A 30-35 perces foglalkozás a mesék témakörben A kiskakas gyémánt fél krajcárja feldolgozását tűzi ki célul. Az óvopedagógus 15 percen határozta meg az eltérő intelligenciacsoportokban dolgozó gyerekek munkaidejét, amelyet körülbelül ugyanennyi időintervallumra tervezett csoportmunka-bemutató/beszámoló követ. A foglalkozás keretét a hasonló című rajzfilm egy részletének a bemutatása, a ráhangolás és zárásként a gyerekcsoportok teljesítményének az értékelése adja.

- A térbeli intelligenciájúaknak rajzasztal és rajzeszközök állnak a rendelkezésükre.*
- Az „örökmozgóknak” óriás babzsákok, bábok, mozgáshoz szükséges eszközök vannak felajánlva.*
- Az egyik asztalon hangszerek találhatóak, amelyek felhasználása lehetőséget ad zenei képességeik megmutatására.*

Feladatok:

1. Vizuális intelligencia alkalmazása

A gyerekek különböző technikákkal háttérképet készítenek a mese legalább egy jelenetéhez.

2. Interperszonális, testi intelligencia alkalmazása

A gyerekek bábok segítségével eljátszva, kérdéseket tesznek fel a császárnak, a gazdasszonynak és a kiskakasnak, a kiürült kincseskamrához kapcsolódóan.

3. Zenei intelligencia alkalmazása

A gyerekek megalkotják a kiskakas nótáját.

A gardneri intelligenciák szerinti differenciálási módnak nagy előnye, hogy a gyerekek érdeklődéséhez, intelligenciájához mértek a feladatok. Bár egy-egy csoportban a tudás eltérő szintjén állnak a gyerekek, az érdeklődési terület összeköti őket és ennek következményeként jól teljesítenek.

4.2. A Bloom-féle taxonómia alkalmazásának helye a differenciálásban

Tudjuk, hogy a gyerekek képességei és ismeretei eltérő szinten állnak. Vannak, akik gyengébben, vannak, akik jobban teljesítenek. A kérdés számunkra az, hogy mit jelent a „gyenge” és mit jelent a „jó” teljesítmény. Ebben a tekintetben Bloom taxonómiája (Bloom, 1956) ad útmutatást a számunkra. Szerinte az ismeretek elsajátítása, azok alkalmazása több szinten megy végbe, nevezetesen az *ismeret szintjétől* – amelyben fontos szerepet játszik az emlékezés, felismerés, fogalmak, szabályok, elméletek rendszere stb. –, az *értékelés szintjéig*, amely utóbbi birtokában a gyermek képes az elemzésre, az önálló véleményalkotásra és ítélezésre. A két szint között egymásra épülő, egymást feltételező fokozatok vannak: *Megértés szint-*

jén áll a gyerek, ha képes az összefüggések értelmezésére, azok saját szavakkal történő leírására. Az *alkalmazás szintje* fejlettebb gondolkodást feltételez az előbbinél. Birtokában a gyerek képes a probléma felismerésére, a megoldás keresésére és azok végrehajtására. *Analízis szintjén* az elemző gondolkodáson kívül magyarázatok adására is képes, vagyis tudásának összehasonlító és értékelő részei is vannak. Amennyiben a kisgyermek képes meglévő ismereteinek a birtokában új eredmény létrehozására is, úgy elérte a *szintézis szintjét*. A szintek egymásra épülnek, lépcsőfokot kihagyni nem lehet, minden következő szint az előző függvénye.

Gondoljunk egy csoportra, ahol 15-20 gyerek ül, mindegyik eltérő képességgel és ismeretsajátítási technikaigénnyel. Kérdésként merül fel, hogyan lehetséges minden gyerek részére megszervezni úgy a foglalkozást, hogy az mindenki számára motiváló erővel bírjon. Megoldásnak tűnhet, ha az óvodapedagógus az egyéni differenciálás céljából mindenkinek külön feladatot kínál fel tehetségéhez, tudásszintjéhez mérten, amely rögtön felveti azt a gondolatot is, hogy ez szinte kivitelezhetetlen. Például egy 20 fős csoport tekintetében 20 személyre szabott feladatot kellene összeállítani. Bár a pedagógusok olykor ezt a megoldást választják, nem gyakran teszik, mivel az előkészület és a kivitelezés rengeteg energiát emészt fel. Az óvónéni, óvóbácsi nem lehet egyszerre ott minden gyereknél, hogy felügyelje a megoldás menetét, hogy reagáljon a felmerült kérdésekre és azonnali segítséget nyújtson. A megoldást az alábbi differenciálási technikák alkalmazásában látjuk:

- Gardner többszörös intelligenciaelmélete szerinti munkaszervezés, ahol az érdeklődési terület szerinti homogén, a tudás tekintetében heterogén csoportokban vagy egyéni feladatokat megoldva tevékenykedhetnek a gyerekek.
- Bloom taxonómiája szerinti óraszervezés, ahol a gondolkodás fejlődési szintjei szerint kapnak feladatokat a gyerekek, a személyiségfejlesztés kognitív-értelmi területeire koncentrálnak.
- Integrációs mátrix szerinti feladatmegjelölés, amelynek során a Gardner többszörös intelligenciaelmélete és a gondolkodási szinteknek megfelelő (Bloom taxonómiája) feladatok egyidejűségét alkalmazzák.
- Nyitott végű feladatokat végrehajtó csoportmunka alkalmazása, amely az öndifferenciálás terepe, és a képességekhez mért egyéni feladatok kijelölése. Ezzel a módszerrel egy későbbi, a Komplex Instrukciós Programot (továbbiakban KIP) bemutató fejezetben foglalkozunk.

4.3. Integrációs mátrix

Az integrációs mátrix a gyerekek érdeklődésének, tudásának figyelembevételére, összekapcsolására alkalmas feladatok gyűjtője, amely segítségével akár egyetlen foglalkozáson minden gyereket elláthatunk ismereteinek a fejlesztésére alkalmas feladattal. A gyerekek, tudásuknak megfelelően az egyes szintek között egyre feljebb haladhatnak, amely gondolkodásuk fejlődését jelenti.

Könyvünkben önálló fejezetben mutatunk be a gardneri intelligenciaterületek és Bloom taxonómiája ötvözeteként megkomponált integrációs mátrix szerint

készített foglalkozásterveket, de a megértéséhez az alábbi mátrixformát mutatjuk be (1. táblázat).

1. táblázat
Integrációs mátrixsablon

	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdezz rá, csoporto- sítsd	Összegzés állítsd össze, tervezd, készítsd el	Értékelés jósold meg, becsüld meg, rang- sorold, határozd meg, vá- laszd ki, értékelj
Térbeli-vizuális						
Matematikai- logikai						
Verbális						
Testi- kinesztéziás						
Zenei						
Interperszonális						
Intrapersonális						
Természeti						

Mint látható, a függőleges oszlopok Bloom taxonómiája szerinti csoportok, míg a vízszintes sorok Gardner által meghatározott intelligenciaterületek. A táblázat egy-egy üres négyszöge egy-egy, a fejlesztendő gyermek számára kijelölt feladatot tartalmaz. Nem kell minden foglalkozás során minden gyermeket egyénileg fejleszteni, azonban a fejlesztés megtervezéséhez ajánlott a fenti sablon alkalmazása, amely foglalkozásonként eltérő gyermekek számára történő feladatkijelölést jelent.

A mindennapi munka célja a gyerekek motiválása a meglévő képességeiket megmozgató, fejlesztő feladatokon keresztül. Az óvodák gyermekösszetétele egyre színesebb, amely magasabb szintű módszertani ismereteket kíván, és amely arra készíti a pedagógusokat, hogy körültekintően, a gyerekeket motiválva szervezzék meg a foglalkozásaikat. Fontos, hogy minden gyermek számára biztosítsák a megfelelő színvonalú, motiváló feladatokat, amelyet a jó elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkező óvodapedagógus garantál.

5. MINTA-FOGLALKOZÁSTERVEK EGYÉNI ÉS CSOPORTFOGLALKOZÁSHOZ

Ez a fejezet két alfejezetet foglal magában. Az első alfejezet, amelyet a KIP-módszer átismétlésével, összefoglalásával indítunk, a csoportmunka-szervezéshez ad segítséget az óvodapedagógusok számára. A második alfejezet a differenciált egyéni fejlesztéshez ad útmutatást. Az első alfejezet feladatai a Komplex Instrukciós Program kívánalmai szerint szerkesztettek, míg a másik Bloom taxonómiáját és Gardner által meghatározott többszörös intelligenciaterületeket magában foglaló integrációs mátrix feladatain keresztül segíti a személyre szabott fejlesztést. Előre jelezzük, hogy a bemutatásra kerülő feladatsorok (és csak feladatsorok) többféle szerkezetben és stílusban készültek, teret engedve a pedagógus számára egyéni elképzelésének érvényesítésére. Egyes feladatsorokhoz magyarázó szöveget is csatolunk, amennyiben úgy ítéljük meg, hogy az segítség lehet a pedagógus számára a feladatoknak a gyereksoporthoz vagy egyénhez való igazításában.

Bármelyik módszert is követjük, érdemes feltenni magunknak az alábbi kérdéseket:

- Mit kell a gyerekeknek mindenféleképpen megérteniük, megtanulniuk?
- Melyek az elsajátítandó legfontosabb szavak, fogalmak?

A siker érdekében:

- Próbáljunk meg a lehető legkevesebb kérdésre szorítkozni!
- Határozzuk meg a kulcsfogalmakat, vagy a központi témákat!

5.1. A Komplex Instrukciós Programnak megfelelő feladatsorok

Az alábbiakban a Komplex Instrukciós Program (KIP) alkalmazásának az indoklását, ismérveit foglaljuk össze, majd feladatsorokon keresztül mutatjuk be egy-egy téma foglalkozási keretbe való öntését. Az első feladatsor előtt az óra menetét külön táblázatba foglaltuk a KIP jobb megértésének az elősegítése céljából.

Komplex Instrukciós Program (KIP) ismérvei

A Komplex Instrukció Program olyan csoportmunkaszervezési mód, amely lehetővé teszi a pedagógusok számára a gyerekek sikeres fejlesztését, ahol a gyerekek közötti tudás- és képességbeli eltérés és kifejezőkészség tág határok között mozog. A módszer alapját, a Complex Instruction metódust a Stanford Egyetemen *Cohen* és *Lotan* professzorok fejlesztették ki. A módszer célja, hogy minden gyermek tudásszintje emelkedjen, és része legyen sikerélményben a foglalkozások során. Mivel a magyar körülmények megkívták a programnak a helyi viszonyokhoz történő hozzáigazítását, a módszer innovációja és Komplex Instrukciós Program néven való megjelenítése *K. Nagy* (2007, 2012, 2015, 2021) kutatásaira alapozva és vezetésével történt, amelyet a hejőkeresztúri iskola és a hozzá tartozó három óvoda (Hejőkeresztúr, Hejőszalonta, Szakáld községek) pedagógusai próbálták ki először.

A KIP a következők miatt alkalmas a gyerekek sikerességének a megalapozására a foglalkozások alatt:

- A csoporton belüli rangsorbeli problémák felismerhetőkké és kezelhetőkké válnak.
- A foglalkozások alatt a képességben és tudásban heterogén összetételű csoportoknak a speciális instrukciós eljárás alkalmazásán keresztül lehetősége nyílik az együttműködési szabályokra történő felkészítésére.
- Sokféle, eltérő képességet megmozgató téma alkalmazásával a felszín alatt megbúvó képességek kibontakoztatása.

A Komplex Instrukció Programnak három fő jellemzője van:

- A többféle képességet felszínre hozó ismeretanyag összeállításánál elsődleges cél a gyerekek magasabb szintű gondolkodásának előmozdítása egy központi téma köré szervezett csoportmunka segítségével. A nyitott végű, több megoldást kínáló feladatok biztosítják a gyerekek kreatív gondolkodását, problémamegoldó képességének fejlesztését. A módszer egyik fontos jellemvonása, hogy a feladatok megoldása különböző képességek, intelligenciaterületek alkalmazását teszi lehetővé, tehát a különböző szociális háttérrel, tudással rendelkező gyerekeknek alkalma nyílik a feladatok sikeres véghezvitelére, a csoportmunka megoldására.
- A speciális munkaszervezés lehetőséget ad a pedagógusnak arra, hogy a feladatok sikeres végrehajtása érdekében megtanítsa a gyerekeket a csoporton belüli együttműködési szabályokra, a munkát segítő szerepek elsajátítására. Az óvónéninek, óvóbácsinak a foglalkozás során alkalma nyílik a csoport egésze és a csoporttagok egyedi munkájának követésére, és a csoporton belüli hierarchikus sorrendnek a megváltoztatására.
- Ahhoz, hogy minden gyerek számára biztosított legyen a tudásban való gazdagodás, a pedagógusnak meg kell tanulnia a gyerekek között kialakult státuszproblémák kezelését. Tudjuk, hogy a csoportmunka során a gyerekek nem egyenlő mértékben vesznek részt a foglalkozásokon, és emiatt a feladatok végrehajtásában való részvétel is egyenlőtlen lesz. A KIP eddigi kutatási eredményei azt támasztják alá, hogy minél többet beszélget és dolgozik együtt a csoport, annál többet tanulnak a gyerekek (Cohen, 1994; K. Nagy, 2015). Azok, akik a közösségből kirekesztődnek gyakran vonakodnak részt venni a közös munkában, emiatt azonban kevésbé fejlődnek tudásban az aktívabbnál. A csoporton belüli rangsor élén elhelyezkedő gyerekek nagyobb befolyást gyakorolnak a csoport döntéshozatalára, gyakrabban kérik őket segítségadásra, és több alkalom jut véleményük kifejtésére, mint a rangsor alján elhelyezkedőknek. Az utóbbiak véleményét általában figyelmen kívül hagyják (ez a megnyilvánulás a státuszprobléma jelensége). A KIP-ben a pedagógus célja az, hogy minden gyereknek megadja a lehetőséget a munkában való egyenrangú munkavégzésre, tudatosítja, hogy mindenkinek van olyan képessége, amely alkalmassá teszi a feladatok megoldásában való sikeres közreműködésre.
- A fentiekén kívül a módszer egyik fontos célja a pedagógus szakmai hozzáértésének fejlesztése a csoportmunka-szervezés tekintetében. A pedagógus-

nak meg kell tanulnia, hogy az új módszerben mi a szerepe a csoportmunka alatt. Ezért a módszer bevezetése, elsajátítása során szükség van munkája folyamatos, szakértői ellenőrzésére, a kollégák közötti együttműködésre.

A foglalkozás előkészítése

Amennyire zökkenőmentesen zajlik egy jól szervezett KIP-foglalkozás, annyira nagy odafigyelést igényel a foglalkozás előkészítése. A KIP szerint összeállított feladatsor akkor felel meg a követelményeknek, ha a foglalkozás során teljesülnek az alábbi kívánalmak:

- a foglalkozás tartalma adott központi téma köré épül (éves munkaterv/tanmenetkövető),
- a munkára történő ráhangolás korcsoporthoz, korosztályhoz igazított,
- a csoportfeladatok nyílt végűek, több megoldásra adnak lehetőséget és ezzel gyerekek közötti beszélgetést, véleménycserét generálnak,
- adott témában minden csoport más feladatot kap,
- a feladatok alkalmat adnak a gyerekeknek az együttműködésre és egyetlen gyerek adott időkeretben nem képes a feladatot megoldani,
- a csoportfeladat a szóbeli vitán kívül igényli más képességek felhasználását is,
- a gyerekek különböző szerepeket (kisóvónéni/kisóvóbácsi, beszámoló, eszközfelelős, rendfelelős/rendrakó) töltenek be,
- a gyerekek betartják a szabályokat (teljesítik a csoporton belül betöltendő szerepet, rendet tartanak maguk körül),
- a gyerekek figyelnek a csoportbeszámolóra,
- mivel a pedagógus a foglalkozás során feljegyzéseket készít a gyerekekről, ezért a pedagógus alkalmat teremt a személyre szabott értékelésre.

Nyílt végű csoportfeladatok

A KIP-foglalkozások egy-egy, az éves foglalkozástervben/tanmenetben található tartalomegységre koncentrálnak. Az adott témához kapcsolódó foglalkozáson, a körülbelül 20 fős óvodai csoportban, a képességben és tudásban heterogén, 4-5 fős kis csoportok, amelyeket minden esetben, tudatosan, az elérendő cél érdekében az óvodapedagógus alakít ki, azonos témában, eltérő, nyitott végű, a gyerekek között alkotó vitára alkalmas feladatokon dolgoznak. Az egyes csoportok számára az eltérő feladatok kijelölésének több indoka van:

- A csoportok egymástól függetlenül, saját ötleteiket érvényesítve, másik csoport által nem befolyásolva végezhetik munkájukat.
- Versenyhelyzet kiiktatása az egyes csoportok között, amely esetben a gyerekeknek nem kell attól tartaniuk, hogy ők nem abban a csoportban vannak, ahol feltételezésük szerint a legsikeresebb feladatmegoldás születik. Ennek a kívánalomnak a kiemelt figyelmet igénylő gyerekek esetében van jelentősége, mivel ezek a gyerekek, általában az alacsony státuszuk miatt, másokat kompetensebbnek véelve, hamar feladják erőfeszítéseiket.

A csoportfeladatokra, az azok eredményeiről szóló beszámolókkal együtt körülbelül 30-35 percet szánunk. A jó csoportfeladat

- érdekes, motiváló, megfelelő színvonalú,
- több megoldása lehetséges,
- innovatív gondolkodásra serkentő,
- többféle képesség felhasználását teszi lehetővé,
- lehetőséget ad a gyerekeknek arra, hogy eltérő képességeikkel mindannyian hozzájáruljanak a feladat sikeres megoldásához.

Segédlet a nyílt végű feladatok megfogalmazásához

Tervezzetek meg...

Készítsetek egy játékot...

Csoportosítsátok általatok megadott szempontok szerint...

Játsszátok el...

Találjatok ki egy társasjátékot...

Építsetek...

Illusztráljátok, rajzoljátok, fessetek, készítsetek...

Írjátok dalszöveget...

Készítsetek egy hangszert...

Gyűjtsetek...

Gondoljatok ki új befejezést...

A betartandó szabályok és szerepek

A programhoz kapcsolódóan a csoportmunka alatt a gyerekek munkájának segítése és követése a szabályokon és a szerepeken keresztül történik. A közös munkában a KIP-hez kapcsolódó, alábbi óvodai szabályok betartása valósul meg.

A „*Teljesítsd a csoportban a kijelölt szereped*” szabály kiemelt jelentőséggel bír, hiszen a gyermek kötelességére, teljesítendő feladatára hívja fel a figyelmet. Ilyen szerep lehet a kisóvónéni/kisóvóbácsi, beszámoló, eszközfelelős, rendfelelős. Ezeknek a szerepeknek kötelezően rotálódniuk kell a 4-5 fős csoporton belül. A szerepek rotálódásának fontos szerepe van. Nélküle nagy valószínűséggel azok, akik például nem szeretnek mások előtt beszélni, vonakodnának a „beszámoló” szerepét betölteni, aminek a következménye az lesz, hogy az előadói készség és szókinccs nem fejlődik. Egy csoport addig együtt marad, amíg minden óvodás minden szerepet ki nem próbál. Utána új csoportot alakít a pedagógus, vagyis a csoportalakítás nem lehet véletlenszerű, hanem rendkívüli módon átgondolt.

A „*Munkád végeztével rakj rendet magad után*” szabály a rend megtartásának a kötelességére neveli a gyerekeket.

Szerepek

A „*kisóvónéni, kisóvóbácsi*” feladata, hogy „irányítsa” a csoport munkáját és a feladat megoldásában bekövetkezett akadály esetén ő kérheti az óvónéni, óvóbácsi segítségét. Ő sarkallja munkára a csoport tagjait. A kisóvónéni, kisóvóbácsi státusznövelő szerep. Irányítani, megmondani, hogy ki mit csináljon, kinek mi a feladata a csoporton belül, tekintélyt növel. A kisóvónéni, kisóvóbácsi szerep erős kommunikációfejlesztő hatással bír. Arra számítani kell azonban, hogy a gyengébb képességű vagy alulteljesítő gyerekek több segítséget kérnek társaiktól vagy a pedagógustól ezen szerepük teljesítéséhez.

A „*beszámoló*” feladata a többi csoport részére bemutatni a saját csoport által elvégzett feladatot. A beszámoló szerep lehetőséget ad kerek gondolatok megfogalmazására, a beszédképesség fejlesztésére. A tapasztalat azt mutatja, hogy a gyerekek a gyakori beszámolás eredményeképpen jó előadókká válnak, így az óvoda elhagyásával erős nyelvi kifejezőképességgel lépnek az iskolába.

Az „*eszközfelelős*” „biztosítja” (viszi oda) az összes eszközt a csoport munkájához és bevonja a csoport tagjait az eszközök, segédanyagok kezelésébe.

A „*rendfelelős*” segíti a kulturált munkakörnyezet fenntartását. Elpakol, elpakoltat, „rendet tart”.

A szerepek száma nem függ a csoportlétszámtól. Esetenként egy gyerekek lehet több szerepe is, illetve a fentiekén kívül más szerepek is előfordulhatnak (pl. balesetvédelmi felelős). A szerepek rotációja követelmény, mivel a különböző szerepeken keresztül mindenkinek meg kell tanulnia a munka irányítását, a beszámolást, a helyes, zökkenőmentes és balesetmentes munkavégzést, amely a sikeres csoportmunka egyik feltétele. Segítségével a szociális interakció fejlődik, a csoportmunka magas szinten szerveződik.

A foglalkozás értékelése

A foglalkozás közben és végén a pedagógus visszajelzést ad egyes gyerekeknek vagy az egész csoportnak, kiemelve a pozitív teljesítményeket. Hogy ezt a kívánalmat teljesíteni tudja, annak az a feltétele, hogy a csoportmunka során figyelemmel kíséri a gyerekek kommunikációját, feladatmegoldását, melyik gyermek hogyan töltötte be a kijelölt szerepét, valamint milyen jó gondolattal járult hozzá a feladat sikeres megoldásához. Erről feljegyzést készít.

A személyre szabott, fejlesztő értékelés során megkezdett gondolatai lehetnek:

„Tudtam, hogy képesek vagytok rá...”

„XY, a ... ben nagyon ügyes voltál”

„Amikor azt mondtad, hogy...”

„Ez a te erősséged”

stb.

A KIP-foglalkozás menete

A KIP szerint szervezett 30-35 perces foglalkozások felépítése a következő:

A KIP foglalkozás szerkezete	Időtartam	Óvodapedagógusi és gyermektevékenységek
Ráhangolás a központi téma köré szönten	1-3 perc	A központi téma a foglalkozás vezérfonala: megjelöli azt a témát, amiben a csoportok dolgoznak. A foglalkozás végén erre visszautalás történik. A foglalkozásra történő ráhangolás az egyszerű témamegjelölés, zene, vers, kép, műalkotás stb. mellett történhet külön az erre készített gondolatsorral is.
Célkitűzés	1 perc	A pedagógus egyértelműen közli, hogy mit vár el a feladatok megoldásától. Megbeszéli a gyerekekkel a feladat végrehajtásához szükséges kompetenciákat. Megjelöli, hogy a foglalkozás során melyik szerep teljesítését figyelni és a szabályok közül kiemeli azt, amely betartását az óra végén értékelni fogja.
Szerepek, szabályok áttekintése	1-3 perc	Az általában használt szerepek: kisóvónéni/kisóvóbácsi, beszámoló, eszközfelelős, rendfelelős. A foglalkozásokon kötelező a szerepek rotációja. Egy csoport addig együtt marad, amíg minden gyerek minden szerepet be nem töltött. A KIP-hez tartozó szabályok betartása. A szerepek a foglalkozások alatt a falon jól láthatóan, rajzos formában kerülnek kifüggesztésre: <ul style="list-style-type: none"> – Teljesítsd a kijelölt szereped! – Pakolj el magad után!
Csoportfeladat	10-20 perc	Kötelező a képességekben, tudásban és szocializált-ságban heterogén gyermekcsoportok szervezése. Szükséges a csoportonként különböző, nyílt végű, többféle megoldás lehetőségét adó, többféle képességet megmozgató feladatok kijelölése <ul style="list-style-type: none"> – a központi témának megfelelően, – a versenyhelyzet kiiktatásával. A pedagógus feladata a gyerekek közötti interakciók megfigyelése alapján <ul style="list-style-type: none"> – a státuszkezelés, ezen belül a gyerekek erősségeinek kiemelése, a dicséret, megerősítés, biztatás, elismerés adása.
Csoportbeszámoló	kb. 2 perc/csoport	Követelmény: a beszámolók értő figyelemmel kísérése a csoport minden tagja részéről. A pedagógus feladata <ul style="list-style-type: none"> – a pozitív megerősítés, – az értékelés személyre szólóan.

<p>A foglalkozás értékelése, zárása</p>	<p>2 perc</p>	<p>Utaljunk vissza a foglalkozás témájára, értékeljük a figyelt szerep betöltését és a kijelölt szabály érvényesülését. Személyre szóló fejlesztő értékelés „Tudtam, hogy képesek vagytok rá...” „...ben nagyon ügyes voltál” „Ez a te erősséged” stb.</p>
---	---------------	---

Feladatsorok – KIP

Feladatsor 1

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Környezetismeret Foglalkozás típusa: kötetlen Foglalkozás célja: Állatkerti kirándulás eredményeként szerzett tapasztalatok feldolgozása, ismeretek bővítése, finommotorika fejlesztése. A gyerekek számára megfogalmazott téma: Mindenütt jó, de legjobb otthon. Építkezés az állatkertben. Korcsoport: nagycsoport A foglalkozás szerkezete: Ráhangolás, a foglalkozás céljának a meghatározása Szerepek, szabályok átisméltése Csoportfeladatok végrehajtása Csoportfeladatok bemutatása A foglalkozás értékelése Felhasznált eszközök: filctoll, ceruza, papír, gyurma, ragasztó, olló, hurkapálca, fonál Felhasznált ismeretek: állatkerti kirándulás alkalmával szerzett élmények, ismeretek Fejlesztendő terület: finommotorika, kitartás, együttműködés, kreativitás fejlesztése Forrásanyag: Képes állatkönyvem, Park Usborne: Képes Állatvilág, webes képek, anyagok, újságok.</p> <p>Ráhangolás: <i>Állatkertben kirándultunk. Mondjunk olyan állatokat, melyeket az állatkertben láttunk, – tudnak repülni, – erdőben élnek, – Afrikában élnek, – ragadozók stb.</i></p> <p>A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok: I. csoport feladata: Rakjátok össze a borítékban található puzzle-képet! (pl. süni) Készítsetek egy olyan lakóhelyet, ahol otthon érezheti magát ez az állat! Bármilyen eszközt, alapanyagot felhasználhattok.</p> <p>II. csoport feladata: A kosárban található eszközök segítségével készítsetek lakóhelyet egy, az állatkertben látott madárnak!</p> <p>III. csoport feladata: Rajzoljatok egy kifutót, ahol többféle állat együtt lehet!</p> <p>IV. csoport feladata: Ti vagytok az állatkert gondozói. Készítsetek tervet az állatok etetésére. Legalább két állatot etessetek meg!</p>

Feladatsor 2

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Külső világ tevékeny megismerése</p> <p>A foglalkozás típusa: ismétlő</p> <p>Foglalkozás célja: Az őszi természet jellemzőinek megfigyelése, felismerése, tudatosítása. Termékek, levelek használása.</p> <p>Korcsoport: nagycsoport</p> <p>A foglalkozás szerkezete:</p> <p>Szerepek áttekintése, motiváció: 4 perc</p> <p>Csoportalakítás: A csoportok heterogén összetételűek, a szerepek rotálódnak. 4 perc</p> <p>Szerepek:</p> <ul style="list-style-type: none">
kisóvónéni
anyagfelelős
beszámoló
rendfelelős <p>Csoportmunka: minden csoport másik feladatot old meg. 15 perc</p> <p>Csoportok beszámolója: a beszámoló bemutatja a csoport által készített munkát. 5 perc</p> <p>Az óra értékelése: a csoportok külön-külön értékelik a közös munkát, és azt, hogy a gyerekek hogyan vettek részt a feladat megoldásában. A pedagógus értékeli a gyerekek munkáját. 2 perc</p> <p>Felhasznált eszközök: időjárásóra, termékek (dió, gesztenye, mogyoró, makk), őszi levelek, kifűrt gesztenyék, építőkockák, csomagolópapír (egyikre „nyakláncok” vonalai rajzolva)</p> <p>Felhasznált ismeretek: séta, tapasztalatszerzés az óvoda környékén, kincsek gyűjtése</p> <p>Fejlesztendő területek: problémamegoldás, alkalmazkodóképesség, alapismeretek bővítése, mozgás, testi képességek, erkölcsi, érzelmi, közösségi nevelés, anyanyelvi nevelés</p> <p>Forrásanyag: Forrai Katalin: Ének az óvodában, Lukács Józsefné-Ferenc Éva: Kerek egy esztendő, Itt van az ősz, elmúlt a nyár</p> <p>A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:</p> <p>I. csoport feladata:</p> <p>A mókuskák már majdnem befejezték az őszi termékek begyűjtését. Egy kevés azonban még hátravan. Segítsünk nekik!</p> <p>Rajzoljatok kosárcákat!</p> <p>Ragasszatok föl gyurmaragasztóval ugyanannyit minden termésből!</p> <p>Építőkockákból készítsetek búvóhelyet a mókusoknak!</p> <p>II. csoport feladata:</p> <p>A mókuskák erdejében lakik Kippkopp és Tiptopp, a két gesztenyegyerek is.</p> <p>Készítsétek el őket gesztenye és hurkapálca felhasználásával (előre kifűrt gesztenyét kell használni)! Rajzoljátok le a lakóhelyüket is!</p>

III. csoport feladata:

Az erdő lakói szokásos őszi báljukra készülnek. Termésekkel díszítik fel magukat és a környezetüket.

Készítsetek termésekből nyakláncokat, füzéreket! Ragasszátok föl a képecskéket!

Figyeljétek, hogy szép mintája legyen!

Fűzzetek gyöngyökből is díszeket!

IV. csoport feladata:

A mókusok erdeje ilyenkor tele van szebbnél szebb levelekkel!

Készítsetek a préselt levelekből képet!

Gondoljátok ki, mi legyen a képen, és rendezzétek el a lapon a leveleket!

Végül ragasszátok fel a leveleket!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Környezetismeret, A Föld napja Tevékenységi forma: csoportfoglalkozás A munkaforma típusa: munkáltató csoportmunka Foglalkozás célja: A természeti környezetünk iránti pozitív viszony formálása, esztétikai érzék alakítása. Finommotorika, fantázia, kreativitás, kitartás, feladattudat, feladattartás, alkotóképesség fejlesztése. Csoportban történő együtt dolgozás, együttműködés képességének fejlesztése. Szerepek elsajátítása, szereptartás. A gyerekek számára megfogalmazott téma: Óvjuk környezetünket! Korcsoport: nagycsoport, 4-5 fős csoportok A foglalkozás szerkezete: Motiváció: 3 perc Csoportalakítás: 3 db 5 fős csoport: 2 perc Szerepek   kisóvónéni   anyagfelelős   beszámoló   rendfelelős Csoportmunka: rajzolás, festés, mintázás, kézimunka A csoportmunka ideje alatt folyamatos pozitív megerősítés, dicséret, elismerés egyéni képességeknek megfelelően az óvónő részéről. 17 perc Csoportok beszámolója: A csoportok beszámolóit bemutatják a csoport által elvégzett munkát. 5 perc Az óra értékelése: Pozitív, szóbeli egyénre szabott értékelés az elvégzett munkával, tevékenységgel, és a betöltött szereppel kapcsolatosan. A gyerekek számára megfogalmazott téma újra felidézése, az elvégzett feladatokkal való összekapcsolása, párhuzamba állítása. 2 perc Felhasznált eszközök: műanyag dobozok, kupakok, lepedő, rajzlapból kivágott faformák, WC-papír-guriga, parafa dugók, festék, tálkák, ecsetek, színes papírok, olló, ragasztó, színes karton, csomagolópapír, előre megrajzolt játéktábla sablonnal, képek, kartondobozokból kivágott halformák, kicsi karikával, „horgászbot” a horgászjátékhoz. Felhasznált ismeretek: előzetesen megemlékezés a Föld napjáról, beszélgetés a szelektív hulladékgyűjtésről, élő és élettelen környezetünk védelméről. Fejlesztendő területek: kézügyesség fejlesztése, fantázia, kitartás, feladattartás, kommunikációs készség, vitakultúra, feladattudat, közös munka. A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok: I. csoport feladata: Készítsetek közösen egy mesebeli erdőt, olyat, amelyik mindenkinek tetszik! Beszéljétek meg, hogy hányféle fát fogtok bele ültetni, mennyi fából álljon! Használjátok a kis fácskákat!</p>

Rajzoljatok is!

Milyen eszközökre van szüksége a csoportnak?

II. csoport feladata:

A lepedőre egy nektek tetsző tavat kell terveznetek! Döntsetek, hogy mekkora legyen, és hogy hová kerüljön! Halakat is rajzoljatok a tóba!

Színezzétek ki a halakat kedvetek szerint! Horgászósat fogunk játszani vele. Válasszatok eszközöket a csoportnak!

Milyen tanácsot adnátok a horgászoknak, hogy védjék a tó vizét?

III. csoport feladata:

Közösen tervezetek és készíttetek egy társasjátékot, a környezetünk védelme legyen a játék témája! Mit tehetünk, hogy megvédjük a környezetünket? Rajzoljatok a játékmezőbe! Találjatok ki játékszabályt is! Keressetek játékbábukat! Bármilyen technikát alkalmazhattok!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Matematikai nevelés, őszi gyümölcsök</p> <p>Foglalkozás típusa: kötetlen</p> <p>Foglalkozás célja: Bővüljenek a gyermekek aritmetikai ismeretei, általános ismeretei és szókincse, fogalmi hálójá. Szerezzenek tapasztalatot a halmazképzésről több szempont alapján, a tő- és sorszámnevekről. Fejlődjenek gondolkodási műveleteik, problémamegoldó képességeik, figyelmük, koncentrációjuk, kitartásuk, szociális kompetenciáik.</p> <p>A gyerekek számára megfogalmazott téma: „Piros alma csüng a fán”</p> <p>Korcsoport: nagycsoport</p> <p>A foglalkozás szerkezete:</p> <p>Ráhangelés</p> <p>Csoport alakítás: 4 db 5 fős kiscsoport</p> <p>Szerepek: beszámoló/ kisóvónéni, anyagfelelős, rendfelelős</p> <p>Az anyagfelelősök összegyűjtik az eszközöket, alapanyagokat. A rendfelelősök, a rendrakásra ügyelnek. A beszámolók bemutatják a csoport munkáját.</p> <p>Csoportmunka</p> <p>Csoportbeszámoló: A kiscsoportok beszámolói bemutatják a csoportok munkáit.</p> <p>Foglalkozás értékelése: szóbeli pozitív megerősítés</p> <p>Felhasznált eszközök: építőjáték, gyümölcsfák, papír, színes ceruza, zsírkréta</p> <p>Felhasznált ismeretek: A gyümölcsösben történő kirándulás során tapasztalatot szereztek a gyümölcsfákról, majd ábrázolták a fákat, melyeket szabad játékukban használhatnak.</p> <p>A gyermekek már rendelkeznek tapasztalatokkal a tő- és sorszámlálásról, a halmazképzésről. A későbbiek során bővíthetem a tő- és sorszámlálást, valamint a halmazképzést – részhalmaz, metszet.</p> <p>Fejlesztendő terület:</p> <ul style="list-style-type: none">
– értelmi képességek fejlesztése: figyelem, koncentráció, kreativitás, problémamegoldás, feladattudat, feladattartás, látott és hallott információk összekapcsolása;
– szociális képességek fejlesztése: szabályok betartása, együttműködés, kitartás, frusztrációs tolerancia;
– kommunikációs kompetenciák fejlesztése: szókincs bővítése, nyelvi kifejező készség, véleménynyilvánítás, késleltetett kommunikáció;
– testi képességek fejlesztése: kézdominancia alakítása, finommotorika. <p>Ráhangelődés: Szabad játékba való bekapcsolódás:</p> <ul style="list-style-type: none">
– a kockázóban zajló építő-, szerepjátékba bekapcsolódva javaslatot teszek gyümölcsös építésére;
– ösztönzőm a gyermekeket a gyümölcsfák felhasználására az építőjáték során.

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata

Ültessetek gyümölcsfákat! Az építőjátékok között található gyümölcsfákból készítsetek egy gyümölcsöst! Az azonos gyümölcsfákat egy sorba ültessétek! Vajon melyik fából lesz a legtöbb? Melyik gyümölcsöt szeretitek a legjobban?

II. csoport feladata

Rajzoljatok gyümölcsöskertet! Hány sorban legyenek a gyümölcsfák? Melyik sorban milyen fajta gyümölcsfa legyen?

III. csoport feladata

Készítsetek a kivágott képekből almáskertet! Mennyi almafasor legyen a kertben? Egy sorban mennyi fa legyen? Ragasszátok fel a fák képeit!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Matematika, környezet</p> <p>Foglalkozás témája: őszi gyümölcsök</p> <p>Foglalkozás típusa: gyakorló</p> <p>A foglalkozás célja: A gyerekek ismerjenek őszi gyümölcsöket, kisebb nagyobb egyenlő fogalmak gyakorlása.</p> <p>A gyerekek számára megfogalmazott téma: „mosolygó alma”</p> <p>Korcsoport: nagycsoport</p> <p>A foglalkozás szerkezete:</p> <p>Szerepek áttekintése, tanári motiváció: 4 perc</p> <p>Motiváció: https://www.youtube.com/watch?v=jGx_bGY2GfI</p> <p>A videó megtekintése a gyümölcsökről, majd közösen a laminált gyümölcsök közül megkeressük azokat, amelyeket ősszel takarítunk be. A ráhangolás a szőnyegen körben ülve történik: 5 perc</p> <p>Csoportalakítás: 2 perc</p> <p>A csoportok heterogén összetételűek, a szerepek szétosztása a gyerekek feladata figyelemmel arra, hogy minden órán rotálódjanak. Egy gyerek több szerepet is kaphat.</p> <p>Szerepek:</p> <ul style="list-style-type: none">
kisóvónéni
anyagfelelős
beszámoló
homokóra-felelős
rendfelelős (tisztaságfelelős) <p>Csoportmunka: 10 perc</p> <p>Csoportok beszámolója: 5 perc</p> <p>Óvónői értékelés: 2 perc</p> <p>Foglalkozás zárása: Utánozzuk az almaszedést! Szedjük le a mosolygós almákat a fáról! 2 perc</p> <p>Felhasznált eszközök: csomagolópapír, filcek, ragasztó, olló, táblagép</p> <p>Felhasznált ismeretek: a gyümölcsök részeinek elnevezései, évelő, csonthéjas termés, viaszréteg, kártevők</p> <p>Fejlesztendő területek: Az élőlények környezethez való alkalmazkodását bizonyító tulajdonságok bemutatása ismert példákon, környezettudatos magatartás kialakítása, az analízis és szintézis képességének fejlesztése az összefoglalás során.</p> <p>A lényegkiemelés képességének fejlesztése az ismeretek rendszerezése során.</p> <p>A kommunikációs képességek fejlesztése.</p> <p>A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:</p> <p>I. csoport feladata:</p> <p>A jeleknek megfelelően ragasszatok őszi gyümölcsöket a tálakba!</p> <p>Beszélgétek meg közösen, melyik gyümölcsöt használjátok fel!</p>

Döntsétek el együtt, mennyi gyümölcs kerüljön a tálakba!
Ügyeljétek oda a ragasztó használatára!

II. csoport feladata:

Készítsetek gyurmából őszi gyümölcsöket!

Rakjátok közösen az elkészült gyümölcsöket a kosarakba úgy, hogy egyforma,
egyenlő legyen a kosarak tartalma! Nem kötelező az összes gyümölcsöt felhasználni!

Beszélgétek meg közösen, miből mennyit raktok a kosarakba!

Közösen készítsétek el a másik kosarat!

Feladatsor 6

A foglalkozás menete, feladatsor

Foglalkozás témája: Veteményeskert – tavaszi zöldségfélék

Korcsoport: vegyes csoport (3–6,5 éves korosztály). A foglalkozás megvalósulását még egy óvónő és egy pedagógiai asszisztens is segíti.

A gyerekek számára megfogalmazott téma: „A mi kiskertünk”

A foglalkozás célja és feladatai: Az együttműködésre, csoportmunkára nevelés, egyénre szabott differenciálás. Belső képek, képzetek alapján a meseszereplők megjelenítése, ábrázolása.

A foglalkozás időtartama: 20-35 perc

Motiváció: 5 perc

Csoportalakítás: 5 perc

Szerepek:

- kisóvónéni, kisóvóbácsi
- anyagfelelős (nagy csoportosok közül)
- beszámoló
- rendfelelős

Csoportmunka: 15-20 perc

Csoportok beszámolója: 5 perc

Értékelés: 3-5 perc

Előzmény: Előző nap a gyerekek mikrocsoportban ellátogattak az óvodához közeli piacra.

Motiváció, ráhangolás: A répa című mese meghallgatása.

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

A répa című meséhez készíttetek veteményeskert-díszletet krumplinyomattal, több szín és forma megjelenítésével!

Felhasznált eszközök: csomagolópapír, festékek, ecsetek, kifaragott különféle krumpli-nyomda, papírtörő, (+ szappan, víz, törölköző)

II. csoport feladata:

Készíttetek síkbábot A répa című mese szereplőiről!

Felhasznált eszközök: különféle papírok (fehér, színes, mintás...), ceruzák, száraz tempera (zsírkrétaszerű, formájú, de olyan intenzíven fed, mint a temperafesték, ollók, ragasztók, hurkapálca

III. csoport feladata:

Készíttetek só-liszt gyurmából zöldségeket a már ismert technikák alkalmazásával (gömbölyítés, sodrás)!

Felhasznált eszköz: színes só-liszt gyurma (+ leterített asztal, gyurmatáblák)

IV. csoport feladata:

Készítsetek vitaminsalátát a behozott zöldségekből

Tisztítás, darabolás, a növények részeinek megfigyelése. (A csoport munkáját a pedagógus asszisztens is segíti.) A saláta összetevőinek és mennyiségi arányainak eldöntése a gyerekek feladata. Az öntetet a korábban megismert recept alapján készítik.

Felhasznált eszközök: műanyag (de darabolásra alkalmas) kések, tálak, vágódeszkák
A zöldségválogatást felnőtt felügyeletével kipróbálhatják.

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Külső világ tevékeny megismerése Foglalkozási egység: Ősz / Állatok Foglalkozás típusa: gyakorló Szervezeti és munkaforma: kötött, ismétlő, csoportos Foglalkozás célja: a gyerekek közötti együttműködés erősítése, gondolkodás, kreativitás fejlesztése A gyerekek számára megfogalmazott téma: Az erdő bánata Korcsoport: vegyes csoport (3–7 évesek) Foglalkozás szerkezete: Szabályok, szerepek áttekintése, motiváció: 3 perc Csoportalakítás: 2 perc A szőnyegen 4 hullahopp karika (ez lesz az erdő), 4 × 5 gyermek ül körülötte, vegyes korosztály. Szerepek: kisóvónéni, kisóvóbácsi   eszközfelelős   rendfelelős   beszámoló Csoportmunka: 15 perc Csoportok beszámolója: 5-5 perc A foglalkozás értékelése: 2-2 perc Felhasznált eszközök: – őszi falevelek   – termékek, gesztenyéből készített sünik   – előző héten a gyerekek által készített őszi fák (papír gurigából, színes papírból)   – nagy kosár műanyag állatok   – színes kartonok, színes papírokból kivágott fák, falevelek, kiszínezett állatok   – ragasztó   – színes ceruza Felhasznált ismeretek: Az előző heti terv szerint: az őszt színei, az őszi erdő jellegzetességei, Sün Balázs című mese, csoportos kirándulás alatt végzett megfigyelések és az Állatok Világnapja alkalmából szerzett ismeretek. Fejlesztendő területek: – gondolkodás   – ismeretek rendszerezése, alkalmazása   – kreativitás, alkotókészség   – együttműködési készség   – kommunikációs készség   – problémamegoldó képesség</p>

- színismeret
- finommotorika
- képzelet

Forrásanyag: –

Figyelemfelkeltés, ráhangolás, motiváció

Az erdő nagyon szomorú volt. Túl nagy volt a csönd. Őszanyó ugyanis úgy gondolta, megtréfálja őt és egy varázsütéssel eltüntette élőlényeit: a madarakat, állatokat, az avarban lévő élőlényeket és a fák egy részét is. Az erdő bánatában csak hullatta megmaradt, színpompás leveleit és sóhajtozott. Őszanyó teljesen elfelejtkezett róla, már messze járt. Gyerekek! Segítsünk az erdőnek, ne bánkódjon tovább, varázsoljuk tele étellel!

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

A rendelkezésre álló eszközök felhasználásával alkossátok meg az avarban élő állatok világát!

II. csoport feladata:

A múlt alkalommal elkészített papírfák legyenek az erdőtök fái. A kosárban lévő állatokat helyezték el aszerint, hogy az erdőtökben hol élnek!

III. csoport feladata:

Tegyétek a gesztenyesünit a kartonlapra. Rajzoljátok meg a körülötte lévő növényzetet a szerint, ahogy a süni él!

IV. csoport feladata:

A múltkor sokat beszélgettünk arról, hogy az erdőben milyen madarak élnek. Döntsétek el, hogy melyik madárnak készítek el a lakhelyét! Rajzoljátok, ragaszsatok, vágjátok, ha szükséges!

Feladatsor 8

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Külső világ tevékeny megismerése Foglalkozási egység: Tél / Téli világ Foglalkozás típusa: gyakorló Szervezeti és munkaforma: kötött, ismétlő, csoportos Foglalkozás célja: a gyerekek közötti együttműködés erősítése, gondolkodás, kreativitás fejlesztése Korcsoport: nagycsoport (6-7 évesek) Foglalkozás szerkezete: Szabályok, szerepek áttekintése, motiváció: 3 perc Csoportalakítás: 2 perc Szerepek: kisóvónéni, kisóvóbácsi   eszközfelelős   rendfelelős   beszámoló Csoportmunka: 15 perc Csoportok beszámolója: 5-5 perc A foglalkozás értékelése: 2-2 perc Egyéni feladat Felhasznált eszközök: – fekete és piros kartonpapír, fehér lap   – fehér ceruza   – fehér temperafesték   – vatta,   – ragasztó,   – olló,   – gomb,   – bébirépa Felhasznált ismeretek: Az előző heti terv szerint: A téli évszak jellegzetességeinek megfigyelése a diáképeken és képes könyvekben. Fejlesztendő területek: – gondolkodás   – ismeretek rendszerezése, alkalmazása   – fantázia, alkotókészség   – együttműködési készség   – kommunikációs készség, szókincsbővítés,   – problémamegoldó képesség   – eszközhasználat   – finommotorika</p>

Forrásanyag: –

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Az előttetek lévő eszközök felhasználásával alkossatok egy téli erdőt!

II. csoport feladata:

Az asztalon található eszközök felhasználásával készítsetek a téli tájhoz illő díszeket az óvodai csoport ablakára!

III. csoport feladata:

Az asztalon található eszközök felhasználásával készítsetek téli búvóhelyet egy általatok kiválasztott állatnak!

IV. csoport feladata:

Az asztalon található eszközök felhasználásával készítsetek egy minihóembert a kiscsoportosok meglepetésére!

Foglalkozás 9

A foglalkozás menete, feladatsor

Foglalkozás: Vizuális nevelés

Foglalkozási típusa: kötött

Foglalkozás célja: A közlekedés szabályainak gyakorlása.

A gyerekek számára megfogalmazott téma: Közlekedj okosan!

Korcsoport: vegyes (5-6-7 évesek)

Foglalkozás szerkezete:

Szabályok, szerepek áttekintése: 3 perc

Szerepek:

kisóvónéni, kisóvóbácsi

beszámoló

eszközfelelős

balesetvédelmi felelős

rendfelelős

Motiváció: Szalai Borbála *A jelzőlámpa* című verse 3 perc

Csoportalakítás (az előző foglalkozásban alakított csoportokkal megegyező csoportok)

Csoportmunka: 20 perc

Csoportok beszámolója: 5 perc

Foglalkozás értékelése: 2 perc

PLUSZ: Egyéni fejlesztés tehetséges gyermek részére

Felhasznált eszközök:

- gesztenye
- fogpiszkáló
- gyufásdoboz
- színes papír
- kartondoboz
- hurkapálca
- olló
- ragasztó
- színes ceruza

Felhasznált ismeretek:

Gyalogos közlekedés szabályainak gyakorlása séta során, udvaron a KRESZ-pályán biciklis-rolleres-motoros közlekedés.

Fejlesztendő területek:

- együttműködő készség fejlesztése
- kommunikációs készség fejlesztése
- problémamegoldó készség fejlesztése
- gondolkodás fejlesztése
- finommotorika fejlesztése

Forrásanyag: Szalai Borbála: *A jelzőlámpa* című verse

A csoportok külön-külön készítik el a KRESZ-pályát, a KRESZ-pályán található berendezéseket, az ott közlekedő autókat és az embereket. A csoportok a részfeladatok teljesítése után alkotják meg a KRESZ-pálya teljes egészét.

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

A gesztenyéből és fogszkálókból készítenek emberkéket!

II. csoport feladata:

A gyufásdobozok és színes papírok segítségével készítenek járműveket!

III. csoport feladata:

A színes kartonok, hurkapálca segítségével készítenek jelzőlámpákat!

IV. csoport feladata:

A kartondobozra rajzoljatok útvonalakat tetszés szerint!

Az óvodapedagógusnak lehetősége van a személyre szabott felzárkóztatásra is, amely a KIP-ben a csoportmunka eredményének a kötelező felhasználását kívánja meg.

Tehetséggondozás:

G már kiscsoportban kitűnt a rajztudásával. Jelenleg nagycsoportos és rajzelőkészítőre jár heti két alkalommal, mivel a szomszédos iskola rajz tagozatára fog felvételizni. Ezen kívül az óvoda rendszeresen rajzversenyekre küldi a munkáit. G feladata, hogy a csoportmunkáról készítsen egy képet.

Feladatsor 10

A foglalkozás menete, feladatsor

Foglalkozás: Vizuális nevelés

A foglalkozás célja: A gyümölcsökről tanultak ismétlése. Finommotorika fejlesztése, kreativitás fejlesztése.

Korcsoport: középső csoport

A foglalkozás szerkezete:

Ráhangelés: 2 perc

Csoportmunka: 20 perc

Csoportok beszámolója: 10 perc

Értékelés: 2 perc

Felhasznált eszközök:

- őszi gyümölcsök (szőlő, körte, alma, szilva, dió)
- kosarak
- egyéb kiegészítők (préselt őszi levelek, fogpiszkáló, tökmag, szegfűszeg, babérlevél, olló, tű, cérna)

Felhasznált ismeretek: őszi gyümölcsökről tanultak, eszközök használatának ismerete

Fejlesztendő területek:

- kommunikációs készség
- csoportban dolgozás

A gyerekek számára megfogalmazott téma: Varázslatos gyümölcsök.

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Egy nagy kosár őszi gyümölcsöt találtak az asztalon. Csoportosítsátok tetszés szerint őket!

II. csoport feladata:

A kosárban található gyümölcsök átvarázsolhatók állatokká. Beszéljétek meg, hogy melyik gyümölcs alkalmas arra, hogy ezt tegyétek velük! Készítsétek el az állatokat!

III. csoport feladata:

Találjatok ki egy mesét a kosárban található gyümölcsökkel kapcsolatban! A fantáziátokra van bízva, hogy a mesének kik lesznek a szereplői.

IV. csoport feladata:

Készítsetek gyümölcssalátát legalább három gyümölcs felhasználásával! A gyümölcsök felvágásához kérjétek Kati nénitől segítséget!

Feladatsor 11

A foglalkozás menete, feladatsor

Foglalkozás: Külső világ tevékeny megismerése

Foglalkozás típusa: kötött, ismétlő

Foglalkozás célja: Az őszi időjárás, az őszi jellegzetességei, az őszi színei, öltözködés ősszel.

A gyerekek számára megfogalmazott téma: „Elmúlt a nyár, itt az őszi, kampós-bottal jár a csösz...”

Korcsoport: középső csoport (4-5 évesek)

Foglalkozás szerkezete:

Szabályok, szerepek áttekintése

Óvónői motiváció – Beszélgetés az ősziről: 3 perc

Csoportalakítás: 2 perc

4 asztalnál 5-5 gyermek ül (20 fő), így alkotnak egy csoportot. A csoportok tudásban, képességben heterogén összetételűek.

Szerepek:

kisóvónéni, kisóvóbácsi

eszközfelelős

beszámoló

rendfelelős

Csoportmunka: 20 perc

Csoportok beszámolója: 5 perc

A foglalkozás értékelése: 2 perc

Felhasznált eszközök:

- A/3 méretű fa képe lelaminálva
- őszi falevelek színes papírból
- gyurmaragasztó
- színes ceruzák
- ruhadarabok, öltöztetőbaba

Fejlesztendő területek:

- együttműködési készség
- kommunikációs készség
- problémamegoldó képesség
- szín- és formaismeret
- finommotorika
- szem-kéz koordináció

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Készítsetek a csoportszobába faliképet préselt falevelekből!

II. csoport feladata:

Egy fának a törzsét és ágait láthatjátok a laminált képen. Tegyetek az ágakra leveleket! Ügyeljetek arra, hogy csak az őszi színeit használjátok!

III. csoport feladata:

Öltöztessétek fel a babát az őszi időjárásnak megfelelően! Melyik az a ruhadarab, amelyiket másik évszakban is felvehet?

IV. csoport feladata:

Készítsetek egy rajzot, amelyiken az őszi időjárást jelenítitek meg!

Feladatsor 12

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: A környező világ tevékeny megismerése Foglalkozás típusa: kötött Foglalkozás célja: Az állatok élőhelyének tudatosítása. A gyerekek számára megfogalmazott téma: „Ki lakik a ...???” Korcsoport: nagycsoport (5-6 évesek) Foglalkozás szerkezete: Szabályok, szerepek áttekintése: 3 perc Csoportalakítás: Az előző foglalkozáson kialakított kis csoportok összetétele marad. Szerepek: kisóvónéni, kisóvóbácsi   eszközfelelős   beszámoló   rendfelelős (2 fő) Csoportmunka: 20 perc Csoportok beszámolója: 5 perc Foglalkozás értékelése: 2 perc Felhasznált eszközök: – A/3 rajzlapok, rajzokkal   – színes ceruzák, olló   – színes állatképek Fejlesztendő területek: – együttműködési készség   – kommunikációs készség   – gondolkodás   – problémamegoldó képesség</p> <p>A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok: I. csoport feladata: A képen állatok lakhelyeit látjátok (odú, barlang, föld alatti üreg). Döntsétek el, hogy milyen állatoknak adjátok a lakóhelyet! Rajzoljátok be az állatokat a lakóhelyükre!</p> <p>II. csoport feladata: Találjátok ki egy állatmesét! Hangozzon el benne legalább egy állatnak a lakóhelye!</p> <p>III. csoport feladata: Készítetek képet, amelyen madarak lakhelye található!</p> <p>IV. csoport feladata: Bújjatok az alábbi állatok bőrébe: medve, bagoly, gyík, róka. Mindenki mondja el, hogy miért az ő lakhelye a legjobb! Győzzétek meg egymást és döntsétek, hogy ki érvelését fogadjátok el!</p>

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Környezővilág tevékeny megismerése</p> <p>Foglalkozás típusa: kötött, ismétlődő</p> <p>Foglalkozás célja: Az őszi gyümölcsök megismerése.</p> <p>A gyerekek számára megfogalmazott téma: „Jött Őszanyó hideg széllel.”</p> <p>Korcsoport: nagycsoport (6-7 évesek)</p> <p>Foglalkozás szerkezete:</p> <p>Szabályok, szerepek áttekintése: 3 perc</p> <p>Óvónői motiváció: mese</p> <p>Csoportalakítás: 2 perc</p> <p>4 asztalnál 5-5 gyermek ül, így alkotnak egy csoportot. A csoportok tudásban és képességben heterogén összetételűek.</p> <p>Szerepek:</p> <ul style="list-style-type: none">
kisóvónéni, kisóvóbácsi
eszközfelelős (2db)
rendfelelős
beszámoló <p>Csoportmunka: 20 perc</p> <p>Csoportok beszámolója: 5 perc</p> <p>A foglalkozás értékelése: 2 perc</p> <p>Felhasznált eszközök:</p> <ul style="list-style-type: none">
– A/3 rajzlap, A/4 rajzlap
– őszi gyümölcsök színesben és fekete-fehérben is nyomtatva dominó készítéséhez alkalmas méretben
– ragasztó
– ceruzák
– hangszerek (dob, cintányér, triangulum) <p>Felhasznált ismeretek:</p> <p>Az előzetes ismeretek a gyümölcsökről, szüretéről. A <i>Gyümölcsmese</i> meghallgatása</p> <p>Fejlesztendő területek:</p> <ul style="list-style-type: none">
– együttműködési készség
– kommunikációs készség
– problémamegoldó képesség
– színismeret
– finommotorika <p>Forrásanyag:</p> <p>Fésűs Éva: Gyümölcsmese</p> <p>A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:</p> <p>I. csoport feladata:</p> <p>Gyűjtsetek össze dalokat az őszi gyümölcsökhöz kapcsolódóan! Adjátok elő őket!</p>

II. csoport feladata:

Készítsetek dominót a gyümölcsök képének a felhasználásával!

III. csoport feladata:

Készítsetek gyümölcskosarat, montázstechnikával!

IV. csoport feladata

Rajzoljatok képet a *Gyümölcsmese* meséhez!

Feladatsor 14

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Környezővilág tevékeny megismerése Foglalkozási típusa: kötött, ismétlő Foglalkozás célja: Az őszi öltözködés tudatosítása. A gyerekek számára megfogalmazott téma: „Vége van a nyárnak, hűvös szelek járnak...” Korcsoport: nagycsoport (6-7 évesek) Foglalkozás szerkezete: Szabályok, szerepek áttekintése: 3 perc Óvónői motiváció: mese Csoportalakítás: 2 perc Szerepek: kisóvónéni, kisóvóbácsi   eszközfelelős   beszámoló   rendfelelős Csoportmunka: 20 perc Csoportok beszámolója: 5 perc A foglalkozás értékelése: 2 perc Felhasznált eszközök: – A/3 rajzlap, A/4 rajzlap   – ruhadarabok   – babák   – színes papírokból ruhadarabok   – ragasztó   – ceruzák Felhasznált ismeretek: Az udvari játékhoz való öltözködés időjárásnak megfelelően, ennek megfigyelése. Babaszobában a babáknak a felöltöztetése időjárásnak megfelelően. Fejlesztendő területek: – együttműködési készség   – kommunikációs készség   – problémamegoldó képesség   – szín- és formaismeret   – testséma   – finommotorika   – gondolkodás fejlesztése Forrásanyag: <i>A piros kabát kalandja</i> (Angol mese, átdolgozta: Bartócz Ilona)</p>

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Pali ki szeretne menni az udvarra, de nem tudja, hogy mit vegyen fel. Válogassatok neki ruhát, öltöztessétek fel őt az időjárásnak megfelelően!

II. csoport feladata:

Válasszatok ki egy babát a babaszobában és öltöztessétek fel őt legalább kétféle őszi időjárásnak megfelelően!

III. csoport feladata:

Az asztalon színes papírból kivágott ruhadarabokat láttok. Rendezzettek be egy kirakatot! Ügyeljetek arra, hogy a ruhák elrendezése ízlésesen történjen!

IV. csoport feladata:

Rajzoljatok egy képet, amelyen az óvoda udvarán játszó gyerekek láthatók! Mindenkin legyen egy olyan ruhadarab, amelyen az ősz színei megjelennek!

Feladatsor 15

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Vizuális nevelés A foglalkozás célja: Finommotorika fejlesztése. Korcsoport: nagycsoport A foglalkozás szerkezete: Csoportalakítás: 2 perc, benne az alábbi szerepekkel: kisóvónéni, kisóvóbácsi   eszközfelelős   rendfelelős   beszámoló Csoportmunka: 20 perc Csoportok beszámolója: 10 perc Értékelés: 2 perc Felhasznált eszközök: – préselt őszi levelek (gesztenye, tölgy, dió, rózsza, nyír, nyár, fűz, juhar, ostor, szilva, borostyán, szőlő)   – kosarak   – egyéb kiegészítők (papír, ragasztó, ceruza) Felhasznált ismeretek: Őszi levelek fajtái, színek ismerete, házi- és vadon élő állatok ismerete, eszközök használatának ismerete. Fejlesztendő területek: – kommunikációs készség   – együttműködési készség   – finommotorika   – kreativitás   – szín- és formafelismerés A gyerekek számára megfogalmazott téma: Színpompás állatok A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok: I. csoport feladata: A préselt levelekből készítenek állatképeket! Van olyan kép, amelyhez mesét is tudtok? Mondjátok el! II. csoport feladata: A préselt leveleket csoportosítjátok tetszőleges szempont szerint! Magyarózzátok meg a választásokat! III. csoport feladata: Készítenek két faliképet a csoportszoba falára! A szabály az, hogy egy képen csak egyfajta színű levelek lehetnek!</p>

Feladatsor 16

A foglalkozás menete, feladatsor

Foglalkozás: Matematikai tudás megerősítése

Foglalkozás formája: kötött, ismétlő

Foglalkozás anyaga: síkidomokból kép alkotása

Foglalkozás célja: Kreatív alkotóképesség fejlesztése.

A gyerekek számára megfogalmazott téma: Négyszögletű kerek város.

Korcsoport: nagycsoport (6-7 évesek)

Foglalkozás szerkezete:

Szabályok, szerepek áttekintése: 3 perc

Óvónői motiváció: szivacsos tornaeszközökkel építkezés: 5 perc

Csoportalakítás: 2 perc

Szerepek:

- kisóvónéni, kisóvóbácsi
- eszközfelelős
- beszámoló
- rendfelelős

Csoportmunka: 15 perc

Csoportok beszámolója: 5 perc

Foglalkozás értékelése: 2 perc

Eszközök: logikai készlet, színes pálcikák, rajzlap

Ismeretek: síkidomok – háromszög, négyzet, kör formák ismerete

Fejlesztendő területek:

- együttműködő képesség
- problémamegoldó képesség
- kommunikációs készség
- szem-kéz koordináció
- gondolkodás
- beszédkészség
- szókincsbővítés
- kifejezőkészség
- téri tájékozódás
- formaészlelés
- rész-egész
- kreativitás

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Készítsetek egy képet a logikai készlet és a színes pálcikák felhasználásával, majd mutassátok azt be!

II. csoport feladata:

Rakjatok ki állatfigurákat a logikai készlet idomainak a felhasználásával! Az egyik állatot mutassátok be!

III. csoport feladata:

Rakjatok ki egy házat a síkidomokból! Arra ügyeljétek, hogy a kör formából használjátok fel a legtöbb darabot!

IV. csoport feladata:

Készítsetek a rajzlapon meghúzott egyenes két oldalára olyan képet a síkidomok felhasználásával, hogy a kép mind a két oldalon ugyanazt ábrázolja!

A foglalkozás menete, feladatsor

Foglalkozás: Irodalom jellegű tevékenység, Mese-vers

Foglalkozás típusa: kötött, ismétlő

Foglalkozás célja: Kreatív alkotóképesség fejlesztése.

A gyerekek számára megfogalmazott téma: Állati séta.

Korcsoport: vegyes csoport (4–7 éves)

Forrásanyag: *A brémai muzsikusok* (rövidített változata)

Foglalkozás anyaga: meséből kép alkotása

Foglalkozás szerkezete:

Szabályok, szerepek áttekintése, ráhangolás

Óvónői motiváció: Meséhez bábok, paraván elhelyezése + rövid mese: 6 perc

Csoportalakítás: 2 perc

Három asztal, minden asztalnál 5 gyermek ül, a csoportok képességben, tudásban heterogén összetételűek.

Szerepek:

kisóvónéni, kisóvóbácsi

eszközfelelős

beszámoló

rendfelelős

Csoportmunka: 15 perc

Csoportok beszámolója: (3 × 2 perc) 6 perc

Foglalkozás értékelése: (3 × 1 perc) 3 perc

Eszközök: bábparaván, meséhez a bábok/szereplők, gyurmák, rajzlapok, színes ceruzák, hely a dramatizáláshoz,

Ismeretek: A mese ismerete előzőekben olvasottak alapján.

Fejlesztendő területek:

- nyelvi kifejezőkészség
- alkalmazkodókészség
- értelmi, érzelmi képességek
- viselkedési minták másolása
- intelligencia
- személyiség
- szókincsbővítés
- erkölcsi, esztétikai fejlődés
- gondolkodási és megismerési képesség

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Beszélgétek át a mese szereplőit és rajzoljátok le a számotokra legkedvesebb, leg-szimpatikusabb szereplőt! Mindenki rajzoljon, színezzon, ötleteljen!

II. csoport feladata:

Beszélgétek át a mese szereplőit és gyurmából alkossátok meg azt a szereplőt, aki számotokra a legkedvesebb volt! Mindenki szobrászkodjon, színezzon, ötleteljen!

III. csoport feladata:

Beszélgétek meg, hogy a mesének melyik részét játsszátok el és hogy ki melyik szereplő lesz a meséből! Adjátok elő!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka</p> <p>Foglalkozás típusa: kötött, gyakorló</p> <p>A foglalkozás célja: A kreatív építő-ábrázoló-alakító tevékenység fejlesztése.</p> <p>A gyerekek számára megfogalmazott téma: Mitől lesz olyan különleges és varázsos tulajdonságokkal rendelkező egy szőnyeg?</p> <p>Korcsoport: nagycsoport (6-7 évesek)</p> <p>Az óra menete</p> <p>Motiváció: 5 perc</p> <p>Csoportalakítás: 3 perc</p> <p>Szerepek:</p> <ul style="list-style-type: none">
kisóvónéni, kisóvóbácsi
beszámoló
eszközfelelős
rendfelelős <p>A feladatok megbeszélése: 3 perc</p> <p>Elvárások és a tevékenységek felosztása, a munka menete.</p> <p>Csoportmunka: 20 perc</p> <p>Csoportok beszámolója: 5 perc</p> <p>Értékelés: 3 perc</p> <p>Eszközök:</p> <ul style="list-style-type: none">
– világoszöld-négyzethálós kartonlap, színes lapok,
– színes kréták,
– formalyukasztók,
– ollók (sima és cikkcakk),
– ragasztó <p>Fejlesztendő területek:</p> <ul style="list-style-type: none">
– együttműködő képesség, kooperáció
– gondolkodás, érvelés
– alaklátás, formaállandóság fejlesztése
– Gestalt-látás, téri helyzetek
– rész és egész viszonya
– szimmetria
– vizuális észlelés
– vizuális differenciálás
– szeriális emlékezet, figyelem
– alak-háttér percepció
– verbális fejlesztés, kommunikáció
– kreativitás fejlesztése, asszociációs képességek fejlesztése
– szem-kéz koordináció, finommotorika
– fantázia

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Tervezzétek meg a varázsszőnyeg mintázatát a kartonlapon lévő négyzethálóba, képzeljétek el színes mintákat az üres négyzetekbe, majd készítsétek is el az előttek lévő eszközök segítségével! Legyetek igazi varázslók!

II. csoport feladata:

Találjatok ki egy mesét, amelyben a varázsszőnyegre jellemző varázsos képesség szerepel!

III. csoport feladata:

Rajzoljatok egy varázsszőnyeget! Képzeljétek el, hogy a piacon vagyunk! Próbáljatok rábeszélni minket a varázsos áru megvételére!

IV. csoport feladata:

Rajzoljatok két varázsszőnyeget, teljesen eltérő mintával és eltérő színekombinációkkal! El lehet dönteni, hogy melyik a szebb? Válaszotokat indokoljátok!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Külső világ tevékeny megismerése (matematikai és környezet ismeret tartalmú tapasztalatok)</p> <p>Foglalkozás típusa: kötött, gyakorló</p> <p>Korcsoport: nagycsoport (6-7 évesek)</p> <p>A gyerekek számára megfogalmazott téma: Jégházikó.</p> <p>A foglalkozás anyaga: Egyforma, és szabályos jégkockákból – jégházikó készítése – síkban</p> <p>Ismeretek: A kocka és tulajdonságainak felismerése, megértése a korábbi tapasztalatszerző és ismereteket rendszerező tevékenységek, játékok alkalmával. A víz halmazállapotainak az ismerete.</p> <p>A foglalkozás célja: A kreatív építő, alakító tevékenység fejlesztése. Kreatív, más szempontú tapasztalatszerzés a vízről és a jégről.</p> <p>Figyelemfelkeltés, ráhangolás, motiváció: Mese Jégországról. Közös mese szövése egy országról, ahol minden jégből van...</p> <p>A foglalkozás szerkezete:</p> <p>Motiváció: 3 perc</p> <p>Csoportalakítás: 3 perc – udvari foglalkozás</p> <p>Szerepek:</p> <ul style="list-style-type: none">
kisóvónéni, kisóvóbácsi
eszközfelelős
rendfelelős
beszámoló <p>A feladatok megbeszélése: 3 perc</p> <p>Elvárások és a tevékenységek felosztása, a munka menete.</p> <p>Csoportmunka: 15 perc</p> <p>Csoportok beszámolója: 6 perc</p> <p>Értékelés: 3 perc</p> <p>Eszközök:</p> <ul style="list-style-type: none">
– hagyományos, négyzetrácsos jégkockakészítő formában készült, egyforma, szabályos jégkockák
– vízfesték, ecset
– műanyag tálca <p>Fejlesztendő területek:</p> <ul style="list-style-type: none">
– együttműködő képesség, kooperáció
– gondolkodás, érvelés
– alaklátás, formaállandóság fejlesztése
– Gestalt-látás, téri helyzetek
– rész és egész viszonya
– téri irányok, helyzetek a síkban
– vizuális differenciálás

- szándékos figyelem, figyelemkoncentráció
- verbális fejlesztés, kommunikáció
- kreativitás fejlesztése, asszociációs képességek fejlesztése
- szem-kéz koordináció, finommotorika
- szimmetria
- kinezetikus csatorna, keresztcsatornák
- fantázia

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Tervezzétek meg, majd készítsétek el a jégkockákból egy jégházikót!

II. csoport feladata:

Fessétek ki a jégkockákat vízfestékkel és csináljatok belőle egy mintázatot!

III. csoport feladata:

Készítsétek egy képet a jégkockák felhasználásával!

IV. csoport feladata:

Készítsétek jégbarlangot a jegesmedvének!

Feladatsor 20

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Külső világ tevékenységének megismerése Foglalkozás témája: A víz világnapja Foglalkozás típusa: kötött, ismétlő Foglalkozás célja: Kreativitás, alkotókedv kibontakoztatása, fejlesztése Korcsoport: ismétlő nagycsoport (6-7 évesek) A gyerekek számára megfogalmazott téma: Kincsünk, a víz. A foglalkozás szerkezete: Szabályok, szerepek áttekintése, motiváció: 5 perc Csoportalakítás: 3 perc Szerepek: kisóvónéni, kisóvóbácsi   eszközfelelős   rendfelelős   beszámoló Csoportmunka: 15 perc Csoportok beszámolója: (3 × 2) 6 perc Foglalkozás értékelése: (3 × 1) 3 perc Felhasznált eszközök: – színes ceruza   – asztal lapjára felragasztott rajzlap   – színes gyurma   – nagyméretű kék kivágott oldalú kartondoboz   – tárgyak Felhasznált ismeretek: saját tapasztalatok, könyvek, kisfilmek nézegetése, kísérletek a vízzel, séta a kis-Duna-parti tanösvények Fejlesztendő területek: – szándékos figyelem   – kreativitás   – emlékezet   – gondolkodás   – asszociációs készség   – beszédképesség   – alkalmazkodóképesség   – közösségépítés Vizuális tevékenység során: szem-kéz koordináció finommotorika esztétikus munkára törekvés valóság-hű ábrázolás</p>

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Beszélgjétek meg miért hasznos a víz! Kinek van rá szüksége? Mihez tudjuk felhasználni? Rajzoljátok le az ötleteiteket erre a nagy lapra!

II. csoport feladata:

Gondoljátok végig kik élnek a vízben, víz közelében! Gyurmából készítsétek el ezeket az élőlényeket, és rendezzétek be a dobozt aszerint, kit, hol lehet megtalálni a vízben!”

III. csoport feladata:

Gyűjtsetek össze olyan játékokat, tárgyakat a csoportszobából, aminek a köze van a vízhez, ami eszetekbe jut a vízről. Beszélgjétek meg ki, milyen jellegűeket gyűjt!

Közös feladat:

„A vízcseppek nagyon boldogok, mert mindenki hasznos feladattal látta el őket! Az első csoport összegyűjtötte kinek/minek van szüksége vízre, a második csoportban otthont adtak az élőlényeknek, míg a harmadik csoport összegyűjtött minden olyan tárgyat a csoportban, aminek köze van a vízhez. Most figyeljétek meg, melyek azok a dolgok, amire minden csoport gondolt! Rakjátok az első csoport rajzához a hasonló gyurmából készült munkákat, és a szobából összegyűjtött tárgyakat, hogy megnézhessek, mi volt az, ami leginkább eszetekbe jutott a vízzel kapcsolatban!”

A foglalkozás menete, feladatsor

Foglalkozás: Mesefeldolgozás

Foglalkozás típusa: kötött, új

Foglalkozás célja: Anyanyelvi képességek, kreativitás és csapatmunka fejlesztése

A gyerekek számára megfogalmazott téma: Sün Balázs házikója

Korcsoport: nagycsoport (6-7 évesek)

Foglalkozás szerkezete:

Helyszín a tornaterem, 4 fős csoportok kialakítása

Szabályok, szerepek áttekintése: 3 perc

Óvónői motiváció: mese

Csoportalakítás: 2 perc

Csoportmunka: 20 perc

Csoportok beszámolója: 5 perc

A foglalkozás értékelése: 2 perc

Felhasznált eszközök:

- óriás rajzlap, A/4 lap
- tornaeszközök (pad, zsámoly, karikák, ugrókötel, babzsák)
- ceruzák
- ragasztó
- olló
- kartonlapok

Felhasznált ismeretek:

Őszi időjárásról beszélgettünk a gyerekekkel és hogy az állatok hogyan készülnek a télre.

Fejlesztendő területek:

- együttműködési készség
- kommunikációs készség
- problémamegoldó képesség
- kreativitás
- finommotorika
- gondolkodás

Forrásanyag:

Csukás István: *Sün Balázs*

Pedagógus ráhangolása, motivációja

Erdőszélen, erdőszéli tölgy tövében volt egy ház...

Képzeljük el, hogy egy kis időre építészmérnökké változunk. A minap találkoztam Balázssal és megkért engem, hogy tervezzünk egy olyan házat, amibe most már mindannyian elférnek, és végre már nem kell a küszöbön aludnia.

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata: (4 fő)

Itt láttok a földön egy óriás papírt és ceruzákat. Tervezzétek meg a házat, amit el tudtok képzelni Sün Baláznak és a testvéreinek. Beszéljétek meg először, hogy milyen részei lesznek a háznak és ki mit fog ebből megrajzolni!

II. csoport feladata: (4 fő)

Ezen az asztalon láttok mindenféle méretű kartonlapot és ragasztót. Tervezzétek meg közösen, hogy hogy nézzen ki Sün Balázs saját háza!

III. csoport feladata: (5 fő)

Kikészítettem mindenféle tornaeszközt. Legyetek ügyesek és ezek felhasználásával építsétek meg Sün Balázs házat!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Vizuális nevelés, rajz</p> <p>Tevékenységi egység: A Mikulás és a karácsony várása</p> <p>Foglalkozás típusa: gyakorló</p> <p>Szervezeti és munkaforma: kötött, csoportos</p> <p>Tevékenység célja: A csoporton belüli együttműködés erősítése, szociális készség, bizalom erősítése.</p> <p>A gyerekek számára megfogalmazott téma: Mikulásgyárba varázsollak benneteket. Segítsünk a Mikulásnak, mert a lusta manók elfelejtették a díszeket elkészíteni!</p> <p>Korcsoport: nagycsoport 5-6 évesek</p> <p>Tevékenység szerkezete:</p> <p>Szabályok, szerepek áttekintése, motiváció: 2 perc</p> <p>Csoportalakítás: 2-3 perc</p> <p>Szerepek:</p> <ul style="list-style-type: none">
kisóvónéni, kisóvóbácsi
eszközfelelős
rendfelelős
beszámoló <p>Csoportmunka: 15 perc</p> <p>Csoportok beszámolója: 10 perc</p> <p>A tevékenység értékelése: 2-2 perc</p> <p>Felhasznált eszközök:</p> <ul style="list-style-type: none">
– színes ceruzák
– festékek
– filctollak
– krepppapír, színes papír, nagy méretű papír
– ragasztó
– ruhaanyagok
– madzag
– olló <p>Felhasznált ismeretek: A gyerekekben az évek során kialakult egyfajta ízlés, amit jelentősen befolyásoltunk mi, óvónénik. Az óvodában minden évben megrendezésre kerül az adventi kézműves délután, amelyen szülőkkel együtt vesznek részt a gyerekek és közösen díszeket készítünk. Adventi vásárt is szervezünk, ahová szintén díszeket készítünk.</p> <p>Fejlesztendő területek: szociális érzék, finommotorika, szem-kéz koordináció, kreativitás, együttműködés, csapatmunka, „egységben az erő”, segítőkészség, elfogadás fejlesztése</p> <p>Forrásanyag:</p> <p>Adventi meséket olvasunk és hallgatunk már napok óta, amelyekben a Mikulásgyárról és manókról is volt szó. A szülők segítségével könyveket, képeket és mesé-</p>

ket is nézegettünk a témával kapcsolatban (*A suszter manói, Mikulás és a varázsdob, A szegény ember három lánya, Mese a Mikulásról, Levél a Télapóhoz* stb.).

Figyelemfelkeltés, ráhangolás:

A Mikulás nagyon szomorú, mert a csintalan manók elfelejtették a karácsonyi díszeket elkészíteni. Tudtok neki segíteni? Rengeteg díszre van még szükség és nagyon szeretné, ha mindenhová beköltözne a díszekkel a karácsonyi hangulat.

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Készítsetek az asztalon található eszközökből karácsonyi díszeket!

II. csoport feladata

Rajzoljatok egy karácsonyfát gyönyörű díszekkel!

III. csoport feladata

Tervezzetek egy képeslapot a karácsony színeivel!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Mese-vers, külső világ tevékeny megismerése</p> <p>Foglalkozás típusa: kötött, ismétlő</p> <p>Foglalkozás célja: Kreatív gondolkodás fejlesztése.</p> <p>A gyerekek számára megfogalmazott téma: A formák birodalma.</p> <p>Csoport: nagycsoportosok (6-7 évesek)</p> <p>Foglalkozás szerkezete:</p> <p>Szabályok, szerepek áttekintés: 10 perc</p> <p>Csoportalakítás az óvodapedagógus által: 2 perc</p> <p>Három asztalnál helyezkednek el a gyerekek, mind három asztalnál 5 gyermek, heterogén összetételben.</p> <p>Szerepek:</p> <ul style="list-style-type: none">
– kisóvónéni, kisóvóbácsi
– eszközfelelős
– beszámoló
– rendfelelős <p>Csoportmunka: 15 perc</p> <p>Csoportok beszámolója (3 × 2 perc): 6 perc</p> <p>Foglalkozás értékelése (3 × 1 perc): 3 perc</p> <p>Felhasznált eszközök:</p> <ul style="list-style-type: none">
– meséhez eszközök
– papírból készített bábok
– geometriai formák elemei
– rajzlap
– ceruza
– kis zsák <p>Felhasznált ismeretek: előzetes matematikai ismeretek, formákkal ismerkedés</p> <p>Fejlesztendő területek:</p> <ul style="list-style-type: none">
– szókincsbővítés
– tartós figyelem fejlesztése
– gondolkodási és megismerési folyamatok fejlesztése
– alkalmazkodókészség fejlesztése
– együttműködési készség fejlesztése
– formaészlelés erősítése
– vizuális percepció erősítése
– szem-kéz koordináció fejlesztése
– téri tájékozódás erősítése <p>A gyerekek számára megfogalmazott téma: Kiránduljunk a formák birodalmába!</p> <p>Óvónői motiváció: formákról szóló mese előkészítése, mese</p>

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

A geometriai formák elemeiből rakjatok ki közösen egy képet! Gondoljatok ki hozzá egy mesét!

II. csoport feladata:

A különböző formák elemeiből alkossatok tetszőleges szempont szerint csoportokat! Mutassátok be ezeket a halmazokat!

III. csoport feladata:

Tetszőlegesen kiválasztott formák körberajzolásával készítsétek egy képet! Színezzétek ki! Meg tudjátok mondani, hogy melyik elemből rajzoltatok legtöbbet?

Feladatsor 24

A foglalkozás menete, feladatsor

Foglalkozás: Egészség

Foglalkozás típusa: új ismeretet feldolgozó foglalkozás

Foglalkozás célja: Egészséges életmódra nevelés.

A gyerekek számára megfogalmazott téma: Egészséges, mint a makk!

Korosztály: ismétlő nagycsoport (6-7 év)

Foglalkozás szerkezete:

Szerepek áttekintése: 2 perc

Csoportalakítás: 3 perc (4 × 5 fős csoportok)

Szerepek:

- kisóvónéni, kisóvóbácsi
- eszközfelelős
- rendfelelős
- időfelelős
- beszámoló

Csoportmunka: 20 perc

Csoportok beszámolója: 5 perc

A foglalkozás értékelése: 3 perc

Eszközsükséglet:

- zöldség, gyümölcs
- tálca, tányér, vágóeszköz (ez utóbbi a dajka részére)
- csomagolópapír
- rajzeszközök
- kis képek különféle ételekről
- kettő puzzle-kép darabjai (az egyik képen gyerekek fociznak, a másikon tv előtt ül egy gyerek és chipset eszik.)
- különféle tárgyak, eszközök (fogkefe, fogkrém, kólásdoboz, tv-távírányító, fecskendő, gyógyszeres doboz, szappan, csokipapír, labda, cigarettásdoboz)

Fejlesztendő területek:

- együttműködő készség
- tolerancia
- szem-kéz koordináció
- kommunikációs készség
- szókincs bővítés, érvelési készség
- esztétikai érzék
- rész-egész viszony

Figyelemfelkeltés, ráhangolás:

Mese: A víziló, aki félt az oltástól

Beszélgetés egészségről, betegségről, mit tehetünk érte (táplálkozás, mozgás...), mit ne tegyünk/együnk.

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Készítsetek zöldségsalátát! Ügyeljete arra, hogy a zöldségek tiszták legyenek!
(A folyamat felügyeletéhez dajka segít.)

II. csoport feladata:

Csomagolópapírra, hatalmas pocakkal, rajzoljatok egy szomorú és egy vidám embert!

Egyikük egészségesen táplálkozik, a másik egészségtelenül. A pocakjukba rajzoljátok bele az ételeket, amelyektől az egyik vidám és amelyektől a másik szomorú!

III. csoport feladata:

Kettő puzzle-kép darabjai vannak az asztalon ömlesztve. Segítségképp a két kép darabjainak hátoldala különböző színű. Válogassátok szét, és rakjátok ki a képeket! Beszéljétek meg, melyik tevékenység egészséges és melyik egészségtelen! A válaszotokat indokoljátok!

IV. csoport feladata:

Különféle tárgyak, eszközök vannak az asztalon és egy zöld meg egy piros karika. Tegyétek a zöld karikába azt, ami szerintetek hozzájárul az egészségünk megőrzéséhez, a pirosba azt, ami nem. Beszéljétek meg, melyik mire való, és miért kerülnek egyik vagy másik karikába!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Külső világ tevékeny megismerése/vizuális</p> <p>Foglalkozási egység: Föld napja</p> <p>Foglalkozás típusa: gyakorló</p> <p>Szervezeti és munkaforma: kötött, ismétlő, csoportos</p> <p>Foglalkozás célja: A gyerekek közötti együttműködés erősítése, gondolkodás, kreativitás fejlesztése.</p> <p>A gyerekek számára megfogalmazott téma: Élünk környezetbarát módon!</p> <p>Korcsoport: nagycsoport (6-7 évesek)</p> <p>Foglalkozás szerkezete: Szabályok, szerepek áttekintése, motiváció: 3 perc Csoportalakítás: 2 perc Szerepek: kisóvónéni, kisóvóbácsi   eszközfelelős   rendfelelős   beszámoló Csoportmunka: 15 perc Csoportok beszámolója: 5 perc A foglalkozás értékelése: 2 perc</p> <p>Felhasznált eszközök:</p> <ul style="list-style-type: none">
– papír, színes ceruza
– olló, ragasztó
– műanyag kupakok
– műanyag, fém- és papírtárgyak
– sárga, kék és szürke kosárcák
– csomagolópapírra festett földgömb (korábbi közös tevékenység eredménye)
– edényben víz <p>Felhasznált ismeretek: A környezetvédelemmel kapcsolatos tudnivalók: szelektív hulladékgyűjtés, élőlények (állatok, növények) védelme, környezetszennyezés veszélyei.</p> <p>Fejlesztendő területek:</p> <ul style="list-style-type: none">
– gondolkodás
– ismeretek rendszerezése, alkalmazása
– fantázia, alkotókészség
– együttműködési készség
– kommunikációs készség, szókincsbővítés
– problémamegoldó képesség
– eszközhasználat
– finommotorika

Forrásanyag:

A Föld meséje (csaladivilag.hu)

Ráhangelés, motiváció:

A Föld meséje című mese

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:**I. csoport feladata:**

Beszélgétek meg, milyen járművekkel lehet közlekedni, amelyek nem szennyezik a levegőt! A levegő mozgása, a szél hajtja őket, emberi, állati erővel haladnak stb. Rajzoljátok le, majd vágjátok ki azokat és ragasszátok a földgömbünknek arra a részére, ahol közlekedni lehet velük (szárazföldön, vízen, levegőben)! A repülőeszközöket tedd a földgömb mellé!

II. csoport feladata:

Az emberek között sajnos van olyan, aki nem vigyáz a környezetére, eldobálja a szemetet. A folyók, tengerek felszínén is nagyon sok szemét lebeg. Próbáljátok ki, a tárgyak között melyik lebeg és melyik süllyed el! Válogassátok külön őket, majd tegyétek a megfelelő színű gyűjtőedénybe (papír – kék; fém, műanyag – sárga; szürke – vegyes)!

III. csoport feladata:

Rengeteg szemét borítja be a Földet. Gyűjtsük össze és hasznosítsuk újra! Készítsetek képet kupakokból! Díszítsük vele az ovit!

Feladatsor 26

A foglalkozás menete, feladatsor

Foglalkozás: Külső világ tevékeny megismerése

Foglalkozás témája: Madarak és fák napja

Foglalkozás típusa: kötött, ismétlő

A gyerekek számára megfogalmazott téma: Nézz fel! Mit láatsz?

Foglalkozás célja: Kreativitás kibontakoztatása, finommotorika fejlesztése.

Korcsoport: nagycsoport (6-7 évesek)

A foglalkozás szerkezete:

Szabályok, szerepek áttekintése: 2 perc

Csoportmunka: 15 perc

Csoporton belüli szerepek:

- kisóvónéni, kisóvóbácsi
- eszközfelelős
- beszámoló
- időfelelős
- rendfelelős

Csoportok beszámolója: asztalonként 2 perc, összesen 6 perc

A foglalkozás értékelése: asztalonként 1 perc, összesen 3 perc

Felhasznált eszközök:

- nagy méretű csomagolópapír,
- színes papír
- zsírkréta
- keménypapíron madársablon
- olló
- ragasztó
- csoportszobai tárgyak

Felhasznált ismeretek: A Svábhegyen és a Normafán való séta, saját tapasztalatok, könyvek, madárgyűrűző látogatás.

Fejlesztendő területek:

- feladattartás és feladattudat
- emlékezet
- figyelem és gondolkodás
- empátia és alkalmazkodókészség
- kreativitás
- beszédkésztség és kommunikáció
- téri orientáció
- kitartás és önbizalom
- finommotorika
- szem-kéz koordináció

Motiváció: 5 perc

Eszközök előkészítése, piros, sárga és zöld kártyák kiosztása a gyerekeknek.

„Gyertek, nézzünk ki az ablakon! Látjátok a rügyszűfákat és a repkedő madarakat? Ma közösen a csoportszobába is bevarázsoljuk a madarakat és a fákat, mindenki segítségére szükség van!”

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Gondoljátok újra, hogy milyen fákat ismertünk meg az elmúlt hetekben! Válasszatok ki egyet! A csoport feladata, hogy erre a csomagolópapírra a fát rajzolja le zsírkrétával. Emlékezzetek vissza, hogy milyen részei vannak a fának, tervezzétek meg, hogyan helyezitek el a lapon, és beszéljétek meg, ki melyik részén fog dolgozni.

II. csoport feladata:

Gondoljatok azokra a madarakra, amiket már láttunk a madárgyűjűzőben vagy itt az óvoda udvarán! Beszéljétek meg közösen, hogy mi jellemzi őket! A feladatotok: Vágjátok ki a madársablont, majd hozzá színes papírból a tollakat! A tollakat ragasszátok rá a madár testére! Adjatok címet a képeteknek!

III. csoport feladata:

Beszéljétek meg, hogy mire lehet felhasználni a fát és az ötleteiteket rajzoljátok le a csomagolópapírra! A lerajzolt dolgokat vágjátok ki!

Közös feladat:

A megrajzolt fára ragasszuk fel közösen a madarakat és tegyük a fa alá azokat a tárgyakat, amik fából készültek! Majd mindenki mondja el, hogy milyen madarak, fák vagy fából készült dolgok jutottak az eszébe!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Mese</p> <p>Foglalkozás típusa: kötött</p> <p>Foglalkozás célja: Anyanyelvi képességek fejlesztése, kreativitás, finommotorika fejlesztése. csoportkohézió erősítése.</p> <p>Korcsoport: nagycsoport (6-7 évesek)</p> <p>Az foglalkozás szerkezete: Szabályok, szerepek áttekintése, motiváció: 2 perc Csoportmunka: 20 perc Csoportok beszámolója: 5 perc A foglalkozás értékelése: 2 perc</p> <p>Felhasznált eszközök:</p> <ul style="list-style-type: none">
- rajzlap
- kartonpapír
- faágak <p>Felhasznált ismeretek: Az őszi tanult ismereteink felhasználása, a vándormadarokról tanultak hasznosítása, és az itthon maradó madarak gondozása. A mi feladatunk gondjukat viselni.</p> <p>Fejlesztendő területek:</p> <ul style="list-style-type: none">
- együttműködő készség
- kommunikációs készség
- problémamegoldó készség
- kreativitás
- finommotorika
- gondolkodás <p>Forrás anyag: Móra Ferenc <i>A cinege cipője</i></p> <p>A pedagógus motivációja <i>„Hűvös szelek járnak, nagy bánata van a cinegemadárnak, délre szeretne menni, de cipőt az árva sehol sem tud venni...”</i> <i>Találkoztam a kis cinegével és tőle tudom, hogy sajnos nem sikerült elutaznia délre, mert nem kapott cipőcskét, így itt kell töltenie a telet.</i> <i>Arra gondoltam készthetnénk egy kényelmes kis madárházat számára, amiben átvészelheti a hideg telet.</i></p> <p>A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok: I. csoport feladata: Előttetek van egy nagy papír. Próbáljátok lerajzolni, hogy hogyan is nézne ki a madárház!</p>

II. csoport feladata:

Az asztalon különböző dolgokat láttok, ragasztó, papírdoboz, hurkapálca, kartonpapír. Ti lesztek a mérnök csapat. Készítsetek egy madárlakot!

III. csoport feladata:

Egy madárlakot nektek kell kidíszíteni és néhány olyan dolgot rakni bele, amire a mi kis cinegénknek szüksége lehet (asztal, szék, ágy). Hogyan tudnánk a legkényelmesebbé tenni a cinege számára.

A csoportok beszámolója: Mindegyik csoportból valaki elmondja, hogy hogyan is indultak el, hogyan sikerült a feladatot megoldani. A nehézségeket átbeszéljük.

A csoportmunka értékelése: Elmondjuk közösen, mindazt, ami nehézséget okozott, azt ami könnyen ment és hogy ki az, akinek tetszett a feladat és ki az, akinek nem

A foglalkozás menete, feladatsor

Foglalkozás: Külső világ tevékeny megismerése

Foglalkozás típusa: kötött, gyakorló

A gyerekek számára megfogalmazott téma: „Egészséges, mint a makk!”

Korcsoport: nagycsoport (5-6 évesek)

A foglalkozás szerkezete:

Szabályok, szerepek áttekintése, motiváció: 3 perc

Csoportalakítás: 2 perc

Szerepek:

kisóvónéni, kisóvóbácsi

eszközfelelős

rendfelelős

beszámoló

Csoportmunka: 15 perc

Csoportok beszámolója: 5-5 perc

A foglalkozás értékelése: 2-2 perc

Felhasznált eszközök:

- csomagolópapír
- ceruzák
- ollók
- ragasztók
- újságok
- zöldségek, gyümölcsök, egészségtelen nassolnivalók
- kendő, szalvéta, foggiszkalók

Felhasznált ismeretek: egészséges-egészségtelen ételek ismerete

Fejlesztendő területek: kreativitás, logikus gondolkodás, szociális kapcsolatok erősítése, együttműködő képesség, problémamegoldó képesség, rész-egész viszony, ok-okozati összefüggések, kommunikáció, szókinccs bővítése

Motiváció

Káposzta vagy répa? játék:

„Ti, tizenegyen álljatok a szőnyeg egyik oldalára, ti lesztek a káposzták, ti pedig velük szembe, ti lesztek a répák. Ha valaki hallja a zöldségnevét, csinálnia kell egy guggolást. Aki elrontja, kiesik a játékból és...”

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Rajzolatok külön lapra egy egészségesnek és egy egészségtelennek kinéző embert, azután keressetek az újságokban egészséges és egészségtelen ételek, italok képeit és ragasszátok fel a megfelelő rajzhoz!

II. csoport feladata:

Több, virág alakú lapot láttok, mindegyik közepén egy képpel (tehén, búza stb.). A virágszirmokba rajzoljatok olyan dolgokat, amik a középső képből vagy annak valamilyen felhasználásával készülhet (pl. tehén: tej, sajt)!

III. csoport feladata:

Egészséges harapnivalót fogtok készíteni. Sokféle hozzávalót láthattok az asztalon, ezekből állítsátok össze minél több, különböző, egyszerre bekapható egészséges falatkát!

Feladatsor 29

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Mesélés</p> <p>Foglalkozás típusa: kötött, gyakorló</p> <p>Foglalkozás anyaga: Szutyeyev: <i>Az alma</i> című mese feldolgozása</p> <p>Foglalkozás célja: Kreatív alkotóképesség fejlesztése.</p> <p>A gyerekek számára megfogalmazott téma: „Alma, alma, de kerek...”</p> <p>Korcsoport: nagycsoport (6 évesek)</p> <p>Foglalkozás szerkezete:</p> <p>Alapelvek, szerepek áttekintése, óvónői motiváció: 8 perc</p> <p>Csoportalakítás: 2 perc</p> <p>Szerepek:</p> <ul style="list-style-type: none">
kisóvónéni, kisóvóbácsi
eszközfelelős
beszámoló
rendfelelős <p>Csoportmunka: 15 perc</p> <p>Csoportok beszámolója: 5 perc</p> <p>Foglalkozás értékelése: 2 perc</p> <p>Felhasznált eszközök:</p> <ul style="list-style-type: none">
– A/4-es rajzlap
– színes ceruza
– zsírkréta
– filc
– fejdíszek <p>Felhasznált ismeretek: A mese korábbi bábozása.</p> <p>Fejlesztendő területek:</p> <ul style="list-style-type: none">
– együttműködő képesség
– kommunikációs készség, beszédkészség, szókincsbővítés
– problémamegoldó képesség
– kreativitás
– finommotorika
– emlékezet
– fantázia <p>Pedagógus ráhangolása, motivációja: Meserészlet kirakása puzzle-ból.</p> <p>A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:</p> <p>I. csoport feladat: Rajzoljátok le a mese egy részletét!</p> <p>II. csoport feladat: Találjátok ki új befejezést a mesének!</p>

III. csoport feladat:

Bújjatok az állatok bőrébe! Dramatizáljátok el a mese egy részletét! Az asztalon található fejdíszek döntsék el, hogy ki melyik szerepet játssza el!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Környezetismeret, külső világ megismerése Foglalkozás típusa: kötött, ismétlő, csoportos Foglalkozás anyaga: közlekedési/utazási ismeretek, szabályok elmélyítése Foglalkozás célja: Együttműködés és kreativitás fejlesztése. A gyerekek számára megfogalmazott téma: Utazás földön, vízen, levegőben. Korcsoport: nagycsoport, ismétlő nagycsoport (6-7 évesek) A foglalkozás menete: Szabályok, szerepek áttekintése, motiváció: 3 perc Csoportalakítás: 2 perc Szerepek: kisóvónéni, kisóvóbácsi   eszközfelelős   rendfelelős   beszámoló Csoportmunka: 15 perc Csoportok beszámolója: 6 perc Foglalkozás értékelése: 4 perc Felhasznált eszközök: – csomagolópapír   – rajzlap   – filctoll   – zsírkréta   – olló   – ragasztó   – legó Fejlesztendő területek: – együttműködő képesség   – ismeretek rendszerezése   – gondolkodás   – fantázia, kreativitás   – problémamegoldó készség   – szem-kéz koordináció   – téri tájékozódás   – finommotorika (vizuális kifejezőkészség, eszközhasználat) Felhasznált ismeretek: A közlekedés projekten belül megismert különböző járművek, valamint a közlekedés (KRESZ), és az utazás szabályai. (Csoportos kirándulás tömegközlekedéssel, KRESZ-tanpálya használata, <i>Közlekedj okosan</i> című mese/diafilm) Figyelemfelkeltés, ráhangolás: Találós kérdések, melyek megoldásai egy-egy közlekedési eszköz</p>

Motiváció: *Frici már sokat hallott a városról és az ott közlekedő járművekről, de még sosem járt ott. Egy nap azonban úgy gondolta, felkerekedik, és nekiindul a város forgatagának. Mutassátok meg Fricinek, hogy milyen eszközökkel tud közlekedni és segítsetek neki a közlekedés szabályait megtanulni! (Frici a csoport plüssfigurája)*

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Csomagolópapírra rajzoljatok egy olyan várost, amelyben különböző közlekedési eszközök, járművek közlekednek! A rajzotokhoz keressetek olyan dalt vagy monódót, amelyben egy vagy több jármű szerepel!

II. csoport feladata:

Készítsetek Legóból különböző járműveket! Gondoljatok a vízre és a levegőre is!

III. csoport feladata:

Rajzoljatok közlekedési jelzőlámpákat, táblákat! Vágjátok ki őket és helyezzétek a csoportszoba közlekedési szőnyegére!

Összegző, záró feladat:

A rajzolt város terepasztalként való használata: a készített legójárművek és a kivágott közlekedési jelzőlámpák, táblák elhelyezése a városban. Ha van olyan jármű, mely számára nincs közlekedési lehetőség (pl. ha van vonat, de nincs sín), annak pótlása. Frici körbevezetése a városban.

Feladatsor 31

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: karácsony, rajzolás, festés, mintázás, kézimunka (karácsony témakörben)</p> <p>Foglalkozás típusa: gyakorló</p> <p>Foglalkozás célja: Karácsonyi ajándékok készítése a szülőknek.</p> <p>A gyerekek számára megfogalmazott téma: „Jaj, de szép a karácsonyfa, ragyog rajta a sok gyertya.”</p> <p>Csoport: nagycsoport (6-7 év)</p> <p>A foglalkozás szerkezete: Ráhangelődés, motiváció: 2 perc Csoportalakítás, csoportmunka: 15 perc</p> <p>Szerepek: kisóvónéni, kisóvóbácsi anyagfelelős eszközfelelős rendfelelős beszámoló</p> <p>Megbeszélés, értékelés: 3 perc</p> <p>Felhasznált eszközök:</p> <ul style="list-style-type: none">
– színes kartonok, színes papírok, mintás papírok
– ollók
– ragasztók
– többféle színű főzött só-liszt gyurma
– kiszúró formák
– sodrófa, nyújtódeszka
– gyöngyök, flitterek, csillámpor
– szalagok
– előre kivágott karton karácsonyfa
– csillámos ragasztó
– filctollak, ceruzák, zsírkréták
– különböző formájú formalyukasztók <p>Felhasznált ismeretek: Beszélgetés a karácsonyi szokásokról, hagyományokról. Karácsonyi díszek megnézése, megtapogatása, karácsonyfa feldíszítése, színező színezése.</p> <p>Fejlesztendő területek:</p> <ul style="list-style-type: none">
– finommotorika
– szem-kéz koordináció
– kreativitás
– fantázia
– színek

- gondolkodás
- figyelem
- komponáló képesség
- együttműködő képesség
- kommunikációs készség
- problémamegoldó képesség

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Szeretnénk egy szép karácsonyi képeslapot küldeni szüleiteknek. Készítsétek el az asztalon található anyagok felhasználásával! Használjátok a karácsonyi motívumokat! Több képeslapot is csinálhattok!

Egyéni feladat: Az ollóhasználatban magabiztos gyermek vágja ki a szükséges darabokat!

II. csoport feladata:

Készítsétek az otthoni karácsonyfára gyurmadíszeket! Bármilyen formájú, színű dísz létrehozhattok! Az előtettek található eszközöket használjátok!

Egyéni feladat: Ügyesebb gyermek nyújtsa ki a gyurmát sodrófával!

III. csoport feladata:

Találjátok ki papírdíszeket a papírkarácsonyfára, és készítsétek el őket az asztalon található anyagok, eszközök felhasználásával! Ha készen vagytok, díszítsétek is fel a fát!

A foglalkozás menete, feladatsor

Foglalkozás: Környezetismeret

Foglalkozás típusa: kötött, ismétlő

Foglalkozás célja: Egészséges táplálkozás, életmód, a fogaink védelme.

A gyerekek számára megfogalmazott téma: „Olyan egészséges legyek mint a makk”

Korcsoport: nagycsoport (6-7évesek)

A foglalkozás menete:

Szabályok, szerepek áttekintése: 3 perc

Csoportalakítás, ráhangolás: 7 perc

Szerepek:

- kisóvónéni, kisóvóbácsi
- eszközfelelős
- időfelelős
- segítségfelelős
- beszámoló

Csoportmunka: 15 perc

Csoportok beszámolója: 10 perc

A foglalkozás értékelése: 2 perc

Felhasznált eszközök:

- mintás doboz
- kis képek
- boríték képekkel
- színes ceruzák-filcek
- fogkefe, fogmosó eszközök
- kis kosár
- olló

Felhasznált ismeretek:

Fogászati látogatás, piaci séta tapasztalatok, közös *Cérna Peti* diafilm megnézése.

Fejlesztendő területek:

- együttműködő képesség
- kommunikációs készség (szókincsbővítés, kifejezőkészség, beszédkészség)
- logikai következtetés mint gondolkodási művelet gyakorlása
- kreativitás, finommotorika
- problémamegoldó készség, empátia gyakorlása
- téri tájékozódás (síkban), laterancia fejlesztése

Óvónői motiváció:

Segédlet:

Egy „varázsdoboz” különböző egészséges és egészségtelen élelmiszerekkel, tárgyakkal *Képzeljétek el, hogy szombaton egy aranyos óvodás (aki olyan kedves, ügyes és okos, mint ti), vásárolni ment az anyukájával. Mindenféle dolgokat vettek és arra kért, hogy hozzam el nektek megmutatni, amiket ő*

választott. Mit gondoltok, vajon miért ezeket küldte? Segítsünk neki a válogatásban és abban, hogy milyen tanácsokkal látnátok el még őt!

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Készítsetek együtt egy „egészséges képet”, majd ha kiszíneztétek, vágjátok szét annyi részre, ahány dolgot rárajzoltatok! Így lesz egy szép puzzle-játékotok.

II. csoport feladata:

Ebben a borítékban különböző egészséggel kapcsolatos dolgok és cselekvések képeit találjátok. Rendezétek sorba tetszés szerint közösen úgy, hogy egy szép mesét, történetet tudjatok róla nekünk elmondani!

III. csoport feladata:

Gyűjtsetek össze, majd mutassatok be egészséget segítő és károsító sportokat, tevékenységeket!

IV. csoport feladata:

Az egészséggel, egészséges életmóddal kapcsolatban készítsetek közösen egy új memóriajátékot és adjatok is neki egy új játéknevet!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Külső világ tevékeny megismerése – vizuális tevékenység</p> <p>Foglalkozás típusa: ismétlő, ismeretelmélyítő, kötött foglalkozás</p> <p>Foglalkozás anyaga: háziállatok tulajdonságai</p> <p>Foglalkozás tartalma: Háziállatok tulajdonságainak felelevenítése („Hány lába van? Mi fedi a testét? Mivel táplálkozik? Mi a haszna?”) Élőhelyük meghatározása (szókincsbővítés: ól, karám, istálló stb.)</p> <p>Foglalkozás céljai: <i>Nevelési feladatok:</i> anyanyelvi fejlesztés az új kifejezések használatával, szókincs-bővítés, együttműködési készség fejlesztése közös munka során <i>Didaktikai feladatok:</i> a háziállatokkal kapcsolatos ismeretek elmélyítése, bővítése, előhívása, figyelem, koncentráció, illetve kézügyesség, kreativitás fejlesztése a háziállatok élőhelyének megrajzolása közben.</p> <p>A gyerekek számára megfogalmazott téma: „Építsünk” farmot!</p> <p>Korcsoport: középső csoport</p> <p>Foglalkozás szerkezete: Alapelvek, szerepek áttekintése: 3 perc Óvónői motiváció: 5-10 perc – A korábbról már ismert <i>A brémai muzsikusok</i> című mese elmesélése. Csoportalakítás: a múlt alkalommal alakított csoport marad, de a csoportban a gyerekek által betöltött szerepek változnak, rotálódnak. Szerepek: kisóvónéni, kisóvóbácsi   eszközfelelős   beszámoló   rendfelelős Csoportmunka: 20 perc Csoportok beszámolója: 5 perc Foglalkozás értékelése: 2 perc</p> <p>Eszközök:</p> <ul style="list-style-type: none">
– nagy méretű papír
– zsírkréták
– színes ceruzák
– az állatokat ábrázoló képek
– ragasztó <p>Fejlesztendő területek:</p> <ul style="list-style-type: none">
– gondolkodási folyamatok fejlesztése
– kreativitás
– fantázia
– különbözőségek-hasonlóságok felismerése

- síkbeli tájékozódás
- rész-egész
- problémamegoldó képesség
- kommunikációs készség, beszédkészség, szókincsbővítés
- együttműködő képesség
- szem-kéz koordináció és kézügyesség
- kifejezőkészség

Figyelem felkeltés, ráhangolás, motiváció: *Háziállatok képeinek bemutatása és beszélgetés róluk, a hasznukról.*

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Rajzoljatok egy baromfiudvar! Legyen benne madár és emlősállat is! Rajzoljátok meg a lakóhelyüket is! Színezzétek ki és mutassátok be az állatokat a többi csoportnak!

II. csoport feladata:

A kosárban műanyag állatokat találtok. Csoportosítsátok őket tetszőleges szempont szerint! Mutassátok be az állatok képzett csoportokat! Lehetséges lenne más csoportosítás is? Vitassátok meg!

III. csoport feladata:

Egy baromfiudvaron élő állatok etetéséről kell gondoskodnotok. A képek közül válasszátok ki azokat, amellyel az állatokat etetnétek! Az enivalók szerint csoportosítsátok az állatokat!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Komplex ismeretek megszerzése</p> <p>Foglalkozás típusa: kötött, mikrocsoportos</p> <p>Korcsoport: ismétlő nagycsoport (6-7 évesek)</p> <p>Foglalkozás anyaga: mézeskalács ház, város, illetve formák készítése, karácsonyra hangolódás, karácsonyi dalok éneklése.</p> <p>Foglalkozás célja: kreatív építő ábrázoló képesség fejlesztése, zenei képességek fejlesztése</p> <p>A foglalkozás menete:</p> <p>Motiváció: 5 perc</p> <p>Szerepek:</p> <ul style="list-style-type: none">
kisóvónéni, kisóvóbácsi
pedagógiai asszisztens
eszközfelelős
beszámoló <p>Feladatok megbeszélése: 3 perc – elvárások és tevékenységek felosztása, munkamenete</p> <p>Csoport munka: 20 perc</p> <p>Csoportok beszámolója: 5 perc</p> <p>Értékelés: 3 perc</p> <p>Eszközök:</p> <ul style="list-style-type: none">
– mézeskalács tészták, amit már előzőleg begyúrtunk, kiszaggattunk és kisüdtünk. (ház alkatrészei: oldalai, teteje, csillag, üstökös, hold, fenyő, szív, angyal, maci)
– díszítő gyöngyök, cukrok, tortadarák, kókuszreszelék
– fehér és színes tojáshabok (piros, fehér, zöld – cékla- és spenótporral megszínezve) Nincs íze, viszont szép színeket lehet kikeverni belőle és egészséges, nem úgy, mint a mesterséges ételszínezékek.
– habzsák
– kanál
– kenőlapát
– színes textilszalag <p>Fejlesztendő terület:</p> <ul style="list-style-type: none">
– kreativitás, esztétikai érzék, együttműködés
– tájékozódás síkban és térben, szimmetria
– ábrázolás, gondolkodás
– érvelés, kommunikáció, kooperáció
– figyelem, koncentráció, kitartás
– szem-kéz koordináció
– finommotorika, térlátás
– közös éneklés élménye

Ráhangelés, motiváció:

Közeleg a karácsony, ellátogatunk együtt mézeskalács országba, ahol minden mézeskalácsból készült. A házak, a fenyőfák, a kerítés, a domb is mesébe illő finom cukrokkal és tojáshabbal van díszítve. Ínycsiklandó illata van. A karácsony hangulatát idézzük. Mit gondoltok, jó lesz?

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Terveztek és építsetek meg egy mézeskalács falut közösen és díszítsétek ki szépen úgy, ahogy ti szeretnétek!

II. csoport feladata:

Keressetek karácsonyi dalokat! Állítsatok össze egy dalsokrot, amit majd adjatok elő a társaitoknak!

III. csoport feladata:

Készítsétek el gyurmából a falu karácsonyfáját! Tegyetek rá díszeket is! A díszek különböző formájúak legyenek!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Rajzolás, festés, mintázás, kézimunka Foglalkozás típusa: kötött, gyakorló Foglalkozás anyaga: mézeskalácskészítés Foglalkozás célja: Kreatív alkotóképesség fejlesztése. A gyerekek számára megfogalmazott téma: „Süssünk, süssünk valamit...” Korcsoport: ismétlő nagycsoport (6-7 évesek) Foglalkozás szerkezete: Szabályok, szerepek áttekintése: 3 perc Óvónői motiváció: 2 perc – Süssünk, süssünk valamit című dal eléneklése Szerepek: kisóvónéni, kisóvóbácsi   eszközfelelős   beszámoló   rendfelelős Csoportmunka: 25 perc Csoportok beszámolója: 9 perc Foglalkozás értékelése: 2 perc Eszközök: – begyúrt mézeskalács tészta adagokra szedve   – terítő   – kötények   – sodrófa   – süteménykiszúrók (többféle)   – kenőtoll   – felvert tojásfehérje   – díszítő cukorka   – mogyoró, kókusz reszelék, szezám, dió, mák, tökmag   – tálcák   – kartonlap   – olló   – díszítőtoll   – papír kiszúró   – karácsonyi kötöző Ismeretek: A hozzávalókkal már korábban megismerkedtek a gyerekek, közösen mértük a tészta hozzávalóit, gyúrtuk és osztottuk adagokra. Többször gyakorolták már a tészta kinyújtását, így egyedül is boldogulnak vele. Fejlesztendő területek: – problémamegoldó képesség   – kommunikációs készség, beszéd-készség, szókincs-bővítés, kifejező-készség   – együttműködő képesség</p>

- szem-kéz koordináció
- gondolkodás
- finommotorika
- téri tájékozódás
- formaészlelés
- rész-egész
- kreativitás
- fantázia

Figyelemfelkeltés, ráhangolás, motiváció: *A karácsonyi ünnepségre fogunk mézeskalács figurákat készíteni. Beszéljük meg, hogy hogyan kapcsolódik a mézeskalács a karácsonyhoz!*

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Készítsetek kínálótálat a szülők részére! Ezen a tálon csak állatfigurákat ábrázoló sütemények lehetnek. Készítsetek el őket!

II. csoport feladata:

A karácsonyi ünnepségen már itt fog állni egy fenyőfa. Készítsetek kerek díszeket a fára. Kérem, hogy a díszek legyenek szépen dekorálva! Ehhez a kosárban találtok anyagot.

III. csoport feladata:

A dajka néni sokat tud mesélni a karácsonyi előkészületekről. Éppen mézeskalács figurákat gyúr. Menjete ki hozzá, segítsenek neki és süssetek együtt vele!

Feladatsor 36

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Külső világ tevékeny megismerése; környezet Foglalkozás típusa: ismétlő, rendszerező Foglalkozás célja: Állatkerti élmények feldolgozása. Meglévő ismeretek rendszerezése. Korcsoport: nagycsoport Élményszerzés: Séta az állatkertben. Ráhangelő játék: <i>Én elmentem a vásárba...</i> dal éneklése</p> <p>A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:</p> <p>I. csoport feladata: Hoztam nektek állatos képeket. Válogassátok szét őket tetszőleges szempont szerint! Ha egy állatkerti kifutót kellene készítenetek, mely állatokat rakhatnátok együtt és melyeket nem? Miért?</p> <p>II. csoport feladata: Készítsetek kifutót a csoportszobában található állatoknak! Melyik állatot nem tettétek a kifutóba és miért?</p> <p>III. csoport feladata: Gyűjtsetek olyan állatokat, amelyeneket az állatkertben láttunk! Bújjon mindenki egy állat bőrébe és mutatkozzon be!</p> <p>IV. csoport feladata: Találjatok ki az állatkertben látott állatokhoz találós kérdést! A megfejtést a csoport tagjainak tegyétek fel!</p>

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Külső világ tevékeny megismerése Foglalkozás típusa: rendszerező, ismétlő Foglalkozás célja: A meglévő ismeretek rendszerezése a járművekről. Élmények feldolgozása. Korcsoport: nagycsoport Ráhangoló játék: Közlekedési járművek memóriajáték. Közlekedési eszközök építése túsiból.</p> <p>A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:</p> <p>I. csoport feladata: Hoztam nektek közlekedési eszközökről, járművekről képeket. Csoportosítsátok őket tetszőleges szempont szerint! Milyen szempont szerint lehetett volna még csoportosítani őket?</p> <p>II. csoport feladata: Soroljátok fel, hogy milyen közlekedési eszközökkel utaztatok már! Beszéljétek meg, hogy melyik járműnek mi az előnye! Szavazzatok arról, hogy melyik jármű a legnépszerűbb a csoportban! Válaszotokat indokoljátok!</p> <p>III. csoport feladata: Nektek kell újra berendezni a Közlekedési Múzeumot. Milyen járműveket tennétek be az épületbe és melyeket hagynátok kint a látogatók számára? Válaszotokat indokoljátok!</p> <p>IV. csoport feladata: Beszéljétek meg, hogy a családok tagjai milyen járművet használnak munkába járáshoz, az óvodába utazáshoz, bevásárláshoz, nyaraláshoz! Melyik jármű volt a leggyakrabban említve? Döntsétek el, hogy ezzel a járművel való utazás olcsó-e a család számára!</p>

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Külső világ tevékeny megismerése, környezet</p> <p>Foglalkozás típusa: ismétlő, rendszerező</p> <p>Foglalkozás célja: Élmények feldolgozása, ismeretek rendszerezése.</p> <p>Korcsoport: nagycsoport</p> <p>Élményszerzés: Séta a piacon.</p> <p>Ráhangelő játék: piacos játék, zöldség memória</p> <p>A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:</p> <p>I. csoport feladata: Alakítsatok ki a piacon egy zöldséges standot! Beszéljétek meg, hogy milyen zöldségeket árulnátok! Legalább egy kevésbé ismert zöldséget is áruljatok! Rajzoljátok le a standotokat!</p> <p>II. csoport feladata: Az óvoda konyhájában sokszor van zöldségből készült étel. Gyűjtsétek össze azokat a zöldségeket, amelyekből ételek készülhetnek! Nevezzétek meg az ételeket! Rajzoljátok le azt az ételt az összegyűjtöttek közül, amelyikhez a legtöbb zöldséget használjuk fel!</p> <p>III. csoport feladata: Keressetek zöldségről készült képeket az újságokban! Vágjátok ki őket! Készítsetek faliképet belőlük a csoportszoba falára!</p> <p>IV. csoport feladata: Keressetek olyan zöldségeket, amiket megesznek az állatok is! Melyik állatnak melyik zöldséget adnátok? Rajzoljátok le az állatokat és melléjük a zöldséget, amelyet fogyaszthatnak!</p>

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Külső világ tevékeny megismerése</p> <p>Foglalkozás típusa: tevékenykedtetés</p> <p>Foglalkozás célja: Az őszi gyümölcsök témakör keretében, a dió megismerése: színe, alakja, tapintása, íze.</p> <p>A gyerekek számára megfogalmazott téma: „De jó a dió...”</p> <p>Korcsoport: mozgássérült és halmozottan sérült, nem beszélő, 3 és 4 év közötti kiscsoportos óvodások (7 fő)</p> <p>A tevékenység szerkezete: Szabályok, szerepek áttekintése, ráhangolódás Mese: <i>A beteg diófa</i> (bemutató bábokkal) 5 perc Csoportalakítás: 2 perc – 2 csoport (3 és 4 fős) Szerepek: kisóvónéni, kisóvóbácsi   anyagfelelős   rendfelelős   eszközfelelős Csoportmunka: 10 perc Csoportok beszámolója: 4 perc A foglalkozás értékelése: 4 perc</p> <p>Felhasznált eszközök:</p> <ul style="list-style-type: none">
– őszi gyümölcsök (dió, alma, körte)
– nagy fák
– kosarak
– bábok <p>Felhasznált ismeretek: gyümölcs (alma, körte, dió)</p> <p>Alkalmazott kulcskompetenciák:</p> <ul style="list-style-type: none">
– matematikai kompetenciák
– szociális kompetenciák
– kezdeményező és vállalkozói kompetenciák <p>Fejlesztendő készség-képesség területek:</p> <ul style="list-style-type: none">
– együttműködési készség
– pozitív motiváció kialakítása
– kommunikációs készség fejlesztése
– megoldások tervezése, kivitelezése <p>Ráhangolódás A mese bemutatása bábokkal (<i>A beteg diófa</i>) <i>Kerek erdő közepén állt az öreg diófa. Odvában lakott a bagoly, ágain madarak fészkeltek. De nemcsak a madárnemzetség szerette ilyen nagyon a fát, hanem a kislány, Janka is, aki gyakran üldögélt nyáron a levelek, ágak nyújtotta hűsítő ár-</i></p>

nyékban, máskor a legerősebb ágán hintázott, énekelgetve, dudorászgatva. (**hintá, palinta...**) Egyik nap azonban nagyon megijedt Janka, a kedves kis fája a tavasz közepén elhullatta összes levelét, szinte teljesen csupaszon állt a zöld tisztás közepén. Janka sírt-sírdogált, nem mert hintázni sem, mert félt, hogy a fácska annyira meggyöngült, hogy már őt sem bírja el.

Arra járt az erdész, a madarak-fák barátja. Észrevette a kislány bánatát, mindjárt sietett, hogy megvigasztalja. Ahogy a fa mellé ért, rögtön látta, hogy nagy a baj. Janka nagyon aggódott.

– Mi a baja a diófának, miért nincs már levele, miért gyöngék az ágai?

– A mi drága diófánkat megtámadták a férgek, belülről rágják, pusztítják.

– Tudunk rajta segíteni? Mond, hogy tudunk, kedves Erdész bácsi!

– Mi nem tudunk, de ismerek valakit, aki igen!

Jankának felderült az arca: – Akkor hívjuk őt ide, azonnal! Ki az, ki az, ismerem?

– Ő az erdei fák doktora.

– Az erdei fák doktora? Hol lakik?

– A fákon él.

– A fákon van a háza?

– Ő nem ember ám! Mindjárt meglátod, kiről beszélek, amint visszaérünk. Addig is vigyázz a fákra!

Az erdész elment, de nem sokkal később visszatért, fölötte egy különleges madár repült.

– Ő a harkály, a fák doktora! Éles csőrével kiszedegeti a férgeket az üregekből, a fa törzséből.

A harkály azonnal munkához is látott! Janka ámulva nézte, hogyan dolgozik. Úgy megörült, hogy kedvenc fája meggyógyul, hogy az erdőszel együtt mindjárt dalra is fakadt: (**Harkály kopogat...**)

A fa hamarosan meggyógyult, megerősödött, leveleket hajtott, Janka újból hintázhatott rajta!

A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:

I. csoport feladata:

Csináljatok a másik csoport számára egy kitalálós játékot! A zsákba rakjatok mindenféle gyümölcsöt (diót is) és a társaitoknak tapintással meg kell állapítaniuk, hogy milyen gyümölcsöt fogtak meg. Aki a diót „húzza”, annak be kell mutatnia ezt a gyümölcsöt.

II. csoport feladata:

Készítsetek társasjátékot a dióról!

A foglalkozás menete, feladatsor
<p>Foglalkozás: Kézműveskedés</p> <p>Foglalkozás típusa: rajzolás, ragasztás, formaalkotás</p> <p>A foglalkozás célja:</p> <ul style="list-style-type: none">
– húsvéti témakör elmélyítése
– egyéni elképzelések megvalósítása
– fantázia fejlesztése
– kézügyesség fejlesztése
– rész-egész
– sorrendiség gyakorlása <p>A gyerekek számára megjelölt foglalkozáscím: Húsvéti készülődés, hagyományok megismerése.</p> <p>Korcsoport: nagycsoportos óvodások</p> <p>A foglalkozás menete: Ráhangelés: 10 perc Képek nézegetése projektoron keresztül tojásfestésről, hagyományos népi motívumos díszítésről. (csipkémotívumok, tojáspatkolás) Falusi népi hagyományos festési technikákról. (batikolt tojásfestésről) Beszélgetőkör a húsvétal kapcsolatban:</p> <ul style="list-style-type: none">
– Eddig tanult énekek felelevenítése
– Ki emlékszik a húsvéti ráhangolódásra a Vajdahunyad várában, ahol egy néprajz szakos tanárnő tartott nekünk interaktív előadást?
– Ki, hogy ünnepli a húsvétot?
– Tartják-e a családban a locsolkodást szokását?
– Vannak-e a családban hagyományos húsvéti ételek? <p>A csoportok számára kijelölt, azonos központi témában, eltérő feladatok:</p> <p>I. csoport feladata: A kifűjt tojásokból készíttetek madarakat! A madarak a szívárvány minden színében pompázzanak!</p> <p>II. csoport feladata A kifűjt tojásokat díszítsetek a húsvéthoz illő motívumokkal! A csoportlétszámnál két tojással többet készíttetek el! Azt kérem, hogy minden tojáson legyen olyan motívum, amelyik mindegyiken megtalálható!</p> <p>III. csoport feladata: Készíttetek húsvéti meghívót a szülők részére! Döntsétek el, hogy mi lenne a legszébb, a leginkább a húsvéthoz illő jelkép, dekoráció rajta!</p>

IV. csoport feladata:

Készítsetek díszes só-liszt tojást! A só-liszt gyurmatojásokhoz előkészítettem tálcákba különféle terméseket: bab, kukorica, napraforgómag, borsó, fél borsó). Készítsetek a gyurmából tojásokat, majd díszítsétek a tálcákba tett magokkal.

A KIP-mintafeladatok végére értünk. Mint látható, a KIP-foglalkozás során fontos a felnőtt utasításának, beavatkozásának a visszaszorítása, a gyerekek önálló, a kiosztott szerepeknek megfelelő munkavégzésének erősítése, a szerepek rotációja, amely rotáció a különböző helyzetekben való megfelelést, az eltérő képességek kibontakoztatását biztosítja. A program által javasolt, érdekes, több megoldást kínáló, sok önálló munkát igénylő feladatok innovatív problémamegoldást, alkotó gondolkodást, leleményességet, esetleg művészi (zene, tánc, rajz stb.) képességet igényelnek. Ezek a feladatok speciális eszközöket nem igényelnek. A feladatok nyitott végűek, amelyek elősegítik a gyerekek egymás közötti interakcióját, és egy központi téma köré csoportosulnak. A cél a feladatok összeállításánál a gondolkodás fejlesztése, egy téma több oldalról történő megközelítése, megértése, feldolgozása, a közös munka végzése. A program elengedhetetlen része a státuszkezelés (K. Nagy, 2012, 2015).

A pedagógus állandóan erősíti a csoport tagjaiban azt a tudatot, hogy mind a csoport, mind a csoportban az egyén, képes a feladat sikeres véghezvitelére. Előtérbe kerül annak tudatosítása, hogy a feladatok megoldásához történő egyéni hozzájárulás a csoport sikerének záloga. A pedagógus a gyerekek munkája során csak akkor veszi át az irányító szerepet, ha az elkerülhetetlen, viszont gyakran ösztönzi őket a gondolkodásra és együttműködésre. A gyerekek között kialakult különbségeket azzal próbálja meg kezelni, hogy olyan feladatokat választ, amelyek lehetővé teszik a csoporttagok egyenrangú szerepvállalását a munkában.

A KIP-óra való felkészülés több időt és energiát igényel, mivel, ha egy nagy csoporton belül négy kis csoport tevékenykedik csoportonként 4-5 fővel, akkor ez azt jelenti, hogy 4-5, nyitott végű, innovatív gondolkodásra alkalmas csoportfeladatot kell kigondolni az adott témával kapcsolatban.

A KIP-et az óvodákban tetszőleges gyakorisággal, de legalább a foglalkozások 20%-ban érdemes alkalmazni. Ez a gyakoriság lehetővé teszi, hogy a csoportban dolgozó gyerekek kellőképpen meggyőződjenek az általuk elsajátított viselkedés helyességéről vagy helytelenségéről, valamint alkalmuk adódik képet formálni arról, hogy a szerepük teljesítésének értelmezése egybevág-e a többiek elvárásaival.

5.2. Egyéni differenciálást lehetővé tevő, az integrációs mátrixban elhelyezett, Bloom taxonómiája figyelembevételével készült feladatok

A pedagógusok legnagyobb kihívásai között szerepel, hogyan tudnak megfelelni a gyerekek egyre különbözőbb érdeklődésének, szociokulturális háttérének a kezeléséhez, ismeretelsajátítási igényének. Tisztában kell lenniük azzal, hogy ebben a folyamatban mi a szerepe a gyerekek képességének, készségének, motiváltságának és érdeklődésének az eredményesség szempontjából.

A differenciált tanulásszervezés középpontjában a gyerekek állnak, a csoportmunka szervezése az ő igényeik alapján történik. A siker érdekében a pedagógusnak ismernie kell,

- hogyan tud összeállítani motiváló feladatokat,
- hogyan kínálja fel a tanulás különféle módszereit az eltérő képességeket figyelembe vevő tevékenységek alapján.

A program alapeleme a Bloom-féle taxonómiát, gondolkodási szintjeit és a Gardner féle intelligenciát magában foglaló integrációs mátrix.

Gardner-féle intelligencia szerinti óraszervezés

Ahhoz, hogy a csoportban mindenkit megfelelő módon motiváljunk, szükség van annak ismeretére, hogy melyik gyerekeknek mi az érdeklődési területe. Ennek kiderítéséhez a gardneri intelligenciamegfigyelési sort használjuk (K. Nagy, 2015: 18–186).

A következőkben egy nagycsoportosoknak készült foglalkozástervet mutatunk be, amely a Gardner-féle intelligenciák közül hat figyelembevételével készült. A 30-35 perces foglalkozás a *mesék* témakörben Szutyjev *A Kispipi és Kistréce* mese feldolgozását tűzi ki célul. A pedagógus 20 percben határozta meg az eltérő intelligenciacsoportokban dolgozó gyerekek munkaidejét, amelyet csoportmunka-bemutató/-beszámoló követ. A foglalkozás keretét a hasonló című rajzos film egy részletének a bemutatása, a ráhangolás, majd a végén, zárásként a csoportok teljesítményének az értékelése adja.

Feladatok:

Nyelvi alkalmazás

Mondjátok igaz állításokat a mese tartalmával kapcsolatban!

Vizuális alkalmazás

Készítsetek különböző technikákkal háttér-vázlatokat a mese egy-egy jelentéhez!

Interperszonális, testi elemzés

Bábok segítségével játsszatok el egy jelenetet a meséből!

Intraperszonális-vizuális *Rajzoljátok le a kistrécét és a kispipit!*

Zenei alkalmazás, elemzés

Keressetek egy dalt, amit a mese bábelőadásához szívesen meghallgatnátok vagy elénekelnétek!

Matematikai-logikai

Hányszor mondta a kispipi, hogy ő is azt csinálja, mint amit a kiskacsa?

Ennek a differenciálási módnak nagy előnye, hogy a gyerekek érdeklődéséhez mértek a feladatok. Bár egy-egy csoportban a tudás eltérő szintjén állnak a gyerekek, az érdeklődési terület, intelligencia összeköti őket és ennek következményeként jól teljesítenek.

Építés a Bloom-féle taxonómiára

Tudjuk, hogy a gyerekek ismeretei eltérő szinten állnak. Vannak, akik gyengébben, vannak, akik jobban teljesítenek. A kérdés számunkra az, hogy mit jelent a „gyenge” és mit jelent a „jó” teljesítmény. Ebben a tekintetben Bloom taxonómiája ad útmutatást számunkra (ennek a felsorolását lásd korábban). Ismétlésképpen újra felsoroljuk az egyes, egymásra épülő szinteket:

- ismeret
- megértés
- alkalmazás

- értékelés
- analízis
- szintézis

Integrációs mátrix

Az integrációs mátrix a gyerekek érdeklődésének, intelligenciájának, tudásának figyelembevételére, összekapcsolására alkalmas táblázat, amelyben akár egyetlen foglalkozás alatt minden gyermeket elláthatunk egyéni feladattal a pillanatnyi teljesítményének megfelelően. A gyerekek ismeretelsajátításuk szerint egyre feljebb haladhatnak az egyes szinteknek megfelelően.

Differenciált képességfejlesztés helye a nevelési programban

Egy intézmény nevelési programja kiemelt helyen kezelheti a gyerekek egyéni különbségéből adódó eltéréseit, amelynek értelmében:

- az óvodában a gyermekek között nagy különbség mutatkozhat a kognitív képességek, a fejlődési ütem terén, illetve az otthonról hozott ismeretek és a motiváltság szintjén;
- célkitűzés, hogy az óvoda természetes közege legyen minden gyermeknek, függetlenül egyéni adottságaiktól, képességeiktől, fejlődési ütemüktől;
- a pedagógusok vallják, hogy az óvoda alapozó szakaszának elsődleges feladata a játékon keresztül való fejlesztés és ennek eredményeként a biztos alapkészségek kialakítása;
- a gyerekek számára annyi és olyan jellegű tevékenységet kell biztosítani, amennyire és amilyenre szükségük van egy-egy ismeret biztos elsajátításához;
- cél, hogy a gyerekek, képességeiknek megfelelően, minél magasabb szintre juthassanak.

Az egyéni differenciálás színtere lehet a:

- tehetség- és képességkibontakoztatás,
- beilleszkedési, magatartási nehézségekkel összefüggő pedagógiai tevékenység,
- a tudásban való előrehaladásban gyenge, kudarcnak kitett gyerekek felzárkóztatását segítő tevékenység,
- szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenység.

A tehetség, képesség kibontakoztatását segítő tevékenység

Az óvodák feladatuknak tekintik a tehetséggondozást és a különböző szintű (óvodai, óvodák közötti, területi) megmérettetésre történő felkészítést, amihez szükség van

- a gyerekek adottságainak, képességeinek feltérképezésére, a tehetség felismerésére és azonosítására,

- megfelelő metodikai tudással rendelkező pedagógusokra, tehetséges gyerekek fejlesztéséhez szükséges speciális pedagógiai képességek birtoklására,
- a tehetségfejlesztés kibontakoztatásához szükséges személyiségfejlesztés módszereinek az ismeretére,
- olyan készségek, stratégiák kialakítására, amelyek révén képesek lesznek a gyerekek kreatívan, önállóan, a maguk meglegedésére munkálkodni.

A tehetségfejlesztő program ajánlott iránya:

- Speciális csoportok alakítása – a tehetséges gyerekek egyéni jellemzőire támaszkodva, a legkevésbé korlátozó környezet biztosítása mellett, maximális teljesítményre ösztönözve őket. Formája: tömbösített különfoglalkozások.
- Gazdagítás, vagy dúsítás – extra ismeretanyag átadása. A képzést nagy fokú komplexitás jellemzi, a gyerekek szükségleteire, igényeire építve. Elsősorban produktív és nem reproduktív folyamatról van szó.

A beilleszkedési, magatartási nehézségekkel küzdő gyerekek neveléséhez kapcsolódó pedagógiai tevékenység

A beilleszkedési, magatartási nehézségekkel küzdő gyerekek neveléséhez kapcsolódó pedagógiai tevékenység hatékonysága érdekében figyelmet kell fordítani a gyerekekkel való egyéni bánásmódra. Ez a differenciálást, a személyre szabott fejlesztés módszereit vonja maga után.

A tudásban való előrehaladásban gyenge, kudarcnak kitett gyerekek felzárkóztatását segítő tevékenység

Lemaradásról akkor beszélünk, ha a gyermek teljesítménye a normahatár alatt marad, nem felel meg a követelményeknek. A lemaradás, a kudarc fakadhat képességbeli hiányosságból vagy alulmotiváltságból egyaránt, de negatív hatása lehet például a túlzott elvárásnak is. Eredményeképpen, a tudásban lemaradtak elvesztik önbizalmukat, önbecsülésüket és gyakran más téren, sokszor csínytevésben, közösség- vagy pedagógusellenes magatartásban igyekeznek kitűnni, vagy teljesen magukba zárkoznak, gátlásossá válnak. A kudarcotl tartók esetében nincs meg a megfelelő tanulási készség, sőt pszichés gát nehezíti a tanulást.

Az óvodásoknál a családi körülmények jelentős szerepet játszanak. Gyakran a gyermek kiegyensúlyozatlan érzelmi élete, érzelmi sérülése, magányossága okozza a személyiségzavart és a rendbontó viselkedést. Amit a pedagógus ebben a helyzetben tehet:

- a kudarc okainak felderítése,
- a személyes problémákkal való foglalkozás,
- felzárkóztató programok beindítása,
- túlterheltség csökkentése,
- önbizalom, önbecsülés növelése,
- közösségfejlesztés,

- tehetségfejlesztés,
- az alkalmazott nevelő módszerek helyes megválasztása.

A szociális hátrányok enyhítését segítő tevékenység

A szociális hátrányok, a beilleszkedés és magatartászavarok leküzdését segítő tevékenység kiemelt feladata a pedagógusnak, amelynek része

- a szociális háttér megismerése, a problémák feltárása, a szociális hátrányok enyhítése,
- kapcsolatfelvétel, együttműködés a szakszolgálatokkal (gyermekjóléti szolgálat, családsegítő szolgálat, szülő)
- értékrendbeli zavarok felismerése, leküzdése,
- megfelelő információáramlás kiépítése.

Feladatok:

- pszichológiai ellátás,
- szülőkkel való rendszeres konzultáció,
- szakszolgálatokkal való együttműködés,
- pályázatokon való részvétel.

Az alábbiakban a képességekhez és tudáshoz mért, személyre szabott feladatokat mutatunk be, amelyek minden esetben integrációs mátrix formában nyújtanak segítséget a pedagógusnak a fejlesztéshez.

Integrációs mátrix sablonja

	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, vá- laszd ki, ne- vezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mu- tasd be	Alkalmazás mutasd be, il- lusztráld, dra- matizáld, hasz- náld, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdézz rá, cso- portosítsd	Értékelés jósold meg, be- csüld meg, rang- sorold, határozd meg, válaszd ki, értékelj	Összegzés, szin- tézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális						
Matematikai- logikai						
Verbális						
Testi- kinesztéziás						
Zenei						
Interperszonális						
Intraperszonális						
Természeti						

A feladatok lehetséges megkezdése az egyes intelligenciaterülete és Bloom taxonómiája szerint

	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, il- lusztráld, dra- matizáld, hasz- náld, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdézz rá, cso- portosítsd	Értékelés jósold meg, be- csüld meg, rang- sorold, határozd meg, válaszd ki, értékelj	Összegzés, szin- tézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális	figyeld meg, rajzold újra, írd újra, másold le, rajzold le	fejezd ki, magyarázd el	mutasd meg, építs	rendezd el, hasonlítsd össze	válaszd ki, alkoss ítéletet, ajánld, javasold	alkoss, tervezz, építsd meg, ké- szíts, képzeld el, találj ki
Matematikai- logikai	idézd fel, gyűjts, nevezd meg, sorold fel, mondd el	csoportosítsd	mutasd be, kísérletezz	vizsgáld meg, fedezd fel, tudakozódj, szervezz, tegyél fel kérdéseket	értékelj, válogasd ki, mérd meg, becsüld meg, pontozd	fogalmazd meg, rendszereszd
Verbális	jegyezd meg	vitasd meg, magyarázd meg, tekintsd át	készíts interjút, mutasd be	hasonlítsd össze, tudakozódj, vizs- gáld meg, kérdezz utána, próbáld ki	következtess, jósold meg, javítsd ki	alkoss, hozz létre, képzeld el
Testi- kinesztéziás	ismételd meg az összes cse- lekvést	beszélj meg, játszd el	mutasd meg, színleld, mutasd be	vizsgáld meg, csoportosítsd, szervezd meg	döntsd el, becsüld meg, válaszd ki, javasold	hozz létre, építsd fel, találj ki
Zenei	jegyezd meg, ismételd, ne- vezd meg	ismerd fel	gyakorold, mutasd be, add elő	csoportosítsd, rendezd, szervezd, különböztess meg	értékelj, javasolj	építs, készíts, hozz létre

Interperszonális	ismételd meg, idézd fel, nevezd meg, gyűjts, mondd el	magyarázd el, fejezd ki, számolj be, mondd el saját szavaiddal	színleld, készíts interjút, alkalmazd, gyakorold	szervezd meg, vedd szemügyre, tegyél fel kérdéseket	döntsd el, bírál, ajánld	építsd fel, tervezz, javasolj
intrapersonális	nevezd meg, ismételd, jegyzed meg, tanulmányozd	magyarázd meg, fogalmazd meg újra	oldd meg, tervezz	hasonlítsd össze, vedd szemügyre, tegyél fel kérdéseket	értékel, alkoss ítéletet, hagyd jóvá	tervezz, alkoss, hozz létre, képzeld el

Feladatsorok – integrációs mátrix

Feladatsor 1

Korcsoport: nagycsoport

Téma: A zöld területek élővilága

Intelligencia-területek	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdézz rá, csoportosítsd	Értékelés jósold meg, becsüld meg, rangsorold, határozd meg, válaszd ki, értékelj	Összegzés, szintézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális						
Matematikai-logikai				Mik veszélyeztetik a növényeket és hogyan védhetjük őket?		
Verbális		Mondj el egy mesét, amiben nagy szerepe van a babnak!				
Testi-kinesztéziás						
Zenei						
Interperszonális					Mondd el, hogy miért kell vagy veszélyes a rovarirtás! (Érvek pro és kontra.)	Készíts képzeletbeli interjút egy erdőben élő és egy városba szorult mókussal!

Intrapersonális			Csoportosítsd a képen látható növényeket!			
Természeti	Milyen más, népi elnevezései vannak a veteménybabnak?					

Feladatsor 2

Korcsoport: nagycsoport

Téma: Fák, bokrok lakói

Intelligencia-területek	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgálj meg, kérdezz rá, csoportosítsd	Értékelés jósold meg, becsüld meg, rangsorold, határozd meg, válaszd ki, értékelj	Összegzés, szintézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális	Színezd ki a képek közül azokat, akik a fák, bokrok közelében élnek!	Helyezd az állatok képkártyáit a megfelelő helyre a fa és bokor képén!			Nagyságuk szerint növekvő sorrendbe rajzold le a fákat és társíts hozzájuk állatokat!	Rajzolj két kört (halmazt)! Legyen közös része is. Az egyikbe a fák a másikba a bokrok lakóit rajzold!
Matematikai-logikai				Hasonlítsd össze a tücskök-hangyák és a mókások-cinkék lakóhelyét nagyságuk, a család nagysága és az élelem szerint!		Válassz ki egy olyan élőlényt, amely fán él, és egy olyat, amely a bokrokon, vagy bokor tövében! Indokold meg, hogy miért kedvező számára az a lakóhely!

Verbális					Egy állatkert igazgatója vagy, és az óvodásokat vezesd végig a madárházon! Mutasd be nekik közülük a fák és bokrok lakóit!	
Testi- kinesztéziás			Formázz meg állóképben néhány állatot, amely a fán él, és néhányat, amely a bokrokon, vagy azok tövében			
Zenei	Gyűjtsd össze azoknak az állatoknak a nevét, amelyekről tudsz egy éneket!				Alkoss egy dalt egy fán vagy bokron lévő állatról. Legyen benne valamennyi fontos dolog, amit arról az állatról tudsz!	
Interperszonális			Keressetek még olyan állatokat az említetteken kívül, amelyek a fák és bokrok közelében laknak!		Játsszátok el a tücsök és a hangya történetének nyári epizódját! Mit tesz a tücsök, mit a hangya?	

Intrapersonális				Csoportosítsd az állatokat aszerint, hogy hol laknak! Készíts halmazokat! Melyek azok, akik mindkét növényfajtán megtalálhatóak?		
Természeti						

Feladatsor 3

Korcsoport: nagycsoport

Téma: Gyűjtőfogalmak kialakítása állatokkal (háziállatok, erdei állatok, vadállatok, szárazföldön élő állatok, vízben élő állatok, repülnek – nem repülnek, néglábúak, kétlábúak, szőr borítja – toll borítja stb.).

Intelligencia-területek	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszsd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdezz rá, csoportosítsd	Értékelés jósold meg, becsüld meg, rangsorold, határozd meg, válaszsd ki, értékeld	Összegzés, szintézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális			Válassz ki egy kétlábú állatot és mutasd be úgy, hogy lerajzolod az élőhelyén! Használj színeket!			Formázd meg a saját állatkertedet gyurmából! Alakítsd ki az állatok élőhelyeit. Tervezd meg, hogy milyen állatok élnek egymás szomszédságában!
Matematikai-logikai		Csoportosítsd az állatokat élőhelyük szerint!		Válassz ki két különböző élőhelyű állatot és gondold végig, hogy mivel táplálkoznak! Magyarázd meg, hogy miért?	Válaszd ki azokat az állatokat, amelyek a legközelebb állnak az emberhez! Miért ezeket választottad?	

Verbális	Nevezd meg a képeken látható állatokat!					
Testi-kinesztéziás						
Zenei						
Interperszonális						
Intrapersonális						
Természeti						

Feladatsor 4

Korcsoport: nagycsoport

Téma: A növények szaporodása

Intelligencia-területek	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdezz rá, csoportosítsd	Értékelés jósold meg, becsüld meg, rangsorold, határozd meg, válaszd ki, értékeld	Összegzés, szintézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális			Készíts rajzot a bab csíráztatásáról!	Vizsgáld meg a félbevágott almát és körtét! Mit láatsz?		
Matematikai-logikai						
Verbális		Mondd el a bab csírázásának szakaszait!			Szerinted mi történne a fejlődésben lévő növényvel, ha letépnénk a leveleit?	
Testi-kinesztéziás						
Zenei						
Interperszonális						
Intraperszonális						
Természeti						

Feladatsor 5

Korcsoport: nagycsoport

Téma: Állatmesék (Szutyjev: A gomba alatt)

Intelligencia-területek	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdezz rá, csoportosítsd	Értékelés jósold meg, becsüld meg, rangsorold, határozd meg, válaszd ki, értékeld	Összegzés, szintézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális		Rajzold le a mese szereplőit a történetben való megjelenés szerint!				
Matematikai-logikai						
Verbális	Mondd el, melyik rész tetszett a legjobban?			Mi a véleményed a hangya viselkedéséről?		
Testi-kinesztéziás			Játszd el valamilyen állat kérését!			
Zenei						
Interperszonális						
Intrapersonális						Találj ki más befejezést a történetnek!

Természeti						Szerinted, hogy történhetett, hogy az elején csak a hangya, a végén mindenki befért a gomba alá?
------------	--	--	--	--	--	--

Feladatsor 6

Korcsoport: nagycsoport

Téma: Állatmesék (A róka és a holló)

Intelligencia-területek	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdézz rá, csoportosítsd	Értékelés jósold meg, becsüld meg, rangsorold, határozd meg, válaszd ki, értékelj	Összegzés, szintézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális					Nézd meg a holló rajzát a könyvben! Mit tudtál meg erről az állatról?	
Matematikai-logikai		Melyik állatesoportba tartozik a holló és melyikbe a róka? Honnan tudod?				
Verbális			Meséld el a történetet!			
Testi-kinesztéziás						Dadus néni segítségével készítsétek el a róka és a holló fejdíszét, majd rövid felkészülés után, játsszátok el a történetet!

Zenei						
Interperszonális						
Intrapersonális			Melyik állatot találtad szimpatikusabbnak? Miért?			
Természeti						

Feladatsor 7

Korcsoport: nagycsoport

Téma: Húsvét

Intelligencia-területek	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdezz rá, csoportosítsd	Értékelés jósold meg, becsüld meg, rangsorold, határozd meg, válaszd ki, értékeld	Összegzés, szintézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális	Rajzolj húsvéti tojásokat!					
Matematikai-logikai			Állítsd időrendi sorrendbe a következő kifejezéseket! A nyuszi kifesti a tojásokat szép mintásra. A nyuszi összeszedi a tyúkólból a tojásokat. A nyuszi kosárba teszi az elkészült tojásokat.			

			A nyuszi kikeveri a festéshez szükséges színeket.			
Verbális				Kérdezd meg Eszter óvónénit, hogyan készül a húsvétra! Mondd el a társaidnak!		
Testi-kinesztéziás			Játszd el a <i>Nyuszi ül a fűben</i> éneket!			
Zenei						
Interperszonális		Mutasd be társaidnak, hogy milyen technikákkal lehet húsvéti tojást készíteni!				
Intraperszonális	Meséld el, hogy nálatok milyen a húsvét!					
Természet						

Feladatsor 8

Korcsoport: nagycsoport

Téma: Környezetünk – Testünk

Intelligencia-területek	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdezz rá, csoportosítsd	Értékelés jósold meg, becsüld meg, rangsorold, határozd meg, válaszd ki, értékeld	Összegzés, szintézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális		1. gyerek: A babán mutasd meg a testrészeket! 2. gyerek: A képeken testrészeket látsz. Tedd a képeket a baba mellé, a megfelelő helyre!	Képeket kaptál, amelyeken különböző életkorú embereket látsz. Rakd a képeket az életkornak megfelelő sorrendbe!			
Matematikai-logikai					Szerinted ki a legmagasabb a csoportban és ki a legalacsonyabb? Sorolj fel még három gyereket, akik a	

					legmagasabb és a legalacsonyabb gyerekek között vannak a magasságot illetően!	
Verbális						
Testi- kinesztéziás						
Zenei						Készíts el egy mondókát és dalokat tartalmazó csokrot az ismert, a testrészeket tartalmazó dalokból! Hüvelykujjam almafa..... Lóga lába l óga..... A fejem, vállam, térdem, bokám.... stb.
Interperszonális						
Intrapersonális	Sorold fel, hogy milyen testrészeink vannak!					
Természeti						

Feladatsor 9

Korcsoport: nagycsoport

Téma: Környezetünk – Az erdő és élővilága

A gyerekek egy plakát nagyságú képet látnak maguk előtt, amelyet ragasztott képek technikával ők készítettek az előző foglalkozáson az erdő növényeiről és állatairól.

Intelligencia-területek	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdezz rá, csoportosítsd	Értékelés jósold meg, becsüld meg, rangsorold, határozd meg, válaszd ki, értékeld	Összegzés, szintézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális				Rajzolj egy képet az erdőről, amely képen állatok is vannak! Rajzolj egy képet a Városligetről, ahol állatok is vannak! Mi a különbség a két rajzon található állatok között?		
Matematikai-logikai	A képen látható állatokat nagyságuk szerint rakd növekvő sorrendbe! (őz, bagoly, róka, nyest, nyúl, pocok, hangya)			Csoportosítsd a képen látható állatokat egy általad választott szempont szerint!		

Verbális	Mondd el mit látsz a képen!	Mutasd be a nagycsoportosoknak a fán élő állatokat!		Több, sokat emlegetett erdei állat nincs a képen. Melyek ezek? Hol élnek?		
Testi-kinesztéziás						
Zenei				Gyűjts olyan dalokat, amelyben az erdőben megtalálható állatokról van szó (pl. Mókuska, mókuska stb.)!		
Interperszonális		Utánozd a képen látható állatok hangját!	Mondd el a társaidnak, hogyha ebbe az erdőbe ellátogatnak, akkor mit láthatnak, mit csinálhatnak!			Mit hallottál arról, hogy miért fontos az erdő védelme?
Intrapersonális						Találj ki egy mesét a képen látható erdőről! Plusz szereplőnek foglalj bele legalább egy embert (felnőtt, gyerek, vadász, kiránduló stb.) is!
Természeti						

Feladatsor 10

Korcsoport: nagycsoport

Téma: Testünk biztonsága

A gyerekek egy olyan, diavetítővel kivetített képet látnak, amelyen egy játszótéren sok gyerek játszik.

Intelligencia-területek	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdezz rá, csoportosítsd	Értékelés jósold meg, becsüld meg, rangsorold, határozd meg, válaszd ki, értékelj	Összegzés, szintézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális				Készíts az óvoda udvarán található játszótérről képet! Mi a két kép között a különbség? Melyik játszótéren lehetne még felszereltségében javítani? Mondd el a véleményed!		
Matematikai-logikai	Melyik játékból van kettő a képen?					
Verbális			Milyen kérdéseket tudnál feltenni a képpel kapcsolatban?			

Testi- kinesztéziás			2 fő: Játsszátok el, hogy mérleghintázatok! Melyik az a képen látható játszótéri játék, (játékok), amelyet szintén be tudtok mozgással mutatni?			
Zenei		Gyűjts gyerekdalokat vagy mondókákat, amelyek a játszótérhez kötődnek (pl. Hintapalinta...).				
Interperszonális					2 fő gyermek: szerintetek milyen szabályokat érdemes a játszótéren betartani?	2 fő tehetséges gyermek: A képhez kapcsolódóan találjatok ki egy történetet!
Intrapersonális				Egyedül dolgozz! Szerinted, a képen látható játszótéri eszközök közül melyik veszélyes? Miért?		
Természeti, praktikus				Hogyan, mivel tennéd komfortosabbá a játszótérét?		

Feladatsor 11

Korcsoport: nagycsoport

Téma: Anyák napja

	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, vá- laszd ki, ne- vezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdézz rá, cso- portosítsd	Értékelés jósold meg, be- csüld meg, rang- sorold, határozd meg, válaszd ki, értékelj	Összegzés, szintézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Intelligencia- területek						
Térbeli-vizuális	Rajzolj egy gyönyörű virágcsokrot, amit anyukád- nak adnál!					
Matematikai- logikai			Kis képeket kap a gyerek a kezébe, ami az anyák napi készülődést, kö- szöntést ábrázol- ja. Állítsd a képe- ken látható ese- ményeket időren- di sorrendbe!			
Verbális	Mondd el együtt Ágh István <i>Virágo- sat álmodtam</i> című versét!	Mutasd be anyukádat a csoportnak!				

Testi- kinesztéziás						3 fő, mozgásban tehetséges kis- lány: Állítsatok össze egy táncot Gryllus Vilmos: <i>Virágcsokor</i> című dalára! Tervezzé- tek meg, milyen táncmozdulatok legyenek benne!
Zenei	Dúdolok egy ismert anyák napi dalt (<i>Or- gona ága</i> című dalt) Melyik lehet ez a dal?					
Interperszonális						
Intraperszonális	Mondd el, hogy te miért szereted anyu- kádat!					
Természeti, praktikus						

Feladatsor 12

Korcsoport: nagycsoport

Téma: *En elmentem a vásárba* című gyermekdal

Intelligencia-területek	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdezz rá, csoportosítsd	Értékelés jósold meg, becsüld meg, rangsorold, határozd meg, válaszd ki, értékeld	Összegzés, szintézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális		Rajzold le a szekeret, amelyiken az összes megvásárolt állat látható!	Készítsen mindenki egy eltérő fejdíszet az állatokról! Mutatkozzatok be az állat nevében!			
Matematikai-logikai					Szerinted lehetséges az, hogy az egyes vásárlások után még mindig maradt pénze az embernek?	
Verbális	A megadott sablonok közül válaszd ki az énekben szereplő állatokat! Sorold fel őket!					

Testi- kinesztéziás						
Zenei	A megadott sablonok közül válaszd ki az énekben szereplő állatokat! Utánozd a hangjukat!					Alkoss még egy versszakot az énekhez! Add elő!
Interperszonális				2 fő gyermek: Gondoljátok át az állatokat! Képzeljük el, hogy a felét egyikőtök, a felét a másikótok vásárolta! Győzzétek meg egymást, hogy kinek vannak hasznosabb állata!	Legyél eladó! Legyél kikiáltó! Áruld az énekben szereplő állatokat!	
Intrapersonális						
Természeti, praktikus						

Feladatsor 13

Korcsoport: nagycsoport

Téma: időjárás, évszakok

Intelligencia-területek	Tudás mondd el, határozd meg, jegyezd meg, ismételd, válaszd ki, nevezd meg, idézd fel	Megértés magyarázd, ellenőrizd, ismételd, mutasd be	Alkalmazás mutasd be, illusztráld, dramatizáld, használd, rendezd, teljesítsd	Elemzés hasonlítsd össze, állítsd ellentétbe, véleményezd, vizsgáld meg, kérdézz rá, csoportosítsd	Értékelés jósold meg, becsüld meg, rangsorold, határozd meg, válaszd ki, értékelj	Összegzés, szintézis állítsd össze, tervezd, készítsd el
Térbeli-vizuális						
Matematikai-logikai						
Verbális	Sorold fel az évszakokat!	Mondd el, hogy az egyes évszakokat milyen időjárás jellemzi!				
Testi-kinesztéziás			Játsszatok el egy-egy jelenetet a különböző évszakokhoz kötődően!			
Zenei	Gyűjts énekeket az időjárással kapcsolatban! Énekeld el őket!		Zenében tehetséges gyermek: A négy évszak képe látható a falon. <i>A négy évszak</i> zeneművek egy-egy részletét meghallgatjuk. Rendezd a zeneműveket az évszakok neveihez!			

Interperszonális						2 fő gyerek: Játsszatok el egy időjárásjelentést! Az egyikőtök a bemondó legyen (kérje fel a másikat, hogy mondja el, hogy milyen idő várható, majd a végén köszönje meg a „jelentést”), a másikatok az időjárás bemutatója legyen!
Intrapersonális		Mondd el, hogy melyik évszakot szereted a legjobban és miért!				
Természeti, praktikus						

6. ÖSSZEGZÉS

Munkánkban a képességekben, tudásban heterogén csoportban végzett csoportmunka és személyre szabott differenciálás került vizsgálódásunk fókuszába, különös tekintettel az alábbi differenciálási technikák bemutatására:

- Nyitott végű feladatokat végrehajtó csoportmunka alkalmazása, amely az öndifferenciálás terepe (Komplex Instrukciós Program).
- Gardner többszörös intelligenciaelmélete szerinti óraszervezés.
- Bloom taxonómiája szerinti óraszervezés.
- Integrációs mátrix szerinti feladatmegjelölés, amelynek során a Gardner többszörös intelligenciaelmélete és a gondolkodási szinteknek megfelelő (Bloom taxonómiája) feladatok egyidejűségét alkalmazzák.

A képességekben és tudásban heterogén csoportban végzett differenciálás olyan komplex munkaszervezési forma, amely a tanulásszervezés, tanulásirányítás során az összes interakciós lehetőségét, kommunikációs csatornát figyelembe veszi a tanulási és a nevelési célok megvalósításának érdekében, nem szűkítve azt le egy adott munkaforma egyoldalú használatára. A nem megfelelő és alkalmatlan nevelési-oktatási módszerek megnehezítik a cél elérését, amelyhez gyakran kapcsolódik a csoporton belüli szervezetlenség. Mivel a gyerekek között kialakult rangsor elsősorban a képességek függvénye, az intézmény feladata, hogy olyan módszert alkalmazzon, amely a fenti problémára megoldást kínál.

Az, hogy az alkalmazott módszerek hatására az eredmények milyen mértékben jelentkeznek, attól függ, hogy a pedagógusok mennyire értik meg a különböző technikák, módszerek, köztük a státuszkezelő KIP csoportmunka lényegét és azok alkalmazási feltételeit. A csoportmunka célja minden gyerek sikerélményhez juttatása, amelynek egyik eszköze a gyerekek tevékeny részvételének előmozdítása. Mivel a pedagógus választja ki a módszert, ő határozza meg a foglalkozás felépítését, menetét és az értékelés módját, ezért az ő feladata és felelőssége az elmélet gyakorlattá alakítása. Munkánkkal ehhez nyújtunk segítséget.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Allport, G. W. (1995). Kultúra, szituáció és szerep. In: Bakacsiné Gulyás Mária (szerk.): *A nevelés társadalmi alapjai*. JGYTF Kiadó, Szeged. p. 126.
- Avermaet, E. V. (1995). Társas befolyás kiscsoportokban. In: Hewstone, M., Stroebe, W., Codol, J. P. és Stephenson, G. M. (szerk.): *Szociálpszichológia*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest. pp. 245–287.
- Bandura, A. (1976). Szociális tanulás utánzás útján. In: Pataki F. (szerk.): *Pedagógiai szociálpszichológia*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest. pp. 84–112.
- Bauman, G. L., Bustillos, L. T., Bensimon, E. M., Brown, M. C. és Bartee, R. D. (2005). *Achieving Equitable Educational Outcomes with All Students: The Institution's Roles and Responsibilities*. Association of American Colleges and Universities. pp. 3–38.
- Bábosik I. (2000). *A cigány tanulók oktatás-nevelési kirekesztődésének okai és a kirekesztődés megelőzésének lehetőségei*. Okker Kiadó, Budapest. p. 12.
- Berger, J. B., Cohen, B. P., Zelditch, M. (1972). Status characteristics and social interaction. *American Sociological Review*, **37**/3. pp. 241–255.
- Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of educational objectives: the classification of educational goals; Handbook I: Cognitive domain. In: Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., Krathwohl, D. R. (eds.): *Taxonomy of educational objectives: the classification of educational goals; Handbook I: Cognitive domain*. David McKay, New York.
- Brim, O. G. (1994). *Socialisation nach Abschluss der Kindheit*. Stanton, Wh.
- Buzás László (1980). *A csoportmunka*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Cambridge Dictionary*. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hierarchy> (2023. 07. 30.).
- Caro-Bruce, C., Flessner R., Klehr, M., Zeichner, K. (eds.) (2007). *Creating Equitable Classrooms Through Action Research*. Corwin Press. pp. 17–25.
- Cohen, E. G. (1994). Designing Groupwork. *Teacher College Press*, New York.
- Cohen, E. G. (1994). Restructuring the classroom: conditions for productive small groups. *Review of Educational Research*, **64** (1), pp. 1–35.
- Cohen, E. G. (1991). Teaching in multiculturally heterogeneous classrooms. Findings from a model program. *McGill Journal of Education*, **26**. pp. 7–23.
- Cohen, E. G. (1982). Expectations states and interracial interaction in school settings. *Annual Review of Sociology*, **8**. pp. 209–235.
- Cohen, G. E., Lotan, A. R. (2014). *Designing Groupwork Strategies for heterogeneous classrooms*. Teachers College, Columbia University, New York–London.

- Cohen, E. G., Lotan, R. A. (1997). Raising expectations for competence: The effectiveness of status interventions. In: Cohen, E. G., Lotan, R. A. (eds.): *Working for equity in heterogeneous classrooms: Sociological theory in practice*. Teachers College Press, New York. pp. 77–91.
- Cohen, E. G., Lotan, R. A., Catanzarite, L. (1990). Treating status problems in the cooperative classrooms. In: Sharan, S. (eds.): *Cooperative learning: Theory and Research*. Praeger, New York. pp. 203–229.
- Cohen, E. G., Lotan, R. A., Leechor, C. (1989). Can classrooms learn? *Sociology of Education*, **62**/2. pp. 75–94.
- Cousinet, R. (1945). *Une méthode de travail libre par groupes*. Cerf, Paris.
- Cuseo, J. (1992). Cooperative learning vs. small group discussions and group projects: The critical differences. *Cooperative Learning and College Teaching*, **2**/3. pp. 5–10.
- Doise, W., Moscovici, S. (1980). A csoportdöntés. In: Pataki F. (szerk.): *Csoportlélektan*. Gondolat Kiadó, Budapest. pp. 539–569.
- Doise, W., Mugny, G., Perret-Clermont, A. (1980). A társas kölcsönhatás és a kognitív műveletek fejlődése. In: Pataki F. (szerk.): *Csoportlélektan*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest. pp. 277–296.
- Doise, W., Palmonari, A. (1984). *Social Interaction in Individual Development*. Cambridge University Press.
- Feldman, R. S., Prohaska, T. (1979). The student as Pygmalion: Effect of Student's expectancy on the teacher. *Journal of Educational Psychology*, **71**. pp. 485–493.
- Flavell, I. H., Wellmann, H. M. (1977). Metamemory. In: Kail, R. V., Hagen, J. W. (eds.): *Perspectives on the development and cognition*. N. J. Erlbaum, Hillsdale. pp. 3–33.
- Freud, S. (1994): *Bevezetés a pszichoanalízisbe*. Gondolat Könyvkiadó, Talentum, Budapest.
- Gardner, H. (1983, 2003). *Frames of mind. The theory of multiple intelligences*. BasicBooks, New York.
- Giddens, A. (2003). *Szociológia*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Goslin, D. A. (1995). Bevezetés a szocializáció kutatásába. In: Bakacsiné Gulyás M. (szerk.) *A nevelés társadalmi alapjai*. JGYTF Kiadó, Szeged. pp. 73–93.
- Humphreys, P., Berger, J. (1981). Theoretical consequences of status characteristic formation. *American Journal of Sociology*, **86**/15. pp. 254–265.
- Johnson, D. W., Johnson, R. T. (1999). The impact of cooperative learning. Retrieved December 1, 2000, from <http://www.clrc.com/pages/SIT.html> (2023. 07. 31.)

- Johnson, D. W., Johnson, R. T., Stanne, M., Garibaldi, A. (1990). Impact of group processing on achievement on cooperative group. *Journal of Social Psychology*, **129**/4. pp. 507–516.
- K. Nagy E. (2007). *Esélyegyenlőtlenség iskolai kezelése csoportmunkával*. Debreceni Egyetem.
- K. Nagy E. (2012). *Több mint csoportmunka*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- K. Nagy Emese (2014). A heterogén tanulói csoportok kezelése. In: Harmatiné Olajos Tímea, Pataky Nóra, K. Nagy Emese: *A kétszeresen kivételes tanulók tehetség gondozása*. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest, 193 p., pp. 123–179., 57 p.
- K. Nagy E. (2015). *KIP Könyv I–II*. Miskolci Egyetemi Kiadó.
- K. Nagy E. (2021). A tanulók státusz helyzetének a kezelése. *Sárospataki Pedagógiai Füzetek*, **28**. pp. 55–70.
- Kagan, S. (2001). *Kooperatív tanulás*. Önkonet Kft., Budapest.
- Light, P., Glacham, M. (1985). *Facilitation of individual problem solving through peer interaction*. *Educational Psychology*, **5**. pp. 217–225.
- Liskó I. (2002): A cigány tanulók oktatási esélyei. *Educatio*, **1**. pp. 49–62.
- Lloyd, P., Cohen, E. G. (1999). Peer status in the middle school. a natural treatment for unequal participation. *Social Psychology of Education*, **4**/1. pp. 1–24.
- Lotan, R. (2006). Teaching Teachers to Build Equitable Classrooms. *Theory Into Practice*, **45**/1. p. 8.
- Lord, T. R. (2001). 101 Reasons for using cooperative learning in biology teaching. *The American Biology Teacher*, **63**/1. pp. 30–38.
- Magyar Értelmező Kéziszótár. 2016**
- Mead, G. H. (1973). *A pszichikum, az én és a társadalom*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest.
- Mérei F. (2001). *Közösségek rejtett hálózata*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Morrison, H., Khun, G. (1983). Cognitive aspects of preschoolers' imitation in a play situation. *Child Development*, **54**. pp. 1054–1063.
- Nahalka I. (2022). A tanulás. In: Falus Iván (szerk.): *Didaktika Kézikönyve*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Nagy J. (1996): *Nevelési kézikönyv*. Mozaik Oktatási Stúdió, Szeged. pp. 19–101
- Newman, D., Griffin, P., Cole, M. (1981): *The construction zone: Working for cognitive change in school*. Cambridge University Press.

- Okon, W. (1966). *Az oktatás közösségi formái a lengyel iskolákban*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Perret-Clermont, A. N., Schubauer-Leoni, M. L. (1981). Conflict and cooperation as opportunities for learning. In: P. Robinson (eds.) *Communication in development*. Academic Press, London. pp. 203–233.
- Petersen, P. (1998). *Kis Jena-Plan*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Piaget, J. (1957). *Le jugement moral chez l'enfant*. Alcan, Paris.
- Piaget, J. (1960). Problemes de la psycho-sociologie de l'enfant. In: Gurvitch, G. (éd.) *Traité de Sociologie*. Tome Second, pp. 229–254.
- Piaget, J. (1973). *Ou va l'éducation?* Denoel Gonthier. Bibliothèque Médiations, Paris. p. 73.
- Piaget, J. (1997). *Az értelem pszichológiája*. Kairosz Kiadó, Budapest. p. 224.
- Piaget, J., Inhelder, B. (2000). *Gyermeklélektan*. Osiris Kiadó, Budapest. p. 369.
- Piattelli-Palmarini, M. (1980). *Language and learning: the debate between Jean Piaget and Noam Chomsky*. Routledge, K. Paul, London.
- Poitou, J. P. (1980). Szociális hierarchiák kísérleti vizsgálata. In: Pataki F. (szerk.) *Csoportlélektan*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest. pp. 367–391.
- Popper P. (szerk.) (1985). *Piaget emlékkötet*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Reményi A. Á. (1997). *Munkahelyi csoportok megszólítási rendszerének szociolingvisztikai vizsgálata*. Disszertáció, ELTE. Angol Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék.
- Rogoff, B. (1990). *Apprenticeship in thinking: Cognitive development in social context*. Oxford University Press, New York.
- Sharan, S., Shachar, H. (1988). *Language and learning in the cooperative classroom*. Spring-Verlag, New York.
- Sharan, Y., Sharan, S. (1995). Group investigation in the cooperative classroom. In: Sharan, S. (ed.): *Handbook of cooperative learning methods*. Westport, Connecticut, Greenwood Press. pp. 225–236.
- Shepard, L. A. (2001). The role of classroom assessment in teaching and learning. In: Richardson, V. (ed.): *The Handbook of Research on Teaching*. Fourth Edition. American Educational Research Association, Washington, DC.
- Smith, K. A., Johnson, D. W., Johnson, R. T. (1981). Can conflict be constructive? Controversy versus concurrence seeking in learning groups. *Journal of Educational Psychology*, **73**. pp. 651–663.
- Subbotskij, E. V. (1987). Communicative style and the genesis of personality in preschoolers. *Soviet Psychology*, **25**. pp. 38–58.

- Tomasello, M. (2002). *Gondolkodás és kultúra*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Várnagy E. (2000). *A cigány tanulók megismerési folyamatainak néhány sajátossága*. Okker Kiadó, Budapest. p. 63.
- Vigotszkij, L. Sz. (1987). *A defektológia alapjai*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Vigotszkij, L. Sz. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological process*. Harvard University Press, Cambridge.
- Wallon, H. (1971). *Válogatott tanulmányok*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest.
- Zsolnai A. (2004). A szociális készségek fejlesztésének lehetőségei az óvodákban és az iskolákban. *Új Katedra*, 2004. december, 9–11.